

121964-8

**TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİMİN
YENİDEN YAPILANMASI**

Hüseyin İSLAMOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESKİŞEHİR
1997

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ.

**TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİMİN
YENİDEN YAPILANMASI**

Hüseyin İSLAMOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Nüket SARAÇEL

**ESKİŞEHİR
1997**

Ö Z E T

Mesleki eğitim, işlerin gerektirdiği nitelikler ile bireysel yeteneklerin uyumlaştırılması sürecidir. Mesleki eğitim sadece çalışanların değil, işletmelerin ve tüm ekonominin başarısında büyük önem taşımaktadır.

Ekonomik ve teknik gelişmeler nitelikli eleman ihtiyacını sürekli artırmaktadır. Bu ihtiyaca cevap verebilecek sistem ise mesleki eğitimidir.

Mesleki eğitim nitelik kazandırmaya yoluyla istihdamı artırırken, nitelik artırma yani hizmet içi eğitim yoluyla da çalışanların verimlilik düzeyini yükseltmektedir.

Ülkemizde mesleki eğitim kamu çabaları ile verilmektedir. Oysa sistemin başarısı işçi, işveren ve devlet kesimlerinin yeterli düzeydeki işbirliğine bağlıdır.

Mesleki eğitimin etkinliğinin artırılması ve Batı standartlarına uyum sağlanması amacıyla yeniden yapılanması çalışmamızın temel konusunu oluşturmaktadır.

Bu kapsamda birinci bölümde, mesleki eğitim hakkında çeşitli bilgilere yer verilerek ülkemizdeki mesleki eğitimin çerçevesi sunulmuştur.

İkinci bölümde ise mesleki eğitimi etkileyen çeşitli faktörler ve uygulamadaki aksaklıklar nedenleriyle ortaya konulmuştur. Ülkemizde mesleki eğitimin yeniden yapılanması gereği ve yapılanma süreci yine bu bölümde ele alınmıştır.

ABSTRACT

The education of profession is the process of harmonizing the abilities of individual and qualities required by the works. The education of profession is not only of importance in the success of employees but also in the success of firms and of whole economy.

The economical and technical improvements increases the need of qualified employees. The system, able to answer this need, is the education of profession.

By the way of gaining quality while the education of of profession increases employment, it increases productivity level of employees by the way of quality increasing, that is, education in service.

In our country, the education of profession is given by the attempts of public. But the success of system depends on the cooperation of workers, employers and state in enough levels. By the purpose of in creasing the efficiency of western standarts the rebuilding of education of profession is fundamental subject of our study.

In this involement the frame of profession in our country has been presented in the first chapter, giving various information about the education of profession and the defects in application with their causes have been studied. The necessity of rebuilding the education of profession in our country and the process of rebuilding are also dealt with this chapter.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

MESLEKİ EĞİTİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER VE TÜRKİYEDE MESLEKİ EĞİTİM

Ş.1. MESLEKİ EĞİTİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER	3
I- MESLEKİ EĞİTİMİN KONUSU VE ÖNEMİ	3
1. Mesleki Eğitimin Konusu	3
2. Mesleki Eğitimin Önemi	4
II- MESLEKİ EĞİTİMİN YERİNE GETİRMESİ BEKLENEN FONKSİYONLARI	6
III. MESLEKİ EĞİTİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	8
1. Ekonomik ve Sosyal Politikalar	8

2. Teknoloji Politikaları	9
3. İdari Yapı	10
Ş.2. TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM	11
I- TÜRK MESLEKİ EĞİTİM MEVZUATI	11
1. Borçlar Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri	11
2. Umumi Hıfzısıhha Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri	12
3. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu	13
A) 3308 Sayılı Kanunun Uygulama Alanı	13
B) Denetim	13
C) 3308 Sayılı Kanunun Getirdikleri ve Kısa Bir Değerlendirmesi	14
4. Sosyal Sigortalar Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri	17
5. İş Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri	17
6. Esnaf ve Sanatkarlar Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri	18
A) Meslek Eğitimi Danışmanlığı Birimi	18
B) Meslek Eğitimi Merkez Şurası	19
C) İşletmeler üstü Eğitim Merkezleri	19
7. Sendikalar Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri	20
8. Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri	20
9. Mesleki Eğitim İle İlgili Yönetmelikler	21
II- TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİMİN FİNANSMANI	21
1. Mesleki Eğitimin Finansman Kaynakları	21

A) Genel Olarak	21
B) Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Fonu	22
a- Fonun amacı	22
b- Fonun kaynakları	22
c- Fon kaynaklarının kullanımı	23
d- Fonun denetimi	25
C) Mesleki Eğitime Katılma Payı	25
2. Mesleki Eğitimde Finansman Sorununu Arttıran Nedenler	26
III. TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİMİN TEŞKİLATLANMASI	28
1. Milli Eğitim Bakanlığının Mesleki Eğitim Faaliyetleri	28
A) Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	30
B) Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü	30
C) Ticaret ve Turizm Öğretim Genel Müdürlüğü	30
D) Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü	30
a- Doğrudan genel müdürlüğe bağlı merkez birimleri	31
b- Genel müdürlüğe bağlı taşra birimleri	31
2. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Mesleki Eğitim Faaliyetleri	31
IV. TÜRK MESLEKİ EĞİTİM SİSTEMİ	32
1. Örgün Eğitim	33
2. Yaygın Eğitim	34

İkinci Bölüm

TÜRK MESLEKİ EĞİTİMİNE İLİŞKİN SORUNLAR
VE YENİDEN YAPILANMA ÇALIŞMALARI

Ş.1. TÜRK MESLEKİ EĞİTİMİNE İLİŞKİN SORUNLAR	37
I- TÜRKİYEDEKİ DEMOGRAFİK YAPIDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR	37
1. Nüfus Bakımından	37
A) Nüfus Artışı	37
B) Nüfus Yapısı	38
2. Türkiye'deki Coğrafik Yerleşim Bakımından ..	39
A) Dağınık Küçük Yerleşme Birimleri	39
B) Kentlere Yönelik Yoğun Göç	39
3. Nüfusun Eğitim Düzeyi Bakımından	40
A) Temel Eğitim Düzeyinin Düşüklüğü	40
B) Eğitim Düzeyindeki Bölgesel Farklılıklar	40
C) Okullaşma Oranındaki Dengesiz Dağılım	40
II- TÜRKİYE'DEKİ TEKNOLOJİK GELİŞMELER	43
1. Hızlı Teknolojik Değişim	43
2. Mesleki Eğitimin Teknolojik Gelişmelere Uyumuna	44
3. Mesleki Eğitim Teknolojisindeki Gelişmeler ..	45
Ş.2. TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM UYGULAMASINDAKİ AKSAKLIKLAR VE NEDENLERİ	47
I- MESLEK-EĞİTİM BELGE BAĞLANTISININ KURULAMAYIŞI	47

II- MESLEK STANDARTLARI OLUŞTURULMASI	48
1. Mesleki Eğitim ve Meslek Standartları	48
2. Meslek Standartlarının Yararları	49
III- OKUL-SANAYİ İŞBİRLİĞİ VE SANAYİDE EĞİTİM UYGULAMALARI	51
1. Okul-Sanayi İşbirliğini Gerektiren Nedenler ..	51
2. Türkiye’de Okul-Sanayi İlişkilerinin Gelişimi ..	52
3. Sanayide Eğitim Uygulamaları	53
IV- MESLEKİ EĞİTİM ALANLARIN İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	55
§.3. TÜRKİYE’DE MESLEKİ EĞİTİMİN YENİDEN YAPILANMASI	57
I- MESLEKİ EĞİTİMDE YENİDEN YAPILANMAYI GEREKTİREN NEDENLER	57
II- MESLEKİ EĞİTİMDE YENİDEN YAPILANMA ÇALIŞMALARI	58
1. Program Bakımından	58
2. Teşkilat Yapısı Bakımından	60
3. İstihdam Bakımından	61
4. Mesleki Eğitimin Uluslararası Standartlara Ulaştırılması	63
5. Donatım Bakımından	65
III- MESLEKİ EĞİTİMDE AVRUPA TOPLULUĞU’NA UYUM SAĞLAMAYA İLİŞKİN YAPILANMA ÇALIŞMALARI	66
1. Mevzuat Çalışmaları	66
2. Program Çalışmaları	68
3. Proje Çalışmaları	69
4. Araştırma-Geliştirme Çalışmaları	71
5. Hizmet içi Eğitim Uygulamaları	72
S O N U Ç	74
YARARLANILAN KAYNAKLAR	i - vi

KISALTMALAR

B.	: Baskı
Ç.M.E.K.	: Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu
D.İ.E.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
D.P.T.	: Devlet Planlama Teşkilatı
f.	: fıkra
İ.İ.B.K.	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
İ.K.	: İş Kanunu
md.	: madde
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.P.M.	: Milli Prodüktivite Merkezi
METARGEM	: Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi
R.G.	: Resmi Razete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.E.S.K.	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu
T.İ.S.K.	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
U.H.K.	: Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
vb.	: ve bunun gibi

GİRİŞ

Eğitim, davranışların istenilen yönde değiştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Mesleki eğitim ise bireyin iş becerisinin ve yeteneklerinin geliştirilerek, mesleki tutum ve iş alışkanlıklarının kazandırıldığı geniş bir süreci kapsamaktadır.

Mesleki eğitim, kendine özgü yapısı ve niteliği ile genel eğitimin özel bir dalını oluşturmaktadır. Gerçekten de içerik, yönetim, metot ve uygulama biçimleri yönünden mesleki eğitim ile diğer eğitim türleri arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

Mesleki eğitimi önemli kılan ve gittikçe de önemini arttıran çeşitli etkenler vardır. Nitekim, günümüzde teknolojinin gelişimi baş döndürücü bir hıza ulaşmıştır. Teknolojideki bu gelişim toplumların ekonomik ve kültürel yaşantılarını doğrudan etkilemekte ve farklılaşmasına neden olmaktadır. Toplumların bu değişime ayak uydurabilmeleri ise eğitim ve özellikle mesleki eğitim ile yakından ilgilidir.

Diğer taraftan, ülkemizde sanayi ve hizmetler sektörünün kalifiye eleman ihtiyaı kalkınma çabaları ile birlikte artmaktadır. Buna karşın nüfusumuzun büyük bir çoğunluğunu oluşturan gençler belli bir mesleki nitelikten yoksundur. Bu yönüyle de eğitim sistemimiz büyük bir talep baskısı altındadır. Ayrıca, Türkiye’de genel orta ğretim ağırlıklı bir eğitim sisteminin uygulanması bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Oysa gelişmiş Batı lkelerinde mesleki ve teknik orta ğretim ağırlıklı bir sistem geçerlidir .

Türkiye’deki eğitim sistemini örgün ve yaygın eğitim şeklinde incelemek mümkündür. Örgün eğitim; genel örgün eğitim, genel liselerde verilen eğitimi ifade etmektedir. Mesleki rgn eğitim de okul içinde verilen meslek eğitiminden oluşmaktadır. Yaygın eğitim ise 16 yaş üstündeki

yetişkinlerin eğitim durumu, yaş, medeni hal, iş sahası gibi durumlarına bakılmaksızın verilen eğitim türüdür.

Çıraklık eğitimi yaygın eğitim içerisinde ele alınmakta ve Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Ülkemizde örgün meslek eğitiminin yetersiz kalması yaygın meslek eğitiminin önemi artırmıştır.

Çalışmamızın kapsamını mesleki eğitimin artan önemi, yeniden yapılandırılması ve Avrupa Birliği standartlarını uyumlaştırılması çalışmaları oluşturmaktadır. Bu kapsamda mesleki eğitim sistemimiz eleştirisel bir yaklaşımla ele alınmıştır.

İki ana bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde, mesleki eğitime ilişkin genel bilgilere yer verilerek, mesleki eğitim çeşitli yönleri ile anlatılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, mesleki eğitimin karşı karşıya olduğu çeşitli sorunlar ortaya konularak yeniden yapılanması üzerinde durulmuştur. Sonuç bölümünde ise çalışmamızın genel bir değerlendirilmesi yapılarak eleştiriler ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

MESLEKİ EĞİTİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER VE TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM

Ş.1. MESLEK EĞİTİME İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

I- MESLEKİ EĞİTİMİN KONUSU VE ÖNEMİ

1. Mesleki Eğitimin Konusu

Bilindiği üzere eğitim, insanı değiştirmeye yönelik çabalar bütünüdür. Mesleki eğitimde ki amaç ise bireye beceri kazandırmak ya da becerisini geliştirmektir.

Nitekim mesleki eğitim; bireylere iş için gerekli bilgi, beceri, mesleki tutum ve iş alışkanlıkları kazandırmaktadır. Bu eğitim sürecinde iş bir araç (eğitim aracı) olarak kullanılmakta ve birey yeteneklerinin çok yönlü geliştirilmesi hedeflenmektedir.¹

Böylece söz konusu sürecin her aşamasında birey kendi yeteneklerine uygun eğitimi alarak, nitelik düzeyini arttıran sonuca doğru ilerleyebilmektedir.

¹ Necat BERBEROĞLU, Çalışma Ekonomisi, Eskişehir, 1995, s.207.

Ülkemizin kalkınma çabasının gerçekleşmesi için gerekli nitelik ve nicelikte elemanların yetiştirilmesini sağlayan mesleki eğitim, toplumun dinamik gücü yanında verimini de arttırmaktadır.

Mesleki eğitimi bireylere yeteneklerine uygun yetişme olanağı yanında yetiştirildiği alanda çalışma fırsatı sağlayan etkili bir eğitim dalı olarak ele almakta mümkündür.²

Mesleki eğitim iş, insan ve eğitimden meydana gelen üç boyutlu bir bütündür. Bu unsurlar karşılıklı etkileşim halindedir. Bireyin ve iş hayatının ihtiyaçlarında meydana gelen değişimler mesleki eğitimi etkilemektedir.

Genel anlamda ferdin işe hazırlanması süreci olan mesleki eğitim ülkelerin ekonomik ve sosyal koşullarına göre farklı şekillerde gerçekleşmektedir.³ Bu yönüyle de her ülkenin kendi ihtiyaçlarına göre mesleki eğitim politikaları geliştirmeleri zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Bilim ve teknolojiye ki gelişmeler için kapsam ve niteliğinde köklü değişiklikler yapmıştır. Bilim ve teknolojiye bu gelişmelere uyum sağlayabilme ve toplumu bilgi çağı teknolojisindeki gereklere hazırlayabilme çabaları mesleki eğitimin konusunu oluşturmaktadır.

2. Mesleki Eğitimin Önemi

Bilgi çağı da denilen çağımızda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim 21. yy. da ekonomide görev alacak elemanların sahip olacağı beceri düzeyinin ve niteliklerinin farklılık göstereceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle ülkelerin mesleki eğitime verdikleri önem her geçen gün daha da artmaktadır.

Bunun yanı sıra ekonomik kalkınmayı destekleme ve hızlandırma görevini yerine getirmek yine eğitim sisteminden beklenenler arasındadır. Öte yandan ülkemizin nitelikli işgücü ihtiyacı Avrupa Birliği ile gümrük birliği oluşturma çabalarından sonra daha da artmıştır. Bu ihtiyaç ise daha çok sanayi ve hizmetler sektöründe ortaya çıkmaktadır.

Nitelikli işgücü açığı, genelde dışa açılma çabası ve bu alanda uluslararası rekabet gücü kazanma isteğindeki Türk ekonomisi için de önemli

² BERBEROĞLU, s.206.

³ Adrian M. VERSPOOR, *Improving Primary Education in Developing countries*, Published for the World Bank, Oxford University Press, Washington, 1991, s.224.

bir sorun oluşturmaktadır. Çünkü dışa açık ekonomi politikası, üretimde kalite ve maliyet faktörlerini ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda işgücünün nitelik ve verim düzeyinin yükseltilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan eğitim sistemimizin, sanayi ve hizmetler sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikte işgücünü yetiştirecek yapı ve kapasitede olması gerekmektedir.

Mesleki eğitim bireyleri, toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri üretebilecek bilgi ve beceri ile donatmayı hedeflemektedir. Dolaylı olarak bireye toplum içerisinde belli bir sosyal statü kazandırma amaçlanmaktadır.

Bireyin statü artışı ile birlikte toplum içerisindeki rolü de artmaktadır. Rolünün önemini kavrayan birey psikolojik motivasyon kazanacaktır. Mesleki eğitimle birlikte bireyin üretim faaliyetlerindeki katkısı da artmaktadır. Katkısı oranında geliri de artan bireyin tercihi daha çok çalışma yönünde olmaktadır.

Üretilen mal ve hizmetin kalitesi de üretim faaliyetlerinde rol alan kişilerin bilgi ve beceri düzeyiyle yakından ilgilidir. Bu nedenle, üretim faaliyetlerine katılan işgücünün almış olduğu eğitim seviyesi üretim kalitesini doğrudan etkileyebilecektir. Ürün kalitesindeki artış ise dış pazarlarda rekabet yönünden önemli avantajlar sağlayabilecektir⁴.

Son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler artan nüfusla birlikte yaşam ve refah düzeylerini yükseltmek gayretlerini de yoğunlaştırmışlardır. Bu amacı gerçekleştirmek için, finansman, işgücü, teknoloji, hammadde ve donanım gibi mevcut kaynaklarını en yüksek faydayı sağlayacak biçimde kullanmayı, yani verimliliği artırmayı hedeflemişlerdir.⁵

Verimliliğin artması Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomiler açısından temel faktör olmaktadır. Diğer bir deyişle daha kısa zamanda daha çok ve daha kaliteli malı üretmek gereği ön plana çıkmaktadır. Zira ülkemizin en kısa sürede sanayileşmesini ve kalkınmasını tamamlayarak Dünya ülkeleri arasında hak ettiği yeri alması istenmektedir. Ama bunun için kaynaklarımızın en verimli şekilde kullanılması gerekmektedir. Esasen dünya pazarlarında söz sahibi olan ülkelerde bunu gerçekleştiren ülkelerdir.

Ülkemizde düşük verimlilik, büyük ölçüde işgücünün nitelik düzeyindeki yetersizlikten kaynaklanmaktadır. Çünkü verimlilik her şeyden önce çalışanların bilinç, sorumluluk ve emek kapasitesi ile yakından ilgilidir. Bu

⁴ M.E.B. , **Kalkınma Planlarında Eğitim Politikaları**,METAGREM, Ankara, 1995, s.17.

⁵ T.İ.S.K. , **Türkiye'de Mesleki Eğitim** , ?, 1991, s.38.

⁶ T.İ.S.K., s.36.

nedenle verimliliğin artırılmasında, işgücünün eğitimi büyük önem kazanmaktadır⁶.

Buna karşın ülkemizde kamu ve özel sektör kuruluşları tarafından düzenlenen mesleki eğitim faaliyetleri son derece sınırlı, yetersiz ve dağınıktır. Ülkemizde yeterli yaygın eğitim sistemi kurulamadığından dolayı mesleki eğitim tam zamanlı okul modeli ile sınırlı kalmıştır. Mesleki eğitim bu yapısı ile de okul dışı gençliğin mesleki eğitimine ve çalışanların hizmet içi eğitimine yeterli katkı sağlamaktan uzak kaldığı görülmektedir.

Sayısal veriler, nüfus artışına dayalı bir mesleki ve teknik öğretim planlaması yapılmadığını ortaya koymaktadır. Ülkemizde mesleki ve teknik eğitim modeli aynı kaldığı taktirde, Türkiye'nin niteliksiz işçi stokunun artarak devam edeceğini söylemek mümkündür⁷. Nitekim, Türkiye 12-17 yaş gençliğinin yalnızca % 7'sine meslek eğitimi verebilmektedir. Herhangi bir mesleki eğitim görmeksizin üniversite önünde yığılmalara yol açan ve ortaokul ve genel liselere devam edenlerin oranı ise % 40'dır. Geriye kalan % 53'de niteliksiz işçi olarak işgücü piyasasına çıkmakta ve sayıları hızlı nüfus artışına paralel olarak artmaktadır. Bu durum Türkiye'nin uluslararası piyasalardaki rekabet şansını azaltmaktadır. Dolayısıyla, eğitim sisteminde mesleğe yönelik bir yapı kazandırma ve 12-17 yaş nüfusundaki eğitim dışında kalan gençleri iş piyasasında geçerliliği olan bir mesleğe hazırlamak toplumumuzun en önemli sorunlarından biri olmaktadır⁸.

Özetlemek gerekirse; sanayileşmenin teşvik edilmesi, yatırımların devam etmesi, sanayide verimin artırılması ve istihdamın düzenlenmesi ile ilgili politikalar içerisinde meslek eğitimin önemi göz ardı edilmemelidir.

II. MESLEKİ EĞİTİMİN YERİNE GETİRMESİ BEKLENEN

FONKSİYONLARI

Mesleki eğitimden beklenen en önemli fonksiyon toplumun nitelik düzeyini artırmasıdır. Ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlarda muhtelif nitelikte elemanların yetiştirilmesi mesleki eğitimin ilgi alanını oluşturur. Bilindiği üzere dünyada meydana gelen hızlı değişimler ekonomik ve sosyal alanlarda ülkelerin birbiri ile ilişkilerini artırmıştır. Bu ilişkilerin gelişmesi ekonomik ve sosyal alanlarda küreselleşme gerçeğini gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler dünya çapında, mal ve hizmet üretimi ile teknoloji kullanımında standartların

⁷ T.I.S.K., s.23.

⁸ T.I.S.K.,s.25.

oluşmasına neden olmuştur. Bu standartların oluşması ve hızla yükselmesi eğitilmiş ve yetişmiş işgücü ihtiyacını her geçen gün daha da artırmaktadır. Ülkemizin de bu olumlu gelişmelerin dışında kalması düşünülemez.

Dışa açık politikalarla birlikte rekabetin piyasalara girmesi Türk eğitimini kalite ve verimliliğe sürüklemektedir. Çünkü rekabetin ön koşulu eğitilmiş iş gücünden geçmektedir. Ülkemiz dış pazarlardaki rekabet şansını ancak iş gücü verimliliğini artırmakla sağlayabilecektir. Teknoloji ve piyasalardaki gelişmeleri takip etmek ve işgücüne nitelik olarak kazandırabilmek için mesleki eğitimi daha fazla önem vermek gerekmektedir.

Esasen verimlilik kalkınmakta olan ülkelerin ve bu ülkeler içinde yer alan Türkiye'nin en önemli sorunlarından birisi durumundadır. Verimliliğin ilk akla gelen şekli işgücü verimliliğidir. İşgücünün verimliliği ise yine işgücünün aldığı mesleki eğitime bağlıdır. Bu nedendir ki alınması gereken acil önlemlerin başında mesleki eğitimin kalitesini sanayileşmiş ülkeler seviyesine ulaştıracak atılımların gerçekleştirilmesi gelmektedir. Nitekim mesleki eğitimden beklenen temel fonksiyon, tek pazar olan dünyada rekabet ve kaliteli ürün için gerekli nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamaktır.

Başka bir deyişle global ekonomi için gerekli nitelikli işgücü mesleki eğitim tarafından karşılanacaktır. Nitelikli işgücünün sağlanması, ihtiyaç duyulan işgücünün özelliğine göre yetiştirilmesidir. Böylece mesleki eğitimle sağlanan bu işgücü ekonomiye dinamizm kazandıracak ve uluslararası pazarlarda rekabet şansı taniyacaktır.

Diğer taraftan, mesleki eğitim alan birey nitelik derecesindeki değişmelerle iş piyasasında kolaylıkla yerini alacak ve diğer bireylere göre iş bulma şansını da artırmış olacaktır. Mesleki eğitim bireye daha kolay iş imkanını yanı sıra daha yüksek ücret ve istihdam edilmesi avantajını da sağlayacaktır. Kalifiye eleman olma niteliği ile işten atılma korkusunu ortadan kaldırmak gibi yararlar sağlayan mesleki eğitim bireyde psikolojik rahatlamaya da neden olacaktır. Buda mesleki eğitimin özendirici bir fonksiyonu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mesleki eğitimin yerine getirmesi beklenen fonksiyonlardan birisi de istihdamı ve ekonominin ihtiyaç duyduğu kesimlerde işgücü yoğunluğunu artırmasıdır. Böylece işgücü atıl durumdan kurtulabilecek ve gerekli olan sektörlerde toplanabilecektir. Belirli plan ve programa uygun mesleki eğitim çalışmaları ile işsizlik azalacak ve istihdam oranı artacaktır.

Mesleki eğitim makro açıdan dış pazarlar da rekabet şansından, kaliteli ve ucuz ürün üretmeye kadar pek çok olumlu fonksiyonu yerine getirir.

Mikro açıdan ise mesleki eğitim almış bireye kolay iş bulma imkanından teknolojik yenilikleri takip edebilmeye kadar çeşitli yararlar sağlar.

Türkiye bugün istihdama yönelik mesleklerde hızla giderilmesi gereken temel mesleki eğitim ihtiyacı ile karşı karşıyadır. Bu ihtiyacının yeterince giderememişken piyasa yeni girecek ileri teknoloji karşısında hem temel hem de ileri mesleki eğitim ihtiyacının daha da artması kaçınılmazdır. Mesleki eğitimin bu ihtiyaçları karşılayabilmesi ise ancak nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi ile mümkündür.

Teknolojik gelişmeler, yeniden düzenlenecek mesleki yaygın eğitim konusunda işverenin daha çok işbirliğini gerektirmektedir. Çünkü mesleki eğitimin pratik kısmı işletmelerde verilmektedir. Bu iş birliğinin gelişmesi daha çok kişinin mesleki eğitimden faydalanabilmesini olanak tanıyacaktır. Ayrıca ekonomik kalkınmamız için nitelikli olan nüfusumuza hızla temel meslek eğitimini vermek, meslek bilgisi seviyelerini milli seviyede belgelendirmek ve meslek eğitimini belli bir ölçüde işverene bırakmak yararlı olacaktır⁹.

III- MESLEKİ EĞİTİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1. Ekonomik ve Sosyal Politikalar

Bir ülkede uygulanmakta olan mevcut ekonomik ve sosyal politikalar mesleki eğitimi doğrudan etkileyebilmektedir. Bu politikaların içerisinde mesleki eğitimi düzenleyen ve belirleyen politikalarda yer almaktadır. Dolayısıyla mesleki eğitimin ekonomik ve sosyal politikalarla yakın ilişkisi bulunmaktadır.

Ekonomik ve sosyal politikalardan beklenen temel fonksiyon, ülkenin mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzenlemeleri yapabilmesidir. Özellikle dünyada meydana gelen hızlı değişme ve gelişmeler bu politikaları yakından ilgilendirmektedir. Bunun için ekonomik ve sosyal politikaların bu değişime uygun düzenlemeleri yapması gerekir.

Ekonomik ve sosyal politikaların iş ile işgücü arasındaki istihdamı ve işgücü piyasasını düzenlemesi gerekir. Ancak günümüzde etkisini hissettiren nitelikli ara işgücü kıtlığı yakında bir kriz noktasına gelebilecektir. Oysa mesleki eğitimin bu gibi olumsuzlukları gidermesi gerekir. Bu olumsuzlukların

⁹ İlhan DÜLGER, Mesleki Yaygın Eğitim ve Türkiye, M.E.B., Ankara, 1989, s.134.

giderilmesi işverenlerin hizmet içi eğitimi yeterli ağırlığı vermesi ile mümkündür.

Ekonomik ve sosyal politikaların, eğitim ile ilgili talepleri kısa vadeler içerisinde ve esnek bir biçimde karşılaması gerekir. İşgücü piyasasını düzene koymak açısından "Meslek Standartları" çalışmalarının da acilen yapılması gerekmektedir. Devletin mesleki eğitim ile ilgili altyapı yatırımlarına gerekli ilaveleri yapması, mesleki eğitimin herkese açık mesleki yaygın eğitim haline dönüştürülmesi gerekir. Aksi takdirde yurt içinde kendi insanımızın eğitime yapılmayan masrafın dışarıda dövizle daha yüksek oranda sermaye-yoğun teknolojilerin ithalinin desteklenmesine, hatta nitelikli yabancı elemanlara yapılmasına gerek duyulacaktır¹⁰.

İşgücüne nitelik kazandırmaya yönelik faaliyetler sonucu, piyasa şartlarına paralel olarak işgücü talebi de artabilecektir. Çünkü mevcut teknolojilere uygun olarak yetiştirilecek işgücü kolaylıkla istihdam edilebilecektir. Bu olumlu gelişmeleri sağlayabilmek için eğitim sisteminde farklı sektör ve teknoloji seviyeleri için birtakım düzenlemelerin yapılması gerekir. Bunlar;

- Ara işgücünü karşılayabilecek şekilde nicelik ve nitelik yükseltici tedbirler almak,
- İleri teknolojiye uygun işgücünü yetiştirmek ve mevcut emek yoğun teknolojiler için işgücü yetiştirmek,
- Alt kademe işgücüne nitelik kazandırıcı tedbirler almak ve uygulamak,
- Yüksek seviye işgücünün nitelik seviyesini yükseltici tedbirler almak ve uygulamak şeklinde sıralanabilir.

2. Teknoloji Politikaları

İş hayatı, bugüne kadar elde edilmiş teşvikler ve düşük kar politikası ile Türkiye'nin kaynaklarına ve potansiyeline oranla sermaye-yoğun teknoloji kullanmaya imkan bulabilmiştir. Bununla birlikte, eğer gerçekçi döviz kuru politikası devam ederse iş verenler kaynaklarını dışarıdan gelecek her makineye kolay kolay yatırmayacaktır ve dikkatle seçecektir¹¹. Bunun için

¹⁰ DÜLGER, s.118.

¹¹ DÜLGER, s.118.

işletmelerin yöneldikleri faaliyet koluna göre üretim teknolojilerini, işgücü ve sermaye kollarını ayarlamaları gerekmektedir.

İşgücünün yoğun olarak kullanılması ihtimali pek çok alt sektörde mevcuttur. Uygulanacak teknoloji politikaları kaynakların akılcı bir şekilde dağılımını engellemeyecek olursa, mevcut teknolojilerin büyük bir bölümünün ekonomide kullanılması gerekebilecektir. Bunun için de yarı nitelikli ve nitelikli işgücü talebinin her sektörde artması beklenecektir. Bu durum ise yaygın mesleki eğitim ihtiyacını artırabilecektir.

Rekabet, dışa açılma ve genişleme amacıyla her sektör ve alt sektörlerin kullanacağı teknolojinin tanımlanması gerekir. Çünkü tanımlı yapılan teknolojinin ihtiyaç duyacağı işgücü daha kolay bir şekilde mesleki yaygın eğitimde kolaylıkla geliştirebilecektir. Bunun için de mesleki yaygın eğitim veren kuruluşların yeniden yapılanması ve gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir¹².

3. İdari Yapı

Ülkemizde mesleki eğitim faaliyetlerini yürüten Milli Eğitim Bakanlığının iç ve dış gelişmelere paralel olarak yeni düzenlemelere gitmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi; Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde asıl hizmet ve fonksiyonları yanında, aynı veya benzer hizmetler değişik birimler ve ayrı finansmanla yapılmaktadır. Bu ikili uygulama, mesleki eğitimde verimsizliğe ve dağınıklığa yol açmaktadır. İkinci ise çeşitli Bakanlık, resmi ve özel kuruluşların Milli Eğitim Bakanlığının mesleki eğitim niteliğindeki temel hizmetlerinin benzerini birbirinden bağımsız ve habersiz bir biçimde tekrarlamaları eğitim giderlerini arttırmaktadır.

Bunun yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığının mesleki eğitim konusunda beklenen hizmetlerin amacına uygun bir şekilde sonuçlanmasını engellemektedir. Ülkemizde mesleki eğitim faaliyetlerinin bir bütünlük içerisinde yürütülmesi eğitim maliyetlerini düşüreceği gibi eğitimde kaliteyi de yükseltecektir.

Ayrıca ülkemizde işgücünün hitap edeceği çeşitli seviyelerdeki teknoloji ve sektörler göre mesleki eğitim verilmesi ve meslek eğitiminde de "modüllü meslek eğitimi"ne geçişin sağlanmasına ihtiyaç vardır¹³.

¹² DÜLGER, s.119.

¹³ Modüllü meslek eğitimi sisteminde ikili eğitim esastır. Bunlardan biri okul diğeri işletmedir. Okul teorik bilgileri, işletme ise becerileri öğrencilere kazandırır. Ayrıntılı bilgi için Bkz.:Ahmet SEVGİ, Federal Almanya'da Mesleki Eğitim Sistemi,İnceleme Raporu,Ankara, 1992,s.5.

Finansmandan bürokrasiye kadar pek çok noktada karar alma süreçlerinin hızlandırılması ve fon kaynaklarının daha bağımsız kullanılmasına ağırlık verilmelidir. Fon kaynaklarının hükümet kararlarına göre kullanılması piyasa işleyişini olumsuz olarak etkileyecektir¹⁴.

Ancak Milli Eğitim Bakanlığı'nın mesleki yaygın eğitim çalışmaları tek başına yeterli olmayacaktır. Bunun yanı sıra işgücü piyasasını düzenleyici kuruluşların teşkilatlandırılmasına ve kordineli bir biçimde çalışmasına ihtiyaç vardır.

Ş.2. TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM

I- TÜRK MESLEKİ EĞİTİM MEVZUATI

Ülkemizde mesleki eğitimi düzenleyen temel kanun 308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Kanunu olmakla birlikte diğer bazı kanunlarda mesleki eğitimle ilgili düzenlemelere gidildiği görülmektedir.

1. Borçlar Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri

Borçlar kanunun da mesleki eğitimin önemli dallarından birini oluşturan çıraklık eğitimine ilişkin bir takım hükümler bulunmaktadır. Nitekim, Kanunun 313/3. Maddesine göre hizmet akdi hakkındaki hükümlerin kıyasen çıraklık¹⁵ akdine de tatbik olunacağı belirtilmektedir. Böylece kanun koyucu, çıraklık sözleşmesi konusunda hüküm bulunmayan hallerde bünyesine uymak şartıyla hizmet sözleşmesi hükümlerinin uygulanabileceğini öngörmüştür¹⁶.

¹⁴ DÜLGER, s.122.

¹⁵ 3308 Sayılı Kanunun 3.maddesine göre "Çırak", Çıraklık Sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştiren kişi olarak tanımlanmıştır.

¹⁶ Oğuzman'a göre "Hizmet akdindeki hükümler, kıyasen çıraklık akdine tatbik olunur. (B.K. md.313/3) ise de bu hususta her kaidenin tatbikinde çıraklık akdinin mahiyetinin ne

Çırakları korumaya yönelik olarak yine Borçlar Kanunu'nda çeşitli düzenlemeler yer almıştır. Bunlar arasında; "Çırağa, kaideten ne geceleri ne de cuma günleri iş verilmez" (md.330) hükmü yer almaktadır. Çıraklık mukavelesinde, usta çırağa sanatı olanca dikkat ve itinası ile öğretmeye mecburdur. Usta, çırağa mecburi derslere devam etmesine nezaret ve mesleğine ait mekteplere ve kurslara gitmesi ve çıraklık imtihanlarına katılabilmesi için de gerekli zamanlarda müsade etmekle yükümlüdür, şeklinde ki hükümler, Borçlar Kanunu'nda yer alan mesleki eğitim ile ilgili diğer düzenlemeleri oluşturmaktadır¹⁷.

Bu arada öğretide, 3308 Sayılı Kanun çıkarılmadan önce Borçlar Kanunundaki hükümlerin, Çıraklığın genel hükümleri olduğu ve çıraklığı düzenleyen özel bir kanun olmadıkça çıraklık ilişkisine de bu hükümlerin uygulanması gerektiği görüşü savunulmaktadır.

2. Umumi Hıfzıssıhha Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri

Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda da çıraklık ile ilgili bazı hükümler bulunmaktadır. Nitekim kanunun 173. Maddesine göre; On iki yaşından aşağı bütün çocukların fabrika ve imalathane gibi her türlü sanat müesseseleri ile maden işlerinde amele ve çırak olarak istihdam edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca, on iki yaş ile on altı yaş arasında bulunan kız ve erkek çocuklar günde azami sekiz saatten fazla çalıştırılmayacağı hükmü yer almaktadır¹⁸. Yine kanunun 174. maddesine göre de "On iki yaş on altı yaş arasında bulunan çocukların gece saat 20.00'den sonra çalıştırılmasının yasak olduğu" öngörülmektedir.

derecede müsait bulunduğu göz önünde bulunmalıdır. Bkz.:M.Kemal OĞUZMAN, **Türk Borçlar Kanunu'na göre ve İş Mevzuatına göre Hizmet "İş" Akdinin Feshi**, İstanbul, 1955, s.6.

¹⁷ M.Fatih UŞAN, **Çıraklık Sözleşmesi**, Konya, 1994, s.20.

¹⁸ 3308 Sayılı Kanun ise çıraklığa başlama yaşı olarak 13 yaşını doldurmak koşulunu getirmiştir (Ç.M.E.K. md.10)

3. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu

Bu kanundur Türkiye’de mesleki eğitim faaliyetlerini düzenleyen temel kanundur¹⁹. Söz konusu kanunda meslek eğitimi; çıraklık eğitimi, işletmelerde meslek eğitimi ve meslek kursları olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

Bu kanunun amacı; Kanunun 1. Maddesinde de belirtildiği gibi çırak, kalfa ve ustaların²⁰ eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitime ilişkin esasları düzenlemektir.

A) 3308 Sayılı Kanunu’nun Uygulama Alanı

3308 Sayılı Kanunun 2. Maddesinde belirtildiği üzere Kanun döner sermayeli işyerleri ve bu işyerlerinde çalışan çırak, kalfa ve ustaları ve yine 2. maddenin (a) fıkrasında yazılı işyerlerinde, mesleki ve teknik liselerde eğitimi gören öğrencileri kapsamaktadır (3308 md.2).

B) Denetim

3308 Sayılı Kanunun 41.Maddesinde; “Bu kanun hükümlerine göre Bakanlığa eğitim kurumları dışında kamu ve özel kurum ve kuruluşlarında yapılan aday çırak, çırak ve kalfaların eğitimi ile işletmelerde yapılan mesleki eğitim Bakanlık ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nca denetlenir” hükmü yer almıştır. Ayrıca maddede denetlemenin usul ve esaslarının birlikte çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür²¹.

¹⁹ İbrahim EŞMELİOĞLU -Sancar BAYAZIT, İşletmelerde Çıraklık ve Meslek Eğitimi Uygulamaları, Ankara, 1990, s.17.

²⁰ 3308 Sayılı Kanunun 3.maddesine göre “Kalfa”ve”Usta”nın tanımı yapılmıştır buna göre Kalfa;bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bu meslekle ilgili iş ve işlemleri ustanın gözetimi altında kabul edilebilir standartlarda yapabilen kişidir. Usta; “Bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bunların mal ve hizmet üretiminde iş hayatınca kabul edilebilecek standartlarda uygulayabilen, üretimi planlayabilen, üretim sırasında karşılaşılabilecek problemleri çözümlenebilen, düşüncelerinin yazılı, sözlü ve resmi olarak açıklayabilen, üretim ile ilgili pratik hesaplamaları yapabilen kişidir (3308. md.3.).

²¹ Çıraklık ve İşletmelerde Yapılan Meslek Eğitiminin Denetimi Hakkında Yönetmelik, 1 Nisan 1987 tarihinde çıkarılarak yürürlüğe konulmuştur. Bkz.: R.G., T.1.4.1987, S.19418.

C) 3308 Sayılı Kanunun Getirdikleri ve Kısa Bir Değerlendirmesi

3308 Sayılı Kanunla çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi ile ilgili okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin planlaması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında tavsiye kararları almak ve görüş bildirmek üzere bir "Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" oluşturulmuştur.(md.6) Bu kurulun kararları Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayı ile uygulanmaktadır. Kurulun görevi; yönetmelik hükümlerinin uygulanmasını takip etmek ve değerlendirmektir. Bunun yanında çıraklık eğitimi ile ilgili ihtiyaçları tespit etmek, çıraklık ve mesleki eğitim ile ilgili konuları incelemek, çırak ve işletmelerde mesleki eğitim gören işçiler için sözleşme modelleri hazırlamak Milli Eğitim Bakanlığın görevleri arasındadır.

İllerde çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitim ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitim planlaması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında valiliğe görüş ve tavsiyeler bildirmek üzere "İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" kurulmuştur. Ayrıca bu kanunda çıraklık ve kalfalık eğitimi çırak ve kalfaların ücret ve sosyal güvenlik hakları düzenlenmiştir.

Yine kanuna dayanarak çeşitli tarihlerde çıkarılan yönetmeliklerle de çıraklık ve mesleki eğitim konuları düzenlenmiştir²².

Yedinci beş yıllık kalkınma planında yer alan hedeflerde mesleki eğitimdeki aksaklıkların giderilmesine yöneliktir. Bu plana göre yapılacak düzenlemeler ile 3308 Sayılı Kanunun uygulamasından doğan aksaklıkların giderilmesi yanında eğitim maliyetlerine özel sektörün daha fazla katılımın sağlanması ve daha çok nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi amaçlanmaktadır²³.

3308 Sayılı Kanun pek çok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Öncelikle bağımsız işyeri açmak ustalık belgesi esasına bağlanmıştır(md.30). Ustalık belgesi bulunmayıp işyeri açmak isteyenlerin çalışma alanına uygun ustalık belgesine sahip birisini çalıştırma zorunluluğu doğmuştur. Bu uygulama ise mesleki ve teknik eğitimi talebini artırmaktadır²⁴.

Özellikle işyerinde beceri eğitimi yapan gençlerin teorik eğitimleri için uzak okullara gitmelerinin yerine bu eğitimlerini işyerlerine yakın yerlerde yapmaları sağlanmıştır (md.34). Yine çırakların ve sanayide çalışan

²² Tüzük ve yönetmeliklerde meslek eğitiminin hukuki kaynakları arasında yer alır. Bu konuya tüzük ve yönetmelikler konusunda ayrıca değinilecektir.

²³ D.P.T. Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler (1996-2000),Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1995, s.1.

²⁴ T.E.S.K., Eğitim, 2. T.E.S.K. ŞURASI, Ankara, 1994, s.12.

öğrencilerin Sosyal Sigortalar Kanunu uyarınca sigorta ettirilmeleri ve sigorta primlerinin devletçe karşılanması (md.25) olumlu bir yaklaşımdır. Böylece çırak sayısının artmamasını engelleyen sigorta primleri konusu ortadan kalkmaktadır. Yine Kanunda yer alan "Çıraklık ve Mesleki ve Teknik Eğitim Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu" ile "Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi"ne ilişkin hükümler çıraklık ve mesleki eğitim uygulamalarının yürütülmesi, yaygınlaştırılması ve nitelikli duruma getirilmesi yönünden olumlu ve yararlı bulunmaktadır. Bu yasayla çıraklık eğitimini sürdüren gençler üst eğitime geçebilme olanağına da kavuşmuşlardır.

3308 Sayılı Kanun ile gençlere mesleki eğitim barajı yüksek tutulmakla birlikte mesleki eğitim şansları artırılmıştır. Bu konuda getirilen bir yenilik te çıraklık eğitiminin çeşitli kademelerinde kazanılan bilgi ve becerilerini meslek liselerinde de değerlendirilebilmesidir. Böylece meslek liselerine devam ederek veya dışarıdan sınavlara girmek suretiyle mezun olan bir çırak yüksek öğretim görme fırsatı da yakalayabilecektir²⁵.

Kanunun diğer olumlu yanları ise;

- Çırağa asgari ücretin üçte biri oranında ücret ödenmesinin sağlanması,
- Askerlik çağı gelenlere tecil imkanının sağlanması,
- İşverenin çırağa ödediği ücreti gider olarak yazabilmesinin sağlanması,
- Çırağa okulda teorik bilgi kazanması sayesinde işyerine daha fazla yararlı olabilmesinin sağlanması şeklinde sıralanabilir²⁶.

Ancak kanunun bu yenilikleri ve olumlu yanlarının yanı sıra bazı noktalarda eksik kaldığı görülmektedir. Öncelikle Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Milli Eğitim Bakanlığı'na yüklenen "Mesleki ve Teknik Eğitim alanında görev alan resmi, özel ve gönüllü kuruluşlar arası koordinasyonu sağlamak görevini" yürütecek kanuni düzenlemeler henüz mevcut değildir. Bu yüzden Milli Eğitim Bakanlığı mesleki ve teknik eğitim ile kurumlar arası koordinasyonu istenilen ölçüde gerçekleştirememektedir. 3308 Sayılı Kanunu'nun ruhu ve yapısı ara kademe işgücünü yetiştiren kurumların mesleki yaygın eğitim kurumlarına dönüştürülmesine uygundur. Ancak kanun

²⁵ Mustafa ORHAN,"3308 Sayılı Kanun Üzerine Görüşler", Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim, Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, M.P.M. Ya. No:362, Ankara, s.146.

²⁶ Turan ÇİĞDEM, "3308 Sayılı Yasanın Getirdikleri ve Tatbikattaki Eksiklikler",İşgücünün Eğitim, Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, M.P.M. Ya. No:362, Ankara, 1988, s.154.

böyle çıktığı halde birkaç ufak değişiklikle (örneğin, meslek edinmek istenen bütün okul dışı ve istihdamı dışı kesimlerin açılması gibi) halk eğitimi kurumu mesleki yaygın eğitim kurumu haline getirilebilecekken bu değişiklik yapılmamıştır. Ayrıca gelişmiş istihdam edilebilir mesleklere yönelik programlara ulaşma imkanı herkese sunulabilecekken bunlar halen örgün eğitim kurumları olarak belli bir yaş grubuna hizmet vermek üzere tütülmektedir²⁷.

3308 Sayılı Kanunu'nun 37. maddesinde belirtilen kurs programlarının da, bugünkü halk eğitim merkezlerinde sadece sınırlı bir gruba sunulduğu anlaşılmaktadır. Halbuki Türkiye çok sayıda kişinin ilkökul sonrasında hayata atıldığı bir ülke olarak, 12-17 yaşlar arası nüfusa yönelik özel bir mesleki yaygın eğitim uygulamak zorundadır. Yine 37. maddedeki "Bakanlık kurslarının düzenlenmesinde ilgili bakanlık kurul ve kuruluşlarla işbirliği yapar" maddesinin, mesleki yaygın eğitimin bütün boyutlarıyla, çağdaş anlamda düzenleyici ve çok taraflı işbirliğine açık bir şekilde yeniden düzenlenmesi gerekir.

Yine kanunun 38.maddesinde hizmet içi eğitimin işverene bırakıldığı anlaşılmaktadır. Ancak kanun mali desteklere hizmet içi eğitimleri dahil etmemiştir. Bunun sonucu hizmet içi eğitimde beklenen faydalar da sağlanamamaktadır.

Mesleki eğitime ilgiyi artırabilmek için bağımsız işyeri açma konusunda teşvikler gidilmesi küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemek açısından faydalı olacaktır²⁸.

3308 Sayılı Kanunla kurulan "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kurulu"na önceki kanunda olduğu gibi sorumluluk verilmemesi bu kurulun etkinliğini azaltıcı bir unsur olarak ortaya çıktığı görülmektedir²⁹.

Konuyla ilgili eksik görülen diğer düzenlemelerden bir kaçını da şu şekilde sıralamak mümkündür. Öncelikle, işyerlerinde staj yapmak üzere kırsal kesimden gelen çırakların şehir merkezlerinde konaklamalarını sağlayacak tedbirler alınmalıdır. Ayrıca çırakların dilediği şekilde işyeri değiştirebilmesi engellenmelidir. Eğer engellenmezse bu durum çıraklık sistemini olumsuz yönde etkileyecektir³⁰.

²⁷ DÜLGER, s.78.

²⁸ T.E.S.K., s.17.

²⁹ ORHAN, s.146.

³⁰ ÇİĞDEM, s.156.

4. Sosyal Sigortalar Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 3. Maddesine göre çıraklar hakkında yalnız iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigortaları, yani kısa vadeli sigorta kolları uygulanabilecektir³¹.

Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı'nca 3308 Sayılı Kanun kapsamında bulunanların sigortalıkları ile ilgili, "Aday Çırak, Çırak ve İşletmelerde Beceri Eğitimi Gören Öğrencilerin Sigorta İşlemleri Hakkında Yönetmelik" çıkarılarak yürürlüğe girmiştir (R.G., T.19.1.1987, S. 19356.).

Ancak ülkemizde işyerinde çırak adı altında bulunan bazı kimselerin gerçekte bir işçi gibi çalıştırılması yaygın bir şekilde görülmektedir. Bunların sözleşmede yer alan hususlar dikkate alınmaksızın Sosyal Sigortalar Kanunu açısından sigortalı sayılmaları yerinde olacaktır.

5. İş Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri

İş kanununda mesleki eğitim konusunda özellikle çıraklıkla ilgili düzenlemeler mevcuttur. İş kanunu 18 yaşını bitirmemiş çıraklara uygulanmayacaktır (İş Kanunu md. 5, f. 1/6). Nitekim iş kanununun 5. Maddesine göre esasen işverene çıraklık sözleşmesi ile bağlı olduklarından, çırakların durumu özellik gösterir. Bu ilişkide çırağın işyerinde çalışmasından çok mesleği öğrenmesi ve mesleki gelişmesi ön plandadır. Diğer taraftan 3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu'na göre de "Bu kanuna tabi çıraklara İş Kanunu hükümleri uygulanmaz" (Ç.M.E.K. md. 2/a)denmektedir. O halde, İş Kanunu ve Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu çerçevesinde çıraklar konusunda bir ayrıma girmekte yarar vardır, şöyle ki; eğer çırak Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunun kapsamında ise 18 yaşı öncesi ve sonrasında İş Kanununun uygulama alanı dışında olacak, buna karşılık ilgili Kanunun kapsamı dışında ise 18 yaşına kadar olan dönemde İş Kanununun uygulama alanı dışında olacak (başka bir deyişle Borçlar Kanununa tabi olacak), 18 yaşından sonra ise İş Kanunu kapsamına girecektir. Yargıtay da bir kararında³² ... "Çıraklık sözleşmesi bulunan (Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanununa tabi) çıraklar için 18 yaşından sonra da İş Kanunu hükümlerinin uygulanması söz konusu değildir" demektedir³³.

³¹ UŞAN, s.27.

³² Ercan GÜVEN - Ufuk AYDIN, İş Hukuku Dersleri, Anadolu Üniversitesi Ya. No: 897, Eskişehir, 1995, s.24.

³³ Yarg. 9. H.D., T.4.12.1989, E. 1989/7319, K.10600 (GÜVEN-AYDIN, s.24.).

Kanundaki 18 yaş kıstasının getirilmesindeki amaç, işverenlerin işyerlerinde çırak adı altında işçi çalıştırarak onları istismar etmelerinin önlenmesidir.

6. Esnaf ve Sanatkarlar Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri

Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu da meslek eğitiminin önemli bir kolu olan çıraklık eğitimi alanında düzenlemeler getirmiş bir kanundur. Mesleki eğitimin pratik kısmını üstlenen Esnaf ve Sanatkarlar Teşkilatı, görevlerini yasal çerçeveler içerisinde yürütülmektedir. 507 Sayılı Kanuna 3741 Sayılı Kanun ile eklenen ek maddelerle pratik meslek eğitiminin kapsamı, organizasyonu, denetimi ve finansmanı gibi son derece önemli hükümler ve yenilikler getirilmiştir. Bununla beraber 3308 Sayılı Kanun çıraklık eğitiminin pratik eğitim kısmını tamamen işyerlerine bırakmıştır.

507 Sayılı Teşkilat Yasası'nda yapılan değişiklikle 3308 Sayılı Kanun çerçevesinde yapılan çıraklık eğitiminin pratik kısmının planlanması, uygulanması ve finansmanında Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapma ve birlikte faaliyet gösterme hususlarında Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonuna görev ve yetkiler verilmiştir³⁴.

Ayrıca 507 Sayılı Kanun da değişiklik yapan 3741 Sayılı Kanunun ek md.18 ve 27.12.1991 tarih ve 21094 Sayılı Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe giren Esnaf ve Sanatkarların Meslek Eğitimi Geliştirme ve Destekleme Fonu Yönetmeliği gereğince oluşturulan fona da işlerlik kazandırılmıştır. Bu fonda toplanan paralar özellikle İşletmeler Üstü Eğitim Merkezleri'nin kurulması ve işletilmesinde kullanılmaktadır.

Yine 2 Ocak 1992 tarih ve 21099 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 507 Sayılı Kanunun Çıraklık ve Mesleki Eğitim İle İlgili Hükümlerin Uygulanmasına Dair Yönetmelik gereğince aşağıda yer alan faaliyetler gerçekleştirilmektedir³⁵.

A) Meslek Eğitimi Danışmanlığı Birimi

Yönetmelik gereğince odalar, birlikler, federasyonlar ve konfederasyon bünyesinde bir mesleki eğitim danışmanlığı birimi kurulması gerekmektedir. Mesleki eğitim danışmanlığı birimleri, meslek eğitimini ilgilendiren her konuda araştırma ve çalışma yapar, uygulamayı izler, ürünlerini bağlı olduğu yönetim kuruluna sunar. Yönetim kurulu ve işletim kurumlarına danışmanlıkta bulunur.

³⁴ T.E.S.K., T.E.S.K. III 'üncü Hizmet İçi Eğitim Semineri, "Seminer Tutanakları", Ankara, 1996, s.217.

³⁵ T.E.S.K., T.E.S..K. III'üncü..., s.218.

B) Meslek Eğitim Merkez Şurası

İlgili yönetmeliğin 6. maddesi gereğince TESK, her yıl meslek eğitimi merkez şurasını toplamak zorundadır. Bu şuralarda önceki bir yılın değerlendirmesi yapıldığı gibi geleceğe yönelik politikalarda belirlenmektedir.

C) İşletmeler Üstü Eğitim Merkezleri

507 Sayılı Kanun ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan ilgili yönetmelikle TESK ve alt teşkilatı özellikle alt yapısı uygun olmayan işyerlerinin yeterli düzeyde veremedikleri pratik meslek eğitimin noksanlıklarını tamamlamak amacıyla işletmeler üstü eğitim merkezleri kurmak, kurulmasını teşvik etmek veya kurulmuş olanları katılmakla yükümlü tutulmuştur.

7. Sendikalar Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri

3308 Sayılı Kanun mesleki eğitim alanında sendikaları da görevli saymıştır (Ç.M.E.K. md.4). 3308 Sayılı Kanunla çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak mesleki eğitimi; planlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi konularında tavsiye kararları almak ve görüş bildirmek üzere bir "Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu" kurulması ön görülmüştür(md.4). bu kurulun bünyesinde en çok işvereni temsil eden İşveren Sendikaları Konfederasyonu temsilcisi ve en çok işçiyi temsil eden İşçi Sendikaları Konfederasyonu temsilcisi de bulunmaktadır.

Diğer taraftan Sendikalar Kanununa göre çıraklar işçi olarak kabul edilmediğinden dolayı, sendika kurucusu veya üyesi olabilmeleri ve sendikal haklardan yararlanabilmeleri mümkün değildir. 3308 Sayılı Kanun kapsamı içerisinde yer almayan ve 18 yaşını doldurmuş olan çıraklarda sendikalara üye olamazlar . Çünkü bu kişilerin İş Kanunu hükümlerinden yararlanıyor olmaları, onların çıraklık statülerini sona erdirmemektedir³⁶.

Sendikaların Kanunda ön görüldüğü üzere üyelerine karşı yükümlü buldukları eğitim görevleri sebebi ile mesleki eğitimi daha etkin bir şekilde eğilmeleri gerekmektedir. Sendikalardan beklenenler arasında üyelerinin eğitim ihtiyaçlarının öncelikle karşılanması gelmektedir. Bunlar arasında, sendikaların üyelerine mesleki bilgilerini geliştirme konusunda kurs ve konferanslar düzenlemesi faaliyetleri yer almaktadır³⁷.

8. Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri

Çıraklar, işçi statüsünde bulunmadıklarından, işyerlerinde sendikaların toplu iş sözleşmesi yapma yetkisinin tespitinde ve grev oylamasında dikkate alınmazlar. Zaten Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu 11. maddesinde de çırakların işyerindeki işçi sayısına dahil edilemeyecekleri açıkça ifade edilmiştir³⁸.

³⁶ Bkz.: Çalışmamızın İş Kanununun Mesleki Eğitime İlişkin Hükümleri başlığı.

³⁷ Ercan GÜVEN, İş Hukuku Dersleri, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Eskişehir, 1991, s.134.

³⁸ UŞAN, s.31.

İşyerine çıraklık sözleşmesi ile bağlı bulunmakla birlikte, gerçekte çalışma ilişkisinin hizmet sözleşmesi olduğu durumda; söz konusu kimseler, işçi olarak kabul edilmeleri nedeniyle sendikalara üye olabilir, sendikal haklardan ve toplu iş sözleşmesi hükümlerinden yararlanabilirler.

9. Mesleki Eğitim İle İlgili Yönetmelikler

Yukarıda belirtilen kanunların yanı sıra mesleki eğitimi düzenlemeye yönelik bazı yönetmelikler de bulunmaktadır. Bu yönetmelikleri; Çıraklık Eğitimi Yönetmeliği (R.G., T. 16.12.1986, S. 19313), Çıraklık Eğitimi Merkezleri Yönetmeliği (R.G., T. 1.8.1991, S. 20947), Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kurulları Yönetmeliği (R.G., T. 6.11.1986, S. 19273), Çıraklık ve Meslek Eğitiminin Belge ve Diplomalara Değerlendirme Yönetmeliği (R.G., T. 2.11.1989, S. 20330), Aday Çırak, Çırak ve İşletmelerde Beceri Eğitimi Gören Öğrencilerin Sigorta İşlemleri Hakkında Yönetmelik (R.G., T. 29.1.1987, S. 19356), Çıraklık ve İşletmelerde Yapılan Meslek Eğitiminin Denetimi Hakkında Yönetmelik (R.G., T. 1.4.1987, S. 19418), Meslek Kursları Yönetmeliği (R.G., T. 6.11.1986, S. 19273), Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu Yönetmeliği (R.G., T. 5.8.1990, S. 20596), Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları Öğrencilerinin Okul ve İşletmelerde Mesleki Eğitim Yönetmeliği (R.G., T. 6.11.1986, S. 19273) şeklinde sıralamak mümkündür.

3308 Sayılı Kanunda; söz konusu kanun gereğince çıkarılacak yönetmeliklerin kanunun yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde çıkarılacağı belirtilmiştir.

II- TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİMİN FİNANSMANI

1. Mesleki Eğitimin Finansman Kaynakları

A) Genel Olarak

İhtiyaçları karşılayacak imkanları sağlamak finansmana bağlıdır. Mesleki eğitim alanında ihtiyaçları yeterli derecede karşılayacak finansman kaynakları bulunmamaktadır. Ülkemizde mesleki eğitimin finansmanı ağırlıklı olarak devletçe karşılanmakta iken, bu durum kalkınmış ülkelerde özel kesim ağırlıklıdır. 3308 Sayılı Kanunun işletmelere de mesleki eğitim zorunluluğu getirmesiyle birlikte işletmelerinde mesleki eğitim çabalarına katıldığı söylenebilir. Ancak mesleki eğitimin finansmanını kamu kaynaklarından

başka önemli katkı sağlayan özel kuruluşlardan şu an için söz etmek doğru olmayacaktır.

B) Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Fonu

3308 Sayılı Kanunla oluşturulan fonla; örgün, çıraklık ve yaygın eğitim yoluyla mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Yetiştirilen insan gücünün sayı ve kalite olarak artırılması fonun amaçları arasındadır. Çıraklık eğitimi dahil örgün ve yaygın eğitimin bütün olarak desteklenip geliştirilmesi amacıyla kurulan fona gerekli kaynaklarla finansman sağlanmaya çalışılmıştır. Mesleki ve teknik alanda iş öncesi ve hizmet içi eğitim programlarının kamu ve özel bütün işyerlerinde verimliliği artırıcı özellikler gözetilerek yürütülmesini sağlamak amacıyla kurulan ilgili fon mesleki eğitimin önemli mali kaynağını oluşturmaktadır³⁹ (Ç.M.E.K., md. 32. b.1).

a- Fonun amacı

3308 Sayılı Kanun ile yeni finansman kaynakları oluşturmak için Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Fonu kurulmuştur. Bu fon gelirler vergisi mükelleflerinin vergi matrahlarının belli bir yüzdesinden oluşmaktadır (% 2).

b- Fonun kaynakları

3308 Sayılı Kanununun 32. maddesinde Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonun kaynakları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir⁴⁰.

- Her yıl Bakanlık Bütçesine bu maksatla konulacak ödenecek,
- 27.11.1984 tarihli ve 84/8800 Sayılı Kararnamenin eki kararla kurulu "Geliştirme ve Destekleme Fonu'ndan Bakanlar Kurulunca bu fon gelirinin % 10'undan az olmamak üzere belirlenecek miktarda yapılacak aktarmalar".
- Bakanlık bünyesinde bulunan döner sermaye işletmelerinin karları,
- Bakanlığa bağlı kurumlarda eğitim öğretimde üretilen malların satışından elde edilen hasılatlar,

³⁹ M.E.B., 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ve İlgili Yönetmelikler, Ankara, 1992, s.143.

⁴⁰ Vehbi ÇELİK-Şeref KUNÇ, "Mesleki ve Teknik Eğitimin Finansmanı", MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM SEMPOZYUMU-I, F.Ü., T.E.F., Elazığ, 1995, s.422.

payı hasılatından, Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen oranda ayrılan pay,

- 5590 Sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanunu'na 2567 Sayılı Kanunla eklenen ek 3. madde gereğince odalar, borsalar ve birlikler tarafından eğitim gayesiyle bütçelerinden ayrılan payların % 50'si,
- 507 Sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu'na 3153 Sayılı Kanunla eklenen ek 6. madde gereğince, esnaf ve küçük sanatkar dernekleri, birlikleri, federasyonları ve konfederasyonları tarafından eğitim gayesi ile gayri safi gelirlerinden eğitim gayesi safi gelirlerinden ayrılan payların % 50'si,
- 2821 Sayılı Sendikalar Kanununun 44. maddesine göre işçi, sendika ve konfederasyonlarınca gelirlerinden eğitim maksadı ile ayrılan payların % 25'i,
- 2821 Sayılı Kanuna göre faaliyette bulunan işveren, sendika ve konfederasyonlarının bir önceki yıl aidat gelirlerinin % 5'i nispetinde ayrıcalıkları paylar,
- 492 Sayılı Harçlar Kanununun 108'nci maddesiyle aynı Kanuna bağlı 8 sayılı tarifenin VII numaralı pozisyonunda yazılı diploma harçları. Bu harçlar makbuz karşılığında ödenir. Bunun şeklini ve fona ödenmesi ile usul ve esasları düzenlemeye Maliye ve Gümrük Bakanlığı yetkilidir,
- Fonun mal varlığından elde edilen gelirler,
- Bağış, yardım ve diğer gelirlerdir (Ç.M.E.K. md. 32).

c- Fon kaynaklarının kullanımı

Çıracılık ve meslek eğitimi kanunu md. 32, b. 3'e göre Çıracılık ve Mesleki Teknik Eğitim Fonu kaynaklarının kullanımı şu şekilde sıralanmıştır;

- Çıracılık Örgün ve Yaygın Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumlarında görevli yönetici, öğretmen, uzman ve kadrolu ve kadrosuz Usta Öğreticilerinin nitelik ve niceliklerinin yükseltilmesi için yurtiçi ve yurtdışında eğitilmeleri,

- Mesleki ve teknik Eğitim metotları ve araçlarının araştırılması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması,
- Çıraklık, Örgün ve Yaygın Mesleki ve Teknik öğretim Kurumlarının atölye ve laboratuvarı için makine araç, takım ve teçhizat satın alınması; gerektiğinde kiralanması bunların tamir ve bakımı,
- Sözü edilen kurumlarda görevli kadrolu ve kadrosuz atölye ve meslek dersi elemanlarına asli görevi dışında okulda ve işyerlerinde yapılan eğitimle ilgili normal maaş ve ücretlerine ilave ek ücret ödenmesi,
- Mesleki eğitim kurumların da ilgili yayınların basılması, çoğaltılması ve dağıtılması,
- Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanlara hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmek için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması için Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında kurslar ve eğitim seminerleri düzenlemesi,
- İş öncesi eğitimi, Yaygın çıraklık eğitimi,
- Çıraklık ve Mesleki ve Teknik Eğitim yapan kurumları teşvik,
- Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim geliştirilmesine yönelik araştırmalarının desteklenmesi,
- Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu ile İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu toplantılarına katılan Başkan, üye, müşavir üye, imtihan ve mesleki ihtisas komisyonu üyelerine yolluk ve huzur hakkı,
- 3423 Sayılı Kanunla kurulan Mesleki ve Teknik Öğretim Okulları döner sermayelerinin artırılması,
- Meslek kurslarından, Bakanlıkça Tespit edilen kurslara katılan kursiyerlere, kursa devam ettikleri sürece asgari ücretin % 30'u oranında destekleme yardımı,

- Bu kanunla kurulan mesleki ve teknik eğitim araştırma geliştirme merkezi döner sermayesine tahsis edilecek sermaye harcamalarının da kullanılır⁴¹.

d- Fonun denetimi

Çıraklık ve Mesleki Eğitim Fonunun denetimi Sayıştay, Maliye ve Gümrük Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'nca belirlenecek birer üyeden meydana gelen komisyon tarafından yapılacağı öngörülmüştür (Ç.M.E.K. md. 32/5).

C) Mesleki Eğitime Katılma Payı

Bakanlıkça meslek eğitimi kapsamına alınan illerdeki 50 ve daha fazla sayıda işçi çalıştıran işletmeler beceri eğitimi yaptırmak zorundadırlar. İşletmelerden bu yükümlülüğünü yerine getirmeyen veya kanunun öngördüğü oranda öğrenciyi beceri eğitimine almayanlara belli cezalar öngörülmüştür (Ç.M.E.K. md. 18). İşletmeler beceri eğitimini almadığı her öğrenci için eğitim süresince 18 yaşını bitirenlere o yıl ödenen asgari ücretin 2/3'ü tutarındaki parayı ceza olarak ödemek zorundadır. Bu cezalar mesleki eğitime katılma payı olarak her ay fonun T.C. Merkez Bankası'ndaki hesabına yatırılır⁴². Ayrıca paranın ödendiğine dair makbuzu fon başkanlığına göndermek gerekmektedir.

Mesleki eğitime katılma payı ödemekle yükümlü olan işletmelerin, adı ve açık adresi, beceri eğitimi yaptırması gereken ve beceri eğitimine alınan öğrenci sayısı, İl'deki okul müdürlükleri aracılığıyla İl Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu tarafından tespit edilerek Fon Başkanlığı'na bildirilir.

D) Diğer Finansman Kaynakları

Finansman yetersizliği mesleki eğitimin verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Daha çağdaş ve verimli bir mesleki eğitim için mesleki eğitime yeni finans kaynakları oluşturmak ve bu kaynakların devamlılığını sağlamak

⁴¹ M.E.B., 3308 Sayılı ..., s.144.

⁴² M.E.B., 3308 Sayılı..., s.147.

gerekmektedir. 3308 Sayılı Kanunun 32. Maddesi ile Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu Yönetmeliği'ne göre diğer finansman kaynaklarını şu şekilde sıralamak mümkündür⁴³ ;

- 3418 Sayılı Eğitim ve Sağlık ve Spor Hizmetleri Finansmanında kullanılmak üzere, Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla elde edilen gelirler,
- Geliştirme Fonu, Akaryakıt Tüketim Fonu gibi diğer fonlardan eğitime aktarılan gelirler,
- Dış proje kredilerinden yararlanılarak eğitime kaynak sağlanması,
- Diploma harçları,
- Halk katkılarını organize ederek ve yönlendirerek elde edilen gelirler,
- Milli Eğitim Bakanlığı ile bakanlıklara bağlı okullardaki döner sermaye
- İşletmelerinden elde edilen gelirler.
- Çıraklık ve Mesleki Eğitim Fonu'na ait mallardan elde edilen gelirler,
- Bağışlar ve diğer gelirler, mesleki eğitimin diğer finansman kaynaklarını oluşturmaktadır⁴⁴.

2. Mesleki Eğitimde Finansman Sorununu Artıran Nedenler

Mesleki ve teknik eğitim diğer eğitim türlerine göre oldukça pahalıdır. Nitekim, 1990 cari fiyatlarıyla öğrenci başına birim cari giderler bakımından mesleki ve teknik eğitimin maliyeti genel olarak ortaöğretime göre daha yüksektir⁴⁵. Buna karşın bir ülkenin kalkınması mesleki ve teknik eğitime verdiği öneme bağlıdır. Bu bakımdan mesleki ve teknik eğitime öncelikli olarak önem verilmesi gerekmektedir.

⁴³ R.G., T. 5. 8. 1990, S. 20596.

⁴⁴ ÇELİK-KUNÇ, s.424.

⁴⁵ ÇELİK-KUNÇ, s.423.

Öte yandan eğitim maliyetleri her geçen gün daha da artmaktadır. Bu nedenle mesleki eğitime ayrılan kaynaklar da eğitimin yüküne oranla artırılmalıdır. Ancak ülkemizde henüz bu denge sağlanamamıştır. Çünkü bu eğitim türünün yükü daha da artmaktadır. Bunun sonucunda ise bir çok finansal problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Öğretim kadrosunun verimliliğinin değişmesi veya yetersiz kalması,
- Öğrenci başarısızlıklarının getirdiği finansman kayıpları,
- Finansman kaynaklarının bileşimi ve kullanımında ortaya çıkan yetersizlikler,
- Özellikle gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı, gelişmekte olan talebin şekil değiştirmesi (bilgisayarların günlük yaşama girmesi, daha nitelikli yeni teknolojilerini içeren eğitim talebi gibi),
- İşsizlik ve istihdam şartlarının meydana gelen değişimler ve yeniden eğitim ihtiyaçları mesleki eğitimin yükünü artırarak finansman güçlüklerine neden olmaktadır.

Bütün bu mesleki eğitimin finansmanını artırıcı nedenlerden dolayı ülkemiz son yıllarda bütçesinde en büyük payı Milli Eğitim hizmetlerine ayırmaktadır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçe dışı gelirleri de bulunmaktadır. Bu gelirler 1987 ve 1995 yılları arasında önemli farklılıklar göstermiştir. Bütçe dışı gelirler 1987 yılında % 8.4 iken, 1988 yılında % 15.9'a ulaşmıştır. 1989 yılında ise % 20.5 ile en yüksek değerine ulaşmıştır. Ancak daha sonra ki yıllarda sürekli düşüş gösteren bütçe dışı gelirler 1995 yılında % 4,6 düzeylerine kadar gerilemiştir. Artan eğitim talebine paralel olarak kamu bütçesi dışındaki diğer gelir kaynaklarını artması gerekirken bunun tersi gerçekleşmiştir⁴⁶. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi içinde mesleki eğitime ayrılan payın bu eğitim türünün yüküne göre de yetersiz kaldığı görülmüştür.

Mesleki eğitimin finansmanı için oluşturulan fon kaynaklarının mesleki yaygın eğitim ve hizmet içi eğitim faaliyetleri için kullanılması gerekirken uygulama bu yönde olmamaktadır. Mesleki eğitime ayrılan kaynakların büyük bir kısmı mesleki örgün eğitim alanında kullanılmaktadır. Özellikle çıraklık eğitimine ayrılan kaynaklar toplam kaynakların küçük bir oranından meydana gelmektedir. Bununla birlikte 1997 yılı Milli Eğitim Bakanlığı bütçesini çıraklık eğitiminde kullanılmak üzere 1 trilyon TL ek ödenek konularak bu durum

⁴⁶ ÇELİK-KUNÇ, s.423.

değiştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çıraklık eğitimine her yıl için 2 trilyon TL'nin tahsis edileceği de hükümetçe açıklanmıştır⁴⁷.

Daha nitelikli işgücünün yetiştirilmesi ve verimliliğin artırılması amacıyla eğitime ayrılan kaynakları artırmak gerekmektedir. Bunun yanında özel sektör kaynaklarından yararlanmak ve bu kaynakların akılcı bir şekilde kullanılmasını sağlamak mesleki eğitimin finans problemlerini azaltabilecektir.

III- TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİMİN TEŞKİLATLANMASI

Ülkemizde mesleki eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde teşkilatlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı dört genel müdürlük çerçevesinde örgün eğitim yanında yaygın eğitimi de yürütmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ise mesleki eğitim alanındaki faaliyetlerini İş ve İşçi Bulma kurumu aracılığıyla yerine getirmektedir. Ayrıca hizmet içi eğitim yapan Yakın ve Ortadoğu Çalışma Eğitim Merkezi'nde bu bakanlığa bağlıdır.

1. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Mesleki Eğitim Faaliyetleri

Türkiye'de mesleki eğitim kamu desteğinde gelişmekte olup, Milli Eğitim bakanlığı bünyesinde teşkilatlandırılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın mesleki eğitim ile ilgili görevlerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

- Mesleki eğitimin icra ve koordine edilmesi ile denetleme görevinin yerine getirilmesi,
- Mesleki yaygın eğitim hizmetleri ve mesleki örgün eğitim hizmetlerinin yürütülmesi,
- Program geliştirmek amacıyla meslek ve alt meslekler de sürekli araştırma yapılması,
- Program geliştirme, mesleki eğitim standartlarının belirlenmesi, ileri mesleki eğitim standartlarının belirlenmesi, ileri mesleki eğitim standartlarının belirlenmesi için işbirliği yapılması,

⁴⁷ Bu bilgiler, 1996 yılı 3.kaynak paketine yönelik hükümet basın bildirisinden alınmıştır.

- Üçlü yapıdaki meslek, sınav, belgelendirme standartları kurullarında bulunulması ve uygulamalarına katılması,
- Hizmet içi eğitimle ilgili verilerin elde edilmesi,
- Hizmet içi eğitime hizmet satın alınabilmesi,
- Eğitim malzemesi geliştirilmesi,
- Eğitim yöntemleri geliştirilmesi,
- Piyasaya yönelik eğitim veren kuruluşların koordinasyonu; gibi icra ağırlıklı görevleri yerine getirmektedir⁴⁸.

Milli Eğitim Bakanlığı mesleki eğitim faaliyetleri Bakanlığın örgüt yapısı içinde dört genel müdürlükçe sürdürülmektedir.

A) Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü

Erkek Teknik Genel Müdürlüğü, endüstri pratik sanat okulları, yetişkinler teknik eğitim merkezleri, hizmet içi eğitimi ve meslek kurslarını bünyesinde toplamaktadır.

Erkek Teknik öğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde 945 okul, 232 meslek programı, 19839 meslek dersleri öğretmeni, 327806 öğrenci mevcutu bulunmaktadır⁴⁹.

Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, 3787 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 13. maddesine göre;

- Endüstri meslek liseleri, teknik liseler, Anadolu meslek , Anadolu teknik liseleri, pratik sanat okulları ile aynı seviye ve türdeki diğer mesleki ve teknik örgün ve yaygın eğitim kurumlarının eğitim, öğretim ve yönetimi ile ilgili bütün görev ve hizmetleri yürütmek,
- Okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitapları ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak ve Talim ve terbiye Kuruluna sunmak, gibi görev ve hizmetleri yürütmekle

⁴⁸ DÜLGER, s.176.

⁴⁹ M.E.B., Mesleki ve Teknik Eğitim de Mevcut Durum, METARGEM, Ankara, 1995, s.1.

görevlendirilmiş ve bu görevlerini yerine getirebilmesine olanak sağlanacak şekilde teşkilatlandırılmıştır⁵⁰.

B) Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü

Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün bünyesinde 791 öğretmen, 95265 öğrenci mevcudu bulunmaktadır⁵¹. Müdürlüğün görevleri ilgili kanunda belirtilmiştir.

C) Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü

Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı ve esas itibariyle örgün eğitim ve yetişkinlere yönelik meslek kursları veren kurumlar görev yapmaktadır. Bu kurslar arasında muhasebecilik, pazarlamacılık, daktilografi ve sekreterlik, bilgisayar, dış ticaret, otelcilik ve turizm sayılabilir. Ayrıca yetişkinlerin örgün eğitimi akşam ticaret liselerinde yapılmaktadır.

Ticaret ve Turizm Genel Müdürlüğü 525 okul, 35 meslek programı, 10234 meslek dersi öğretmeni, 211770 öğrenci mevcudu ile mesleki eğitim faaliyetini sürdürmektedir⁵².

D) Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü

Çıracılık ve yaygın eğitim genel müdürlüğü, halk eğitimi ve çıracılık eğitimi olmak üzere iki alanda faaliyet göstermektedir.

Genel müdürlük; 306 çıracılık eğitim merkezi, 86 merkez programı, 3450 meslek dersleri öğretmeni ve 216870 çırak olmak üzere meslek eğitim faaliyetlerini yürütmektedir⁵³.

Genel müdürlük örgütü merkez ve taşra birimlerinden oluşmaktadır.

a- Doğrudan genel müdürlüğe bağlı merkez birimleri

– Yaygın eğitim enstitüsü,

⁵⁰ M.E.B., **Endüstriyel Teknik Öğretim Okul ve Kurumlarının 1995-1996 Öğretim Yılı Bilgi Dökümanı**, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ankara, 1995, s.12.

⁵¹ M.E.B., **Mesleki...**, s.1.

⁵² M.E.B., **Mesleki...**, s.1.

⁵³ M.E.B., **Mesleki...**, s.2.

- Mesleki ve teknik açık öğretim okulu,
- Mesleki eğitim ve teknoloji merkezi (METEM).

b- Genel müdürlüğe bağlı taşra birimleri

- Halk eğitim merkezleri,
- Çıraklık eğitim merkezleri.

Çıraklık ve yaygın eğitim genel müdürlüğü faaliyetleri arasında şunları sıralamak mümkündür. Örgün eğitim sistemine girmemiş, herhangi bir eğitim kademesinden ayrılmış veya herhangi bir eğitim kademesini bitirmiş yetişkinler yaygın eğitim sistemi içerisinde yer almaktadır. Yaygın eğitim yoluyla genel mesleki ve teknik öğretim alanlarında eğitmek müdürlüğün faaliyetleri arasındadır. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'na göre aday çırak, çırak, kalfa ve ustaların genel ve mesleki eğitimlerini sağlamak ta müdürlüğün görevlerindedir⁵⁴.

1995-1996 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 3165 örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlarda 649 mesleki program türünde 30 bini aşkın meslek dersleri öğretmeni kadrosuyla toplam 1 milyonu aşkın öğrenciye mesleki ve teknik eğitim verilmektedir.

2. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Mesleki Eğitim Faaliyetleri

Bakanlık, mesleki eğitim konusundaki faaliyetlerini İş ve İşçi Kurumu aracılığıyla yerine getirmektedir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu mesleki eğitim yapma görev ve yetkisine sahiptir. Kurum, eğitim faaliyetlerini "İşgücü yetirme programları ile sanayide eğitim faaliyetleri" olmak üzere iki kanaldan yürütmektedir. İşgücü yetiştirme kurslarının önemli bir bölümü özel firmalar ve vakıflarla işbirliği halinde yapılmaktadır⁵⁵.

⁵⁴ M.E.B., **Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Mevcut Durum ve Gelişmeler**, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara, 1994, s.8.

⁵⁵ Metin KUTAL, **"Modern Bir İş Bulma Fonksiyonu Olarak Mesleki ve Teknik Eğitim"**, Hizmet Etkinleştirme Semineri, İ.İ.B.K., Ankara, 1992, s.17.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'na kayıtlı işçilerin % 90'ının herhangi bir mesleki niteliğe sahip olmaması ülkemizde mesleki eğitim sistemine ihtiyacı gözler önüne sermektedir.

İşgücü Yetiştirme Kurslarındaki amaç, vasıfsız işçileri firmalardan gelen talepler doğrultusunda eğiterek iş sahibi yapmaktır. Talep üzerine yapılan bu eğitim, kişilere bir tür istihdam güvencesi de sağlamaktadır.

Sanayi de eğitim faaliyetlerindeki amaç ise hizmet içi eğitim vermektir. Bu eğitim özellikle işyerlerinde usta, ustabaşı, formen, nezaretçi, mühendis, şef gibi eğitici durumunda olan kişilerin eğitilmesini içermektedir⁵⁶.

IV- TÜRK MESLEKİ EĞİTİM SİSTEMİ

Mesleki eğitim, bireylerin, işletmelerin ve tüm ekonominin başarısında çok büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla meslek eğitimine yapılan yatırım ekonomik geleceğe yapılan yatırımdır. Ekonomik ve teknik gelişmeler üretim ve hizmet sektörlerinde nitelikli eleman ihtiyacını her geçen gün daha da artırmaktadır. Buna karşın yetişmemiş ya da yetersiz nitelikteki elemanlara ihtiyacı hızla azaltmaktadır. Yetişmemiş elemanların iş piyasasındaki riski büyümektedir. Bu nedenle bütün gençlerin mümkün olduğunca kaliteli meslek eğitimi görmelerinde zorunluluk vardır. İş hayatındaki teknolojik değişimler ve de büyüyen ulusal ve uluslararası rekabet mesleki eğitim sisteminde yeniliklere sebep olacaktır.

Mesleki eğitim sistemi mümkün olduğu kadar kısa sürede ve öngörülü olarak kendini buna ayarlamalıdır. Mesleki eğitim sisteminin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi ise bu konuda yapılan işbirliğine bağlıdır. Nitekim, İşçi, işveren ve devlet işbirliğinin sağlanması mesleki eğitimdeki yeniliklerin toplumda daha kolay kabul görmesini ve hedeflere ulaşılabilmesini kolaylaştıracaktır⁵⁷.

Ülkemizde işgücünden istenenlerin değişmekte olan yapısı ile çalışanların nitelik yapısı arasında sürekli bir farklılık bulunmaktadır. Oysa işyerlerinde değişmekte olan taleplere, çalışanların mevcut nitelikleri ile

⁵⁶ KUTAL, s.18.

⁵⁷ C.D.G., Meslek Eğitimi, (Çev. Cevat VURAL), Almanya Federal Cumhuriyeti'nde İkili Meslek Eğitim Sistemi, Carl Duisberg Gesellschaft e.V., B.2, Köln, 1991, s.4.

uyabilen ülkenin mesleki eğitim sisteminin güçlü olduğunu söylemek mümkündür.

Mesleki eğitim sistemleri ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilmektedir. Bunlar;

- Tamamen okulda görülen eğitim,
- Tamamen işletmelerde görülen eğitim,
- Okul ile işletmelerin birlikte mesleki nitelik kazandırdıkları karma şekilde kurulmuş mesleki eğitim şekilleridir.

Bu sistemlerde en modern ve geleceğe yönelik olanı hem işletme hem de okulda meslek eğitimi veren sistemdir. Bu sistemin gereği, önemli mesleki niteliğin işbaşında daha iyi kazanılabileceği ve mesleki eğitim konularının daha sağlam bir temele oturtulması nedeninden dolayı teorik kısmın okulda verilmesi gereğinden kaynaklanmaktadır⁵⁸.

Türkiye'deki mesleki eğitim sistemini örgün ve yaygın eğitim şeklinde iki ana bölümde incelememiz mümkündür.

1. Örgün Eğitim

Bütün ülkelerde örgün eğitim bu konuyla ilgili bakanlıkların görevidir. Örgün eğitim, genel örgün eğitim ve mesleki örgün eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. Mesleki örgün eğitim okul içinde meslek öğretimidir. Genel örgün eğitimden mezun olanlar diplomaya hak kazanmaktadırlar⁵⁹. Örgün eğitimin temel amacı bireylerin belirli bir alanda iş alanına hazırlanmasıdır. Örgün eğitim öğeleri, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimdir.

Okul öncesi eğitim, mecburi ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar.

İlköğretim, 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar, bütün vatandaşlar için zorunludur ve parasızdır.

Ortaöğretim, temel eğitime dayalı en az üç yıllık öğrenim veren genel ve mesleki teknik öğretim kurumlarının tamamını kapsar.

⁵⁸ C.D.G., s.24.

⁵⁹ M.E.B., Kalkınma Planlarında Eğitim Politikaları, METARGEM, Ankara, 1995, s.14.

Yüksek öğretim, ortaöğretime dayalı en az iki yıllık yüksek öğrenim veren eğitim kurumlarının tamamını kapsar.

2. Yaygın Eğitim

Günümüzde yaygın eğitim her ülkenin benimsediği eğitim felsefesini, eğitim anlayışını ve eğitimden beklediği sonuçlara göre planlamakta ve uygulanmaktadır. Yaygın eğitim, toplumun ihtiyaçlarını, bireylerin ilgi ve isteklerini ve hizmet anlayışlarına göre onları farklı yönlerden dinamik hale getirmek amacıyla belirli programlar çerçevesinde verilen eğitim faaliyetidir.

Yaygın eğitim, bireylerin eğitim durumu, medeni hal, iş sahası gibi ön şartlar aramaksızın 16 yaş üzerindeki yetişkin halkın ihtiyaçlarına göre sunulan eğitim türüdür.

Ülkemizde yaygın eğitimin uygulamasında hareket noktasını toplumun ihtiyaç ve istekleri oluşturmaktadır. Bu sebeple yaygın eğitim okul dışında bulunan yetişkinlere, onların gönüllü olarak katılacakları programlar halinde götürülmektedir. Bu programlar her seviyedeki yetişkinlerin fikri alınarak çok defa onlarla birlikte hazırlanmaktadır⁶⁰.

Yaygın eğitimin hedef aldığı kitle; yaşı, cinsiyeti, eğitim seviyesi, öğrenme isteği ile birçok özellikleri bir birinden farklı olan insanlardır. Bunlar; köylü-kentli, işçi-işveren, öğrenci, sanatkar, esnaf, ev kadını ve serbest meslek sahibi olan insanlardır⁶¹.

Örgün meslek eğitiminin yetersiz kalması, yaygın meslek eğitiminin önemini artırmıştır. Hızla gelişen, sanayileşme çabası içinde olan Türk ekonomisinin yeni ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikli elemanların yaygın eğitim sistemi içinde yetiştirilmesinde zorunluluk vardır.

Milli Eğitim Bakanlığı dört genel müdürlük bünyesinde örgün ve yaygın eğitimi yürütmektedir. Nitekim, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü; Endüstri Pratik Sanat Okulları, Yetişkinler Teknik Eğitim Merkezleri, Hizmet İçi Eğitimi ve Meslek Kurslarını açmaktadır.

Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü ise pratik kız sanat okulları ile kız teknik eğitim olgunlaşma enstitüleri aracılığıyla yaygın eğitim yapmaktadır.

⁶⁰ M.E.B., Çıracılık..., s.18.

⁶¹ M.E.B., Kalkınma..., s.14.

Ticaret ve Turizm Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı ve esas itibariyle örgün eğitim yapan kurumlar da yetişkinlere yönelik meslek kursları açmaktadır.

Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak yürütülen çıraklık eğitimi; çırak, kalfa ve ustaların çıraklık sistemiyle meslek eğitimidir. Günümüzde, meslek ve teknik eğitimde sadece okul sistemiyle kalifiye meslek elemanı yetiştirilmesi mümkün olmamaktadır. Bu eğitimde, okul ve işyerlerinin ortaklaşa görev, yetki ve sorumluluk alacakları bir sistem hedeflenmektedir⁶².

Bir çok gelişmiş ülkede teknisyen seviyesine kadar meslek elemanlarının çıraklık sistemiyle, teknisyen ve daha üst seviyedeki elemanların ise okul sistemiyle yetiştirilmesi söz konusudur. Ülkemizde nitelikli ara insan gücü açığının fazlalığı, düzenli çıraklık eğitimi sistemi ile kalifiye meslek elemanı yetiştirmeyi zorunlu kılmaktadır⁶³.

Ayrıca Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusu yapmış ülkemizde, her konuda olduğu gibi meslek eğitiminde de çağdaş uygulamaların bir an önce yapılması gerekmektedir.

Hiçbir mesleki eğitim görmeden iş hayatına atılan gençlerimizin çıraklık eğitimi sistemi ile yetiştirilerek becerili işgücü haline getirilmeleri ülkemizin bu ihtiyacının karşılanmasında en ekonomik ve gerçekçi yoldur. Söz konusu gençlerin çıraklık sisteminde yetiştirilmeleri toplumsal açıdan da önemli faydalar sağlayacaktır.

Temel eğitimini tamamladıktan sonra, gerçek iş ortamında fiilen çalışmak suretiyle meslek öğrenmek isteyen 12-18 yaşları arasındaki gençlerin dahil olduğu sistem çıraklıktır. Gençlerin teorik ve pratik mesleki eğitimlerinin bir programa göre yapılmasını sağlayarak onları ülkenin ihtiyaç duyduğu işgücü haline getirmek, çıraklık eğitiminin temel amacıdır.

Son yıllarda ekonomik ve teknolojik alanlardaki gelişmeler, değişik mesleklerde çalışanlar insanların hizmet öncesinde edinmiş oldukları bilgi ve beceriler çoğu zaman yetersiz hale gelmektedir. Bunun yanı sıra, hizmet öncesi eğitimdeki eksiklikler çalışma hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuzlukları gidermek ancak hizmet içi eğitimle mümkün olmaktadır.

Hizmet içi eğitimde mesleki eğitimin önemli kollarından birisidir. Yine Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde teşkilatlandırılmıştır. Hizmet içi eğitimi,

⁶² M.E.B., Çıraklık..., s.72.

⁶³ M.E.B., Günümüzde..., s.10.

kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan her seviyeden personele işe başladıklarından emekli oluncaya kadar; işe alışmak ve işteki verimliliklerini artırmak amacıyla yaptırılan eğitim olarak tanımlamak mümkündür⁶⁴.

⁶⁴ M.E.B., 1988 Yılında Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri, Hizmet İçi Eğitim Dairesi Başkanlığı, Milli Eğitim Basım Evi, Ankara, 1989, s.16.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK MESLEKİ EĞİTİMİNE İLİŞKİN SORUNLAR VE YENİDEN YAPILANMA ÇALIŞMALARI

Ş.1. TÜRK MESLEK EĞİTİMİNE İLİŞKİN SORUNLAR

I-TÜRKİYE'DEKİ DEMOGRAFİK YAPIDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

1.Nüfus Bakımından

Nüfus, Türk eğitim sistemini en fazla etkileyen faktörlerdendir. Bu nedenle hem ülke çapında ve hem de iller düzeyinde kapsamlı ve ayrıntılı bir eğitim planlamasının yapılması gereklidir⁶⁵.

A) Nüfus Artışı

Ülkemizdeki hızlı nüfus artışı, kalkınma planlarında ve hükümet programlarında yer alan ilke ve politikalar doğrultusunda eğitim ile ilgili hedeflerin gerçekleştirilmesini olumsuz yönde etkileyen en önemli faktör olarak görülmektedir⁶⁶.

⁶⁵ Zekai BALOĞLU, *Türkiye'de Eğitim, Sorunlar ve Değişimi Yapısal Uyum Önerileri*, TÜSİAD, Ankara, 1990, s.17.

⁶⁶ M.E.B., *Toplumun Eğitime İhtiyacının Sürekli Karşılanması*, 15. Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1996, s.25.

Türkiye, dünyada nüfusu hızla artan alt orta gelir grubu ülkeleri arasındadır. Ülkemizin 1927 yılında nüfusu 13.6 milyon civarlarındayken 1993 yılında 60 milyona ulaşmıştır. Bu artışta, hükümetlerin izledikleri nüfus politikalarının çok önemli bir yeri vardır⁶⁷. Devlet İstatistik Enstitüsü tahminlerine göre nüfusumuzun 2000 yılında 73 milyona ulaşacağı belirtilmiştir.

Nüfus artış hızımız halen % 2,5 dolaylarında gerçekleşmektedir. Nüfusumuzun büyük bir kısmının gençlerden oluşması ise birçok problemi beraberinde getirmektedir. Eğitim sistemimizi dar boğaza sokan nüfus artışımız gençlerimize yeterli eğitimi vermekte önemli engel teşkil etmektedir.

Türkiye'nin entegre olmak istediği Batı ülkelerinden ayrıldığı temel konulardan biri demografik özellikleridir. Batı Avrupa ülkelerinde nüfus artışı yok denecek kadar düşüktür. Artış hızımız 2000 yılında nüfus bakımından Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin en büyük ülkesi olacağını göstermektedir. Ancak bu topluluğa yapısal uyum her şeyden önce nüfusun eğitim düzeyinin yüksekliğini gerekli kılmaktadır⁶⁸.

B) Nüfus Yapısı

Türkiye sadece nüfus artış hızı itibariyle değil, nüfus yapısı bakımından da Batı ülkelerinden ayrılmaktadır. Gerçekten de nüfusumuzun eğitim sistemini etkileyen en önemli özelliği genç yapısıdır. Devlet Planlama Teşkilatı verilerine göre halen nüfusumuzun % 37'si gençlerden oluşmaktadır⁶⁹. Yine tahminlere göre nüfusumuz genç yapısını koruyacak ve 2000 yılında 0-24 yaş grubu nüfusu 36 milyonu, 5-24 yaş grubundaki eğitim çağı nüfusu ise yaklaşık 25 milyon bulacaktır. Türkiye'de görülen bu genç nüfus yoğunluğuna karşılık, Batı ülkelerinde nüfus yoğunlukları ileri yaş grubundadır. Bu ülkelerdeki nüfus artış hızları dikkate alındığında söz konusu ülkelerde genç nüfus yüzdesinin düşeceği ve nüfusun yaşlanmaya devam edeceği tahmin edilmektedir⁷⁰.

Ülkemiz genç nüfus yapısı ile 2000'li yıllarda Batı ile yapacağı bilimsel ve ekonomik yarışta önemli mesafeler kat edebilme şansına sahiptir. Ancak bu yarışın ön koşulu planlı, programlı ve etkin bir eğitim sisteminin kuruluşu olacaktır. Bu bakımdan ülkemizin nüfus artış hızının yüksekliği ve bunun bir

⁶⁷ Cumhuriyetin ilk kuruluş yılında nüfus artışı özendirilmiş, daha sonra "yansız" bir politika izlenmiş, planlı dönemle birlikte artış oranının düzenli tutulması istenmiştir. Ayrıntılı bilgi için, Bkz.: S. Rıdvan KARLUK, *Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişim-Yapısal Değişim*, B.3, İstanbul, 1995, s.7.

⁶⁸ BALOĞLU, s.29.

⁶⁹ M.E.B., *Toplumun...*, s.2.

⁷⁰ BALOĞLU, s.21.

sonucu olarak ortaya çıkan genç nüfus yapısının eğitim sistemi üzerinde büyük bir talep baskısı doğuracağı gözden uzak tutulmamalıdır.

Ülkemizin mesleki eğitim ihtiyacı, nüfus artış hızı ve sahip olduğu genç nüfus yapısına paralel olarak her geçen gün artmaktadır. Bunun sonucunda ülkemiz için mesleki eğitim, üzerinde önemle durulması gereken sorunlardan birisi haline gelmiştir. Günümüzde yaşanan rekabet ortamının sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, ekonominin dışa açılma sürecinde uluslararası pazarlarda aranılan nitelikte ürünlerin ancak nitelikli işgücü ile üretilebileceği gerçeği dikkate alınarak eğitimin planlanması ve gençlerin mesleki eğitim görerek hayata atılmasını sağlamak gerekmektedir.

2. Türkiye'deki Coğrafi Yerleşim Bakımından

A) Dağınık Küçük Yerleşme Birimleri

Batı ülkelerinden farklı olarak eğitimin yayılmasını zorlaştıran bir faktör de nüfusumuzun dağınık coğrafi yapı içerisinde ve çok küçük yerleşme birimlerinde yoğunlaşmasıdır. Bu durum, özellikle köy ve mezra türündeki yerleşim birimlerinde verilen eğitimi güçleştirmekte ve bu yerleşim birimlerindeki nüfusu eğitim sebebiyle göçe zorlamaktadır.

B) Kentlere Yönelik Yoğun Göç

Şehirli nüfusun 1950'lerden sonra hızla artışında eğitim ve istihdam imkanının şehirlerde toplanması ana etken olmuştur⁷¹. Gerçekten de büyük kentlere göç hızla sürmekte ve hızlı nüfus artışının çok üzerinde yeni eğitim talebi ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye'nin genel nüfus artış hızı % 2,5 civarlarında iken, göçün en yoğun olduğu İstanbul'da yıllık nüfus artışı DPT rakamlarına göre % 4,5 civarlarındadır⁷².

Kentlere yoğun göç büyük kentlerde eğitim talebini birden artırmakta ve talep baskısı eğitim hizmetlerinde büyük darboğazlara neden olmaktadır.

⁷¹ KARLUK, s.8.

⁷² BALOĞLU, s.25.

3. Nüfusun Eğitim Düzeyi Bakımında

A) Temel Eğitim Düzeyinin Düşüklüğü

Ülkemizde altı ve daha yukarı yaştaki nüfus içinde okuma-yazma bilenlerin oranı % 22.5'tir. Ayrıca diplomalı nüfus bakımından da ülkemiz Avrupa'nın çok gerisindedir. Türkiye'de her 100 kişiden 22.6'sı okur-yazar değildir. 18.5'i ise ilkokulu bitirmeden hayata atılmıştır. Bunun yanı sıra yine her 100 kişiden 95.7'si örgün milli eğitim sistemi içinde herhangi bir mesleğe hazırlanmadan hayata atılmıştır⁷³.

DİE'nin verilerine göre 1994 yılında 12-44 yaş arasındaki nüfusun erkeklerde % 96'sı, kadınlarda ise % 84'ü okuma-yazma bilmekte iken % 10'u okuma-yazma bilmekten yoksundur. Okuma yazma bilenlerin oranlarının yükselmesi ancak yaygın eğitim faaliyetlerinden yararlanmakla mümkün olabilecektir.

B) Eğitim Düzeyindeki Bölgesel Farklılıklar

Ülkemizde, bölgeler arasında okul bitirenlerin sayısında da büyük dengesizliklerin bulunduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi en yüksek Marmara'da, en düşük Güneydoğudadır. Bu iki bölge arasında sırasıyla Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgeleri yer almaktadır. Bölgesel farklılıklar göz önüne alınarak geri kalmış bölgelerde örgün eğitim yanında yaygın eğitime de gereken önemin verilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

C) Okullaşma Oranında Dengesiz Dağılım

Ülkemizde 15-17 yaş grubu nüfusunda mesleki ve teknik eğitiminde okullaşma oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye'de mesleki ve teknik ortaöğretim ağırlıklı bir eğitim sistemi yerine, genel ortaöğretim ağırlıklı bir eğitim sistemi uygulamasına gidilmektedir⁷⁴.

⁷³ BALOĞLU, s.143.

⁷⁴ M.E.B., Türkiye'nin Mesleki ve Teknik Eğitim İhtiyacı, METARGEM, Ankara, 1995, s.3.

Ayrıca ülkemizde kız okullaşma oranı bir çok ilimizde düşük düzeydedir. Bunun nedenleri arasında ise ekonomik ve sosyal geri kalmışlık ve eğitim hizmetlerinin yeterince verilememiş olması gibi çeşitli faktörleri sıralayabiliriz.

Nitekim 1993-1994 ders yılı itibariyle 15-17 yaş grubu çağ nüfusunun okullaşma durumu incelendiğinde; ortaöğretimde okullaşma oranının % 48,2 olduğu görülmektedir. Bunların % 27,2'si olan 1.154.367'sinin genel liselerde, % 21'i olan 800.383'ünün mesleki ve teknik liselerde eğitim gördüğü tespit edilmiştir⁷⁵.

1993-1994 ders yılı ile 1995-1996 ders yılına ilişkin veriler karşılaştırıldığında bu durumu daha iyi görmek mümkündür.

Eğitim Kademesi	Okul Sayısı Toplam	Öğrenci Sayısı Toplam	Öğretmen Sayısı Toplam
Okulöncesi	6830	198979	9622
İlköğretim	51721	9547838	298735
Ortaöğretim	5337	2223236	139691
Genel Lise	2432	1277115	69533
Mes. Ve T. Lis.	2905	946121	70158
Toplam	63888	119770053	448048

Tablo: M.E.B., Eğitim kademelerine göre okul, öğrenci ve öğretmen sayısı (1995-1996 öğretim yılı)

1995-1996 öğretim yılına ilişkin olarak yukarıdaki tablo incelendiğinde öğrenci sayısı bakımından mesleki ve teknik liselerde 946121 öğrenci eğitim görmekte iken bu sayı genel liseler toplamında 1277115 olarak gerçekleştiği görülmektedir⁷⁶. Ancak bu eğitim türlerindeki okul ve öğretmen sayılarına bakıldığında ise tersi bir durum söz konusu olmaktadır. Bunun nedeni olarak da mesleki ve teknik eğitimin diğer eğitim türlerine oranla daha fazla araç-gereç, donanım ve usta öğretici gerektirmesinden kaynaklanmaktadır.

Sanayileşmeyle birlikte Türkiye'nin hizmet ve üretim alanlarında ekonomik, sosyal ve teknolojik değişmelere uyumlu, mesleki becerilerle donatılmış insan gücüne olan ihtiyaç artmaktadır. Bu bağlamda nitelikli insan gücünü yetiştirecek mesleki teknik okullardaki artış gereği ortaya çıkmaktadır.

⁷⁵ M.E.B., Türkiye'nin..., s.2.

⁷⁶ M.E.B., Milli Eğitim İle İlgili Bilgiler, Ankara, 1996, s.6.

Buna karşın genel liselere öğrenci akışı ağırlığını koruyarak devam ettirmektedir⁷⁷.

Ülkemizin günümüzdeki mesleki ve teknik eğitim ihtiyacını incelediğimizde 1993-1994 dönemi 15-17 yaş arası nüfusunun 4071000 olduğu görülmektedir. Bunlardan herhangi bir öğretim kurumuna devam edemeyenlerin sayısı 2116250'dir. İlkokul mezunu olup, bir üst öğrenim kurumuna devam edemeyenlerin sayısı ise 67814'tür. 1993-1994 öğretim yılı öğretime devam eden öğrenci sayısı toplamı 1954750 olup, bunlardan 1154367'si genel liselere, 800383'ü mesleki teknik öğretim kurumlarına devam etmişlerdir. 1993-1994 yılında öğretime devam eden öğrencilerden 464.368'i mezun olmuştur. Bu mezunlar içinde lise mezunlarının sayısı 184.490'dır⁷⁸.

Bu verilerden hareketle 1994-1995 öğretim yılında mesleki ve teknik Eğitim ihtiyacı olan kişi sayısının 2964576 olduğu tespit edilebilmektedir. Ülkemizin 2000 yılındaki mesleki eğitim ihtiyacına yönelik projeksiyon yaptığımızda, 12-17 yaş grubu çağ nüfusumuzun 8007000 olacağı, bunlardan ortaöğretime devam edenlerin sayısının 6005250 olacağı, ortaöğretim sistemi dışında kalanların sayısının ise 2001750 olacağı tahmin edilmektedir. Ortaöğretime devam eden 6005250 öğrencinin 4503937'sinin mesleki ve Teknik Ortaöğretim okullarına devam edeceği düşünülmektedir. Bu sayının 2025 yılında 5105250 olacağı projeksiyonda Türkiye nüfusunun 2000 yılında 65350000, 2025 yılında ise 91925000 olacağı BM nüfus artış raporundaki verilerden elde edilebilmektedir⁷⁹.

Son yıllarda ülkemizde okullaşma oranında artışa karşın okul dışında kalanlar bakımından ilkokul sonrası eğitimde gerileme görülmektedir. Okullaşma ile ilgili verilere baktığımızda, Türkiye'de nüfus ve işgücü artışının planlama dışında tutulduğu söylenebilmektedir. Oysa Batı Avrupa ülkelerinin hemen hepsinde ilgi ve yeteneğe göre kurulan eğitim sistemiyle, gençler üst öğrenime devam etmekte ya da meslek eğitimi görmüş nitelikli insan gücü olarak hayata atılmaktadır⁸⁰.

⁷⁷ KARLUK, s.12.

⁷⁸ M.E.B., Türkiye'nin Mesleki ve Teknik Eğitim İhtiyacı, METARGEM, Ankara, 1995, s.4.

⁷⁹ M.E.B., Türkiye'nin..., s.6.

⁸⁰ T.İ.S.K., Türkiye'deki Mesleki Eğitim, Ankara, 1992, s.40.

II- TÜRKİYE'DEKİ TEKNOLOJİK GELİŞMELER

1. Hızlı Teknolojik Değişim

Sanayi devriminden günümüze kadar geçen süre içinde üretimin temel unsurlarından biri olan teknoloji sürekli değişmiş, gelişmiş ve yenilemiştir⁸¹. Teknolojinin temelinde AR-GE vardır. Böylece rekabet gücünü korumak ve maliyetlerin kontrol edilebilmesi için gelişen teknolojiye ayak uydurmak gerekir. Bu konu ülkemiz sanayisi açısından da önemli bir sorunu oluşturmaktadır⁸².

Bununla beraber hızlı teknolojik değişim karşısında olan işgücümüzün hazırlığı yetersiz kalmaktadır. Ayrıca teknolojideki hızlı gelişim belirli sektörlerde nitelikli iş gücü açığına sebep olmaktadır. Bunların sonucunda ise uygun niteliği olmayanlar için uzun süreli işsizlik ortaya çıkmaktadır⁸³. Yine teknolojik gelişme ile birlikte işgücünün adaptasyonunu sağlayan mesleki eğitimin önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

Günümüzde en yaygın olarak kullanılan üretim teknolojisi bilgiye dayalı olanıdır. Bu teknolojilerin temelinde talepteki değişmelere uyum sağlamak esastır. Böylece talep değişmelerine uyum sağlamak ve maliyet seviyesini kontrol altına almak için bu teknoloji kullanılır. Bilgiye dayalı üretim teknolojisi araştırma ve geliştirme çalışmalarıyla sürekli yenilenir ve değişir. İşletmeler de bu değişen ve gelişen teknolojiye uyum sağlamak zorundadırlar. Diğer taraftan bu gelişmeler istihdam konusunda nitelikli ve yarı nitelikli işçiler ile orta sınıf yöneticileri etkilemiş, bunların çoğunu işsiz bırakarak ekonomik kayıplara uğratmıştır. İşini kaybeden milyonlarca insanın yeni işler için okullarda veya eğitim merkezlerinde yeniden eğitilmesi, hükümetlerin önde gelen görevleri olmuştur⁸⁴.

Yeni teknolojilerin giderek daha yoğun ve karmaşık biçime dönüşmesi, teknoloji kullanımının yaşam ömrünün kısalması, yerine yenilerinin geçmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler de belirli alanlarda uzmanlaşmayı zorunlu kılmaktadır. Bu etkenlerin işgücü politikalarına yansması ise kaçınılmaz olmaktadır.

⁸¹ D.P.T., **İnsangücü**, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1995, s.2.

⁸² D.P.T., **Bilim ve Teknoloji**, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1994, s.18.

⁸³ Ayrıntılı bilgi için Bkz.: D.P.T., **Bilim...**, s.66.

⁸⁴ ERCAN, s.29.

Uluslararası rekabetin gelişmesi bir yandan giderek artan şekilde daha nitelikli insan gücü yetiştirilmesine, diğer taraftan ise insan kaynakları yönetimi sisteminin daha etkili hale gelmesini gerektirmektedir. Öte yandan küreselleşme sürecinin hızlanması ve uluslararası rekabetin artması karşısında, hükümetler ve işletmelerin mesleki eğitim yetersizliğini sıkça dile getirdikleri gözlenmektedir.

2. Mesleki Eğitimin Teknolojik Gelişmelere Uyumu

Günümüzde rekabet üstünlüğü, teknolojik yeniliklere paralel olarak çalışanların bilgi ve beceri düzeylerini yükseltmekle sağlanabilir. Yeni bilgi ve teknolojilerin artan bir hızla geliştiği dünyamızda bu hızlı gidişe ayak uydurabilecek eğitim düzeyi ve niteliğine sahip işgücünün yetiştirilmesi önem taşımaktadır. Bu bakımdan işgücünün zaman içinde değişen ve gelişen teknolojilere ve yeni istihdam olanaklarına uyum sağlayacak şekilde yeniden eğitilmesinde zorunluluk haline gelmiştir.

Türk sanayi ve hizmetler sektöründe nitelikli işgücü ihtiyacı önemli bir sorun oluşturmaktadır. Dışa açık ekonomi politikası, üretimde kalite ve maliyet faktörleri ile işgücünün nitelik ve verim düzeyini yükseltilmesi gibi hususları ön plana çıkarmaktadır. Bu nedendir ki eğitim sistemimiz ekonomik kalkınmayı destekleme ve hızlandırma görevini yerine getirecek ve sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirecek yapılanma içine girmesi bir zorunluluktur.

Kalkınmış ülkelerde işgücü yoğunluğu hizmet sektöründe olmasına karşın, kalkınmakta olan ülkelerde ise sanayi sektöründe yoğunlaşmaktadır. Mal ve hizmet üretimiyle teknoloji kullanımındaki standartların hızla yükselmesi bu alanlardaki eğitilmiş ve yetişmiş insan gücü ihtiyacını da aynı oranda artırmaktadır.

Toplumumuzun gelişen teknolojiyi takip etme, yorumlama, mal ve hizmet üretimine yansıtma, teknoloji üretmek ve satmak suretiyle gelişimi daha da hızlanmaktadır. Bu da milli eğitim sistemimizin mevcut bilgi birikimi ve becerilerle desteklenerek zaman geçirilmeden mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı bir yapıya kavuşturulmasını gerekli kılmaktadır⁸⁵.

Ülkemiz ekonomik kalkınmasını sanayiye dayandırmayı hedeflemiştir. Bu hedefi gerçekleştirmek için öncelikle bilim ve teknolojideki çağdaş gelişme ve değişimler, çağın gerekleri ve toplumumuzun ihtiyaçları doğrultusunda, yani

⁸⁵ M.E.B., Mesleki ve Teknik Eğitim ve Kalite, METARGEM, Ankara, 1995, s.2.

mesleki ve teknik eğitim alanında değerlendirilmelidir. Ayrıca bu gelişme ve değişimleri mal ve hizmet üretimine yansıtabilecek kaliteli insan gücünün yetiştirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Yeter sayı ve kalitede ara kademedeki insan gücüne duyulan ihtiyacın, bu insan gücünü yetiştirmekle görevli mesleki ve teknik öğretim kurumlarına olan talebi artırdığı da göz ardı edilmemelidir.

2000'li yıllar perspektifi içinde dünyada beklenen başka bir gelişme ise ileri düzeyde ürün farklılaşmasıdır. Bu bakımdan özel siparişlere göre üretim yapılabilmesi ise teknolojilerin yenilenmesini, belli ürünlerde uzmanlaşmayı ve kalitenin önem kazanmasını sağlamıştır. Bunları gerçekleştirebilmek ise mesleki eğitim faaliyetlerinin ön plana çıkmasını gerektirmektedir.

Günümüzde hızla gelişmekte olan teknolojiye paralel olarak insanların ihtiyaçları artmakta ve değişmektedir. Bu değişiklikleri ve gelişmeleri insanlara mal ve hizmet olarak sunan işletmeler bu duruma cevap verebilecek teknik elemanlara ihtiyaç duymaktadırlar.

3. Mesleki Eğitim Teknolojisindeki Gelişmeler

Bilindiği gibi her yatırımın belli bir ekonomik maliyeti bulunmaktadır. Eğitim ise insana yapılan en büyük yatırımdır. Bu nedenle maliyeti ne olursa olsun eğitim için gerekli yatırımların yapılması toplumlar için önemli bir zorunluluktur.

Mesleki eğitim insanı çalışma hayatına hazırlamak için gerekli niteliklerin kazandırıldığı özel bir eğitim dalıdır. Ancak mesleki eğitimin maliyeti diğer eğitim dallarına oranla daha yüksektir. Bunun nedeni ise eğitimde kullanılan araç-gereç ve donanımların diğer eğitim türlerine göre daha fazla olmasıdır. Ayrıca bu araç-gereç ve donanımların tüm eğitim süresince kullanılması gerekmektedir. Bu faktörler de mesleki eğitimi daha maliyetli hale getirmektedir.

Öte yandan, teknolojik gelişimle birlikte üretimde kullanılan, makine, araç ve gereçlerde hızlı yenilikler meydana gelmektedir. Kullanılan makinelerdeki model yenilikleri eski makinelere göre kullanımda farklılıklar göstermektedir. Makinelerdeki teknoloji farklılıkları bu makineleri kullananların yeniden eğitimi zorunlu kılmaktadır. Ayrıca teknolojik gelişim ile birlikte üretimdeki makineleşme oranı, yani sermaye-işgücü yatırım oranı sermaye miktarı lehine artmaktadır. Bu yöndeki artış işgücü faktörünün miktarını azaltırken, niteliğini artırmayı zorunlu kılmıştır. Ayrıca teknolojik gelişim ile

birlikte yeni meslekler de ortaya çıkmaktadır. Bu yeni meslekleri icra edecek eğitilmiş işgücü ihtiyacı ancak mesleki eğitim yoluyla karşılanabilecektir.

Diğer taraftan hiçbir mesleği olmayanlara yönelik mesleki eğitim veren Milli Eğitim Bakanlığı ile hizmet içi eğitim veren kurum ve kuruluşların mesleki eğitim faaliyetleri çeşitli yönlerden farklılık taşımaktadır. Şöyle ki, Milli Eğitim Bakanlığının mesleki eğitim vermek için sadece eğitim amaçlı kullandığı makine ve teçhizatı, hizmet içi eğitim veren kurum ve kuruluşlar hem üretim hem de eğitim amaçlı kullanabilmektedir. Fakat buradaki ortak nokta teknolojik gelişim ile birlikte mesleki eğitim teknolojinin sürekli gelişmesi ve her aşamada çeşitli maliyet kalemlerinde artışlara sebep olmasıdır. Bu maliyet kalemleri ise model yenilikleri olan ve yeni icat edilen makinelerin temini ve bu makinelerin kullanımını öğretecek usta öğretmenlerin yetiştirilmesi şeklinde kısaca sıralanabilir. Bununla beraber eğitim-öğretim programlarının da teknolojik gelişimle birlikte yeniden düzenlenmesi zorunluluğu bulunduğu gözden uzak tutulmaması gereken diğer önemli bir noktadır.

Mesleki eğitimin klasik örgün eğitimden farklı yanlarından birisi de ikili eğitim sistemini gerektirmesidir (Çıraklık eğitiminde olduğu gibi). Şöyle ki mesleki eğitim teorik ve pratik eğitimden oluşturmaktadır. Bu eğitimde ki uygulama yapma zorunluluğu eğitim verilen sınıf mevcutlarının az olmasını gerektirmektedir. Sınıf mevcutları mesleki eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen önemli unsurlarından birisidir. Mesleki eğitimde sınıf mevcutlarının az olması gerekliliği, mesleki eğitim maliyetini ve kalitesini etkileyici önemli bir unsurdur.

Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılmasında yeterli gelişme sağlanamamıştır. Özellikle bilgisayar destekli eğitimde yazılım programlarının yeterli ölçüde geliştirilmemesi, ihtiyaç duyulan formatör öğretmenlerin yetersiz olması ya da teknolojide ki hızlı değişimler, bu eğitimden beklenen faydanın sağlanılmasını olumsuz yönde etkilemektedir⁸⁶.

⁸⁶ M.E.B., Kalkınma..., s.24.

Ş.2.TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM UYGULAMASINDAKİ AKSAKLIKLAR VE NEDENLERİ

I- MESLEK-EĞİTİM-BELGE BAĞLANTISININ KURULAMIYIŞI

Türkiye'de mesleki eğitime ilişkin sorunlardan birisi de meslek tanımlamalarının yapılmayışından kaynaklanmaktadır. Bunun sonucunda eğitim belge bağlantısı kurulamamaktadır⁸⁷. Öncelikli olarak mesleklerin kademeleri ve her kademenin ünvan, yetki ve sorumlulukların tespit edilmesi ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programların bu kademelere uygun olarak düzenlenmesinin sağlanması yoluna gidilmelidir. Meslek-eğitim-belge bağlantısının kurulabilmesi içinse önce, meslek standartlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de meslek standartlarını belirleme faaliyetini yürüten kurum Çalışma Bakanlığı'na bağlı İş ve İşçi Bulma Kurumudur. Bu kurum, işveren ve işçi kuruluşları konuya ilgi duymadıklarından, daha çok tek yanlı bir çalışma ile meslek tanımlarını yapmaktadır. Bu aksaklığın giderilebilmesi amacıyla İş ve İşçi Bulma Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, işçi ve işveren kesimi arasında ortak bir komisyon kurulmalıdır. Bu komisyon ülkemizdeki meslek standartlarını belirlemelidir. Böylece bu aksaklığın tüm kesimlerin işbirliğiyle kolaylıkla giderilmesi mümkün olacaktır.

Mesleki nitelikler ile bunlara uygun eğitim arasındaki bağlantının kurulması, işgücü planlanması açısından da önemlidir⁸⁸. Ayrıca işgücü planlaması eğitim-istihdam arasındaki ilişkiyi yüksek bir esneklik derecesi ile yerine getirmede etkili bir araç olmaktadır⁸⁹. Bununla birlikte her bir meslek için ne tür eğitim girdilerinin gerektiği açıkça belli değildir. Nitekim doktorluk, öğretmenlik gibi belirli bir diplomayı gerektiren çok az sayıdaki meslek için hangi tür eğitim girdilerinin gerektiği bellidir. Geriye kalan mesleki niteliklerin büyük bir çoğunluğu için aynı şeyleri söyleyebilmek oldukça güçtür.

⁸⁷ Petrol-İş, 1993-1994 Petrol-İş Yıllığı, İstanbul, 1995, s.487.

⁸⁸ İşgücü Planlaması, ekonominin genelini, sektördeki istihdamın yapısını ve diğer ekonomik verilere bakarak belirlenen sosyal onaylara ulaşmak için çeşitli meslek kategorilerinde gereken işgücü sayısı ve niteliklerin belirlenmesidir. Ayrıntılı bilgi için Bkz.: Ergül HAN, Kalkınma Planlaması, B.4, Eskişehir, 1995, s.143.

⁸⁹ O. FULTON-A.GORDON-G.WILLIAMS, Higher Education And Manpower Planing, ILO, Genova, 1982, s.108.

II- MESLEK STANDARTLARI OLUŞTURULMASI

Mesleki eğitim sisteminin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için meslek standartlarının oluşturulması gerekir. Türkiye'de bu sisteme faydalı olabilecek biçimde meslek standartları henüz oluşturulamamıştır.

1. Mesleki Eğitim ve Meslek Standartları

Kalkınmış ülkelerin sağlamış oldukları gelişmelerin gerçekleştirilmesinde insan gücü eğitime verilen önemin teme etken olduğu görülmektedir. Türkiye 'de Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar mesleki eğitimde çok önemli gelişmeler kat edilmiştir. Ancak batı standartlarını yakalama çabalarımız nedeni ile mesleki eğitimde almamız gereken bazı önlemler bulunmaktadır. Bunların başında mesleki eğitim standartlarını oluşturmak ve bir an önce yürürlüğe koymak gelmektedir.

Ekonomik gelişme ve refah becerili işgücünün varlığına bağlıdır. İş dünyası tarafından istenen standartlarda işgücünün yetiştirilmesi önemli bir konudur. Eğer işgücü ulusal ve uluslararası düzeyde tanınmış mesleki niteliklerle donatılırsa becerili işgücü açığı ortadan kalkacak ve endüstri ile hizmet sektörü, dolayısıyla ekonomi bundan olumlu yönde etkilenecektir. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde ülkemizde ürünlerin bir standardı geliştirildiği halde, mesleklerin standardı bulunmamaktadır. Oysa dünya ülkelerinin çoğu meslek standartlarını belirlemişlerdir.

Mesleki standartların, endüstri ve hizmet sektörü ile işbirliği içinde belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu standartların endüstri ve hizmet sektörünün mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılanması ve iş dünyasının onayına sahip olması gerekmektedir. Ulusal meslek analizinin ülkemiz genelinde, ilgili kuruluş ve kişilerle işbirliği içinde gerçekleştirilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. İşbirliği yapılacak eğitim personeli; işveren ve işçi organizasyonları ile eğitim kurumları yetkililerinden oluşmalıdır.

Meslek standartları ve belgelendirme sisteminin oluşturulması ile mesleki eğitim programlarını tamamlayan öğrencilerde iş bulmada geçerli olabilecek ve işverenler tarafından kabul görecektir standartlara dayalı bir sertifikaya sahip olacaklardır. Ayrıca işçi standartlarda belirlenen işi

yapabileceğine inanıyorsa eğitim görmese bile sınavlar için başvuruda bulunabilecektir⁹⁰.

Açık, basit ve kolay uygulanabilen standartlara dayalı, Türk hizmet, endüstri sektörüne bağlı ve destek olacak bu sistem, aynı zamanda Avrupa Topluluğu ülkelerinde geçerli olacak meslek sertifikalarının verilmesini sağlayacaktır.

Bu amaçla belirlenen meslek standartlarına uygun sınav ve sertifikasyon sistemi kurulması ve Meslek Standartları Kurumu oluşturulması da gerekecektir.

Avrupa Topluluğu ülkelerinde şu anda standartlara dayalı mesleki ve teknik eğitim sistemi uygulanmaktadır. Topluluk içerisinde mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması, beceri yeterliliğine dayalı sertifikalandırmaların geliştirmesini sağlamaktadır.

Avrupa Topluluğu ülkelerinde işçilerin serbest dolaşımı ve serbest çalışanların işyeri açma hakkı, ulusal niteliklerin karşılıklı tanınması ve düzenlenmesi ile kolaylaştırılmaktadır⁹¹.

Günümüzde Avrupa Topluluğu ülkelerinde zorunlu test uygulamaları ve ulusal sertifikaların ortak olması yönünde çalışmalar devam etmektedir. Avrupa Gümrük Birliği anlayışı, malın, sermayenin ve insanın serbest dolaşımını gerektirmektedir. Ülkemiz genç nüfusa sahip olduğu için Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde en çok serbest dolaşan insan, bizim insanımız olacaktır. Bu nedenle, çoğu insanımızın elinde bir meslek pasaportunun olması gerekmektedir.

Meslek standartları sisteminin uygulanması mesleki ve teknik eğitimin kalitesinin artmasının yanı sıra istihdam kapasitesini de artıracaktır. Bununla birlikte yurtiçi ve uluslararası pazarlara kaliteli, güvenilir mal ve hizmet üretimi mümkün olacaktır. Bu durum, ülkemizin iç ve dış pazarlardaki rekabet gücünü artıracaktır⁹².

2. Mesleki Standartların Yararları

Mesleki standartlarının yararları çok çeşitlidir. Bu yararlar:

⁹⁰ William H.G. PLUMBRIDGE, *Mesleki Yeterliliğe Dayalı Meslek Standartları, Test ve Belgelendirme Sistemi ile İlgili Bir Teklif*, (Çev. Necla HALILOĞLU), KOSGEB, Ankara, 1989, s.8.

⁹¹ M.E.B., *Meslek Standartları ve Belgelendirme Sistemiyle Öncelikle Mesleklerin Belirlenmesi*, METARGEM, Ankara, 1995, s.3.

⁹² M.E.B., *Meslek...*, s.4.

- Mesleki eğitim standartlarının belirlenmesine yardımcı olmak,
- Mesleki sınav standartlarının ülke çapında belirlenmesine imkan vermek,
- Meslek sınavlarının teorik ve uygulamalı olarak yapılmasına imkan vermek,
- Sınav sonuçlarının milli seviyede belirlenmesine imkan vermek,
- Mesleki-teknik eğitim ile istihdam piyasası arasındaki koordinasyonu sağlamaya yardımcı olmak,
- İşe girişlerde işverenin işçi seçiminde kolaylık sağlamak,
- İşçilerin yeteneklerini kanıtlayabilmelerine imkan vermek,
- Belirli meslek dallarında bir eğitim görmemiş olan kişilere, tecrübe birikimlerine dayanarak sınavlara girip, beceri seviyelerini kanıtlayabilme imkanı vermek,
- Kişilerin yeteneklerini geliştirebilmelerine, iş değiştirebilmelerine ve kendi işlerini kurmalarına imkan sağlamak,
- Üretim ya da hizmet kalitesinin yükselmesine yardımcı olmak,
- Verimli çalışma ortamına katkıda bulunarak ve belirlenen mesleki standartlarda ücret politikasını sağlayarak, işçi ve işveren arasındaki uyuşmazlıkları ortadan kaldırmaya yardımcı olmak,
- Ortak işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin uygulanmasını sağlayarak bu alandaki eğitimsizlikten kaynaklanan problemleri ortadan kaldırmak,
- Rekabet güçlerini şirket bazından ülke çapına yaymak ve genel olarak işgücünün nitelik seviyesini artırmak,
- Ülkelerin birbirlerinin meslek standartlarını uygun görmeleri halinde ülkeler arası iş gücü hareketlerinde kolaylık sağlamak,
- Meslek esasına dayalı dernekleşme ve sendikalaşmaya zemin hazırlamak,

Şeklinde sıralamış olduğumuz mesleki standartların yararlarından ülkemizin yoksun kalamayacağı açıktır. Bu nedenledir ki, ülkemizde bir an önce meslek standartlarını oluşturma zorunluluğu vardır.

III- OKUL-SANAYİ İŞBİRLİĞİ VE SANAYİDE EĞİTİM UYGULAMALARI

1. Okul-Sanayi İşbirliğini Gerektiren Nedenler

Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilen elemanların yetiştirilebilmesi için okul-sanayi işbirliğinin gerçekleştirilmesi ve geliştirilmesi şarttır. İşbirliğinin sağlanması, eğitim sisteminin endüstrideki gelişmelerden haberdar olabilmesi ve yeni teknolojileri takip edebilmesine olanak sağlayacaktır.

Okul-Sanayi işbirliğini gerektiren başlıca nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Okul, atölye ve laboratuvarların hızla gelişen teknolojilere uygun makine, araç gereç ve teçhizatla donatılmaması nedeniyle okulda verilen mesleki eğitim ortaya çıkardığı olumsuzlukları gidermek,
- Eğitim programlarının geliştirilmesinde işin veya meslek alanının fertlerden beklediği davranışların gerçeğe uygun olarak belirlenmesini sağlamak,
- Mezunların giderek daha yüksek oranda istihdam edilmeleri ve işe intibaklarını kolaylaştırmak,
- Mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında giderek ağırlaşan ve devletin ekonomik gücünün kaldıramadığı yükün paylaşılmasında her kesimin katılımını ve katkısını sağlamak,
- Üretim ve hizmette etkinliği ve verimi sağlamak üzere yeni ihtiyaçlara uygun insan gücünün dinamik bir yapı içerisinde yetiştirilmesine ve hazır bulundurulmasına imkan sağlamaktır.

Görüldüğü gibi okul-sanayi işbirliğinin öğrenciyi, okulu, iş hayatının içindeki kurum ve kuruluşları ilgilendiren pek çok yararları söz konusudur. Bu bakımdan bütün gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de okul-işyeri işbirliğinin devlet-işveren-işçi kesimlerince benimsenmesine ve bu işbirliğinin daha da geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Türkiye, olanakları ve toplumsal yapısı bakımından gelişmiş ülkelerle rekabet edebilecek güce sahiptir. Bu gücün en önemli kaynağı olan genç nüfusun eğitiminde, eğitim kurumları ile ilgili sektörlerdeki işbirliğinin daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir.

Bugün sanayi hiçbir meslek sahibi olmayan kişiler dahi istihdam edilmektedir. Nitekim, bu kişilerin işbaşında eğitilmeleri, hatta teknolojik gelişmeler karşısında yeniden mesleki eğitime tabi tutulmaları söz konusudur. Ancak sanayide işçinin eğitimi konusunda devlet, işveren ve işçi kuruluşlarının birlikte sorumlu olduğunun unutulmaması gerekir.

2. Türkiye’de Okul-Sanayi İlişkilerinin Gelişimi

Teknolojik gelişmeler, teorik bilgilerin yeterli oranda uygulamalı eğitim ile desteklenmesini gerektirmektedir. 1950’li yıllarda ülkemizin ihtiyacı olan işgücünün okul sistemi ile yetiştirilmesi politikası izlenmiştir. Daha sonraki yıllarda ülkemizin ihtiyacı olan becerili işgücünün sadece okul sistemi ile yetiştirilemeyeceği görüşü ağırlık kazanmıştır. Bu dönemde özellikle okullar ile Kamu İktisadi Teşekkülleri arasında iyi ilişkiler kurulmaya başlanmıştır.

1968 yılında Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu toplanmış, bu toplantıda sistemin gelişmesi, endüstri ile ilişkiler, işgücü eğitimi ve mesleki eğitimin teşkilat yapısı üzerinde durulmuştur. 1970’lerde eğitim kurumları ile sanayinin işbirliğini öngören diğer bazı gelişmelere de rastlanılmaktadır. Nitekim bu dönemde bazı kamu kurum ve kuruluşları ile yapılan protokollere bağlı olarak bazı meslek dallarında eğitim uygulamaları başlatılmıştır⁹³.

1977 yılında 2089 Sayılı Çırac Kalfa ve Ustalık Kanunu çıkarılmıştır. 1978 yılında, ekonominin gerektirdiği insan gücünü hazırlayabilmek ve bireylerin mesleki eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmek için eğitim ile sanayinin işbirliği içinde çalışabileceği bir sistem geliştirmek amacıyla Okul Sanayi Ortaklaşa Eğitimi Projesi (OSANOR) uygulamaya konulmuştur. 1982 yılından itibaren Mesleki ve Teknik Eğitim Projesi (METEP) adıyla sürdürülen bu

⁹³ M.E.B., Sanayide Eğitim Uygulamaları, METARGEM, Ankara, 1995, s.3.

çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinin işbirliğinde yürütülmüştür.

1986 yılına kadar değişik şekillerde deneme niteliğinde sürdürülen okul-sanayi işbirliği çalışmaları, 1986 yılında çıkarılan 3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu ile sağlam bir yapı ve işleyişe kavuşturulmuştur. Bu kanun ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumu öğrencileri için okul ve işletmelerde meslek eğitimi uygulaması başlatılmıştır. Kanun, 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelere mesleki ve teknik lise öğrencilerine yönelik beceri eğitimi, yaptırma zorunluluğu getirmiştir (Ç.M.E.K. md. 18).

Bununla birlikte meslek-eğitim-belge bağlantısının yeterli düzeyde kurulmaması ve istihdamın düzenlenememesi nedeniyle okul-işyeri ilişkisinde istenilen düzeye gelinememiştir. 1994-1995 ders yılı itibariyle işletmelerde meslek eğitimi gören öğrenci sayıları ve mesleki eğitim yapılan işletme sayılarına bakıldığında bu durumu görmek mümkündür. Gerçekten de Mesleki Teknik Liselerde öğrenim gören öğrencilerin sadece %16'sı mesleki eğitimlerinin uygulamalı kısımlarını işletmelerde tamamlayabilmektedirler⁹⁴.

3. Sanayide Eğitim Uygulamaları

Bilgi ve teknoloji toplumu olmak, iç ve dış pazarlarda rekabette üstünlük sağlamaya yönelik nitelikli insan gücünü yetiştirmek amacıyla gelişmiş ülkeler arasında amansız bir yarış bulunmaktadır. Bu yarışta temel kriter insandan daha fazla yararlanmak ve onu mutlu kılmaktır. Bu nedenle her şey yeniden düşünölmekte ve tartışılmaktadır.

Ölkemiz gelişmiş ökelere oranla daha genç nüfusa sahip olması nedeniyle avantajlı durumdadır. Ancak bu avantajın kullanılabilmesi genç nüfusumuzun iyi bir mesleki eğitim alabilmesi koşuluna bağlıdır.

Ölkemiz de işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu yeter sayı ve nitelikte insan gücünün yetiştirilmesi, milli eğitim sisteminin bütünü içerisinde iş hayatının da katılımı ile mesleki ve teknik okullar ile kurumlarca yerine getirilmektedir. Ölkemizdeki hızlı nüfus artışı ve nüfusun yer değiştirilmesi göz önüne alınırsa mesleki eğitimin yükünün ne derece ağırlaştığı görölebilmektedir. Mesleki eğitimde tarafların sorumluluk alması ve kesimler

⁹⁴ İstatistiki veriler için Bkz.: M.E.B., M.E.B. İle İlgili..., s.6.

arasında sürekli ve verimli işbirliğinin yapılması katılımcı bir eğitim anlayışının hayata geçirilmesine bağlıdır.

Ülkemizde devletçe ayrılan kaynaklarla mesleki eğitimin yeni teknolojik gelişmelere ayak uydurabilecek gerekli makine ve teçhizatlarla donatılabilmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedendir ki okul-işyeri işbirliğinin kurumsallaştırılarak daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması zorunluluğu vardır.

Oysa Türkiye'deki görünüm, mesleki eğitimin genellikle sanayiden kopuk olarak düzenlendiği yönündedir. Eğitimin teorik ağırlıklı olması, mezunların arzu edilen üretkenlik derecelerine ulaşamamalarına neden olmaktadır. Bu bakımdan mesleki eğitimin okul ve işyerine dayalı olarak yeniden yapılanması ihtiyacı gittikçe artmaktadır. Okul ve işyerine dayalı olarak verilen eğitim ise çıraklık eğitimidir.

Geçmişten günümüze kadar uygulanarak gelen en eski mesleki eğitim şekli yine çıraklıktır. Bu eğitimde temel işyeridir. Çırak öğrencilere bir program çerçevesinde, okul dışında pratik eğitim verilmesi her geçen gün daha da çok önem kazanmaktadır.

Çıraklık eğitiminde işyeri ve işletme dışında pratik eğitim, ilk defa Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu ile Berlin Uluslararası Kalkınma İşbirliği Kurumu arasında 1983 yılında yapılan protokole dayalı olarak 1984 yılından itibaren verilmeye başlanmıştır⁹⁵.

İşletmeler üstü eğitim olarak adlandırılan bu eğitimin etkili ve yaygın şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla 1985 yılında Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı kurulmuştur. Bu Vakfın kurulması ile işletmeler üstü eğitim daha etkin ve yaygın olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte ülkemizdeki mesleki eğitim faaliyetlerine dış finansman destekleri de artmıştır.

İşletmeler üstü eğitim çalışmaları, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerekli görülmesi ve desteklenmesiyle birlikte yapılan kanun değişikliği ile işletmeler üstü eğitim yasal hale getirilmiştir⁹⁶. Bundan sonra da ülkemizin geleceği bakımından

⁹⁵ M.E.B., Çıraklık..., s.204.

⁹⁶ Pratik Meslek Eğitiminin yapıldığı İşyerleri araç-gereç, donanım ve usta öğretici gibi çeşitli yönlerden elverişsiz bulunduğundan bu sorun uygun başka bir işyeri veya işletmeler üstü bir eğitim merkezi vasıtasıyla giderilmek zorundadır. Ç.M.E.K., md.15'e göre aday çırak ve çırak öğrenci alacak iş yerlerinde usta öğretici istihdamı zorunlu tutulmuştur. Ancak uygulamalar bu şartın yetersizliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle çeşitli düzenlemeler

önemli bulunan çıraklık eğitimi ve bunun bir bölümü olan işletmeler üstü eğitim, mesleki eğitim sistemimizde ağırlıkla uygulanması halinde mesleki eğitim sistemimiz görevini yeterince yapmış olacaktır⁹⁷.

Öte yandan meslek kuruluşları ve gönüllü kuruluşlarca yapılan mesleki eğitim faaliyetlerinin devlet tarafından desteklenmesi gerekliliği de göz ardı edilmemelidir.

IV-MESLEKİ EĞİTİM ALANLARIN İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bireyi işe hazırlama süreci olan mesleki eğitim, endüstrileşme yolu ile kalkınma hamlesi içinde olan ülkemiz ekonomisinde önemli yere sahiptir. Bireye verilecek mesleki eğitimin nitelik ve niceliği, mesleki eğitimi veren öğretmenin yeterliliği ile ilişkilidir. Ülkemizde, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında istihdam edilmek için öğretmen yetiştirme görevi üniversitelerin teknik eğitim fakültelerine verilmiştir. Teknik öğretmenleri yetiştiren fakülteler ile fakülte mezunlarını istihdam eden Milli Eğitim Bakanlığı'nın birbirinden bağımsız çalışması arz-talep dengesinde kısmen bozulmalara neden olmuştur. Bu dengesizlik mesleki eğitim sistemini olumsuz yönde etkilemektedir.

Gerçekten de pek çok ülkede meslek eğitim, ulusal eğitim stratejisinin temelini oluşturmaktadır⁹⁸. Mesleki eğitim süreci, ilköğretimden sonra öğrencileri iş hayatına yönlendirerek ileride üretici bireyler haline gelmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla topluma faydalı insan olarak yetiştirilmesini amaçlamaktadır⁹⁹.

Nasıl ki, herhangi bir üretim sisteminde, ürünün müşterilerin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayıp karşılamadığına bakılır, müşteri şikayetleri dikkate alınır, hatta ürünün ne kadar süre bozulmadan fonksiyonlarını sürdürdüğü belirlenir. Buna göre ürünle ilgili çeşitli garantiler ve satış sonrası hizmetleri sunulur.

ile konuya açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için Bkz.: T.E.S.K., T.E.S.K.III'üçü ..., s.236.

⁹⁷ Zeki ÖZKAN, "İşyerine Dayalı Meslek Eğitiminde İşletmelerüstü Eğitimin Yeri ve Meksa Vakfı Projeleri", MEKSA HABER BÜLTENİ, S.5, Ankara, 1996, s.3.

⁹⁸ M.E.B., Teknik Eğitim Fakültelerini İzleme Araştırması, METARGEM, Ya. No:6, Ankara, 1996, s.3.

⁹⁹ M.E.B., Ticaret Meslek Lisesi ve Anadolu Sekreterlik Meslek Lisesi Mezunlarını İzleme Araştırması, METARGEM, Ya. No:3, Ankara, 1995, s.6.

Mesleki ve teknik eğitim sisteminde de mezunlar, sistemin ürünleridir. Bu ürünler konusunda da müşterinin yani mezunu istihdam eden kişilerin görüşlerinin alınması gerekmektedir. Onların ihtiyaçlarının ne ölçüde karşılanıp karşılanmadığına bakılması bu sistemin uzun vadeli amaçlarını gerçekleştirmesi bakımından gereklidir. Kaldı ki, mezunlar herhangi bir üründen farklı olarak, kendi performansları hakkında görüş ve düşüncelerini söyleyebilirler.

Mezunların görüşlerinin alınması, istihdam kayıtlarının incelenmesi, mezunların eğitim sistemine ilişkin yapacakları değerlendirmeler ve öneriler ile mezunları istihdam eden kişi ve kuruluşların görüşlerinin alınması faaliyeti mezun izleme adını alır ve mesleki ve teknik eğitim programının ürün bazında değerlendirilmesini sağlar¹⁰⁰.

Öte yandan, mesleki ve teknik eğitim dinamik bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle iş hayatındaki değişmelere karşı duyarlı olmak zorundadır. Değişmelere karşı duyarlılık göstermeyen ve kendisini yenilemeyen bir sistemden etkili bir çalışma beklenemez. Gelişmiş mesleki ve teknik eğitim sistemlerinde, sistemin yetiştirdiği insan gücü düzenli olarak izlenmekte ve izleme sonuçlarına göre gerekli düzeltmeler yapılmaktadır. Mezunların iş hayatındaki durumlarının izlenmesi sistemin temel görevlerinden birisi olarak kabul edilmektedir¹⁰¹.

Mezunların iş hayatındaki durumlarının izlenmesi ve mezun öğrencilerin gördükleri mesleki ve teknik eğitimin değerlendirilmesi için yapılan araştırmada şu sorulara yanıt aranması gerekir:

- Mezunlar, gördükleri meslek eğitimini yaptıkları işe ne derece uygun bulmaktadır?
- İşverenler, çalıştırdıkları mezunların gördükleri mesleki ve teknik eğitimi işyerlerinin ihtiyaçlarına ne derece uygun bulmaktadır?
- Mesleki teknik eğitimin geliştirilmesi için alınabilecek tedbirler nelerdir?

işgücünün, iş hayatının ihtiyaçlarına göre yetiştirilmesi ve yetiştirildikleri mesleklerde istihdam edilmesi ülke kalkınmasına büyük yararlar sağlayacaktır. Mesleki eğitim programları, iş hayatının

¹⁰⁰ M.E.B., Teknik Eğitim Fakültelerini..., s.2.

¹⁰¹ M.E.B., Ticaret ... , s.3.

gereksinmelerine göre belirli aralıklar ile kontrol edilmeli ve bu kontrollerin sonuçlarına göre gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenlemeler sistemin etkinliğini koruyacaktır¹⁰².

Mesleki eğitim programlarının kapsamı, iş analizine dayalı olarak hazırlanan öğretim envanterinden seçilir. Öğretim envanterinin iş hayatının gerçek durumuna uygun olması ile mesleki eğitim arcılığıyla emek piyasasının taleplerine uygun insan gücü yetiştirilmesi arasında yüksek bir ilişki olduğu gözlenmektedir¹⁰³.

Ş.3. TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİMİN YENİDEN YAPILANMASI

Ülkemizdeki işgücünün niteliğinin Avrupa ülkelerine kıyasla oldukça düşük olduğu söylenebilmektedir. Buna ilave olarak ta, dünyadaki hızlı teknolojik değişim işgücünün nitelik düzeyinin sürekli artırılması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Mesleki eğitim sistemimiz incelendiğinde pek çok sorunla karşı karşıya olduğu ve kendisinden beklenen ihtiyaçlara cevap verebilecek düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu nedendir ki mesleki eğitim sistemimiz tekrar ele alınmalı ve yeniden yapılandırılmalıdır.

I- MESLEKİ EĞİTİMDE YENİDEN YAPILANMAYI GEREKTİREN NEDENLER

Mesleki eğitim, bilim ve teknolojideki hızlı değişme ve gelişmelere ayak uydurmak zorunluluğundadır. Teknolojideki gelişmelerden yararlanabilmek ancak işgücünün mesleki eğitimi ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle ülkelerin eğitim sistemlerini yenilemeye yönelmeleri zorunlu hale gelmektedir. Bu her şeyden önce, mesleki eğitim sistemlerinin kolay adaptasyon sağlayabilecek, esnek bir yapıya kavuşturulması ile mümkündür.

Avrupa Birliğine hazırlanan ülkemiz açısından mesleki eğitim daha da büyük önem arz etmektedir. Son yıllarda Avrupa Topluluğu Ülkelerinin eğitime ve özellikle mesleki eğitime verdikleri önem gittikçe artmaktadır. Ülkemizin de bu gelişmelerin dışında kalmayacağı açıktır. Bu nedenle her alanda olduğu gibi mesleki eğitim alanında da Avrupa standartlarını yakalama zorunluluğumuz bu konuda da ortaya çıkmaktadır.

Mesleki eğitimin artan önemi ile birlikte bu alandaki standartlarda hızla yükselmektedir. Yükselen bu standartlara ulaşabilmek için ülkemizdeki mesleki eğitim sisteminin yeniden yapılanmasına ihtiyaç vardır. Yeniden

¹⁰² M.E.B., Ticaret..., s.7.

¹⁰³ M.E.B., Elektrik Ark Kaynakçılığı Araştırması, METARGEM, Ya. No:5, Ankara, 1996, s.2.

yapılanma, mesleki eğitimin program, teşkilat yapısı, istihdam ve uluslararası standartlara ulaştırılması nedenlerinden kaynaklanmaktadır.

Mesleki eğitim programlarının temel işlevi, işçilere yeni iş bulmalarında yardımcı olmak ve gençler için okuldan iş hayatına geçişi kolaylaştırmaktır. Mesleki eğitim programlarının ekonominin ihtiyaçlarına göre hazırlanması, işgücü piyasası üzerindeki baskıyı hafifletici etkilerde bulunmasına da neden olmaktadır.

Bu eğitimin etkinlik kazanabilmesi ve işlevini tam olarak yerine getirebilmesi ancak gerekli şekilde teşkilatlanması ile mümkün olacaktır. Teşkilatlanmada en önemli unsur ülkenin ihtiyaçlarına göre teşkilat yapısının düzenlenmesi olmalıdır¹⁰⁴.

Mesleki eğitim alanlarının istihdam edilebilmeleri için gerekli niteliklere sahip olacak şekilde yetiştirilmeleri gerekmektedir¹⁰⁵. Ülkemizde mesleki eğitim verilirken istihdam koşullarının dikkate alındığını söylemek şu an için yersiz olacaktır.

Ülkemizin dışa açık ekonomiler arasında yer alması, işgücümüzün uluslararası niteliklere sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Kaliteli üretim yapabilmek ancak uluslararası nitelikteki işgücü ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle ülkemiz mesleki eğitim sisteminin bu standartlara uygun olarak yeniden düzenlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

II- MESLEKİ EĞİTİMDE YENİDEN YAPILANMA ÇALIŞMALARI

Mesleki ve Teknik Eğitim, program, teşkilat yapısı, istihdam ve donatım bakımından yeniden yapılandırılmalıdır.

1. Program Bakımından

İstihdam imkanı olan alanlarda işgücü yetiştirmek amacıyla modüler mesleki eğitim programları¹⁰⁶ hazırlanmalı ve geliştirilerek süratle yaygınlaştırılmalıdır. Bu programların geliştirilmesinde iş hayatının ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Mesleki eğitim programlarının yenileştirilmesi ve

¹⁰⁴ M.E.B., **Mesleki ve Teknik Eğitimde Yeniden Yapılanma**, METARGEM, Ankara, 1995, s.2.

¹⁰⁵ D.P.T., **Türkiye ve Avrupa Entegrasyonu**, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1995, s.189.

¹⁰⁶ Bu konuda Bkz.: Çalışmamızın 13 Nolu Dipnotu

çeşitlendirilmesi, geleneksel yöntemlerle değil, "hazırlama deneme, değerlendirme, genelleştirme ve sürekli olarak gözden geçirme" evrelerini kapsayan bilimsel bir çalışma ile sağlanmalıdır. Ayrıca programlar bilim ve teknoloji alanındaki hızlı değişimler paralelinde sürekli olarak güncelleştirilmelidir.

Programlar gençlere öğrenmeyi hedef alan, temel kavramları kolayca anlama, yorumlama ve uygulama imkanı verecek, problem çözme, yetenek ve davranışlarıyla bilimsel düşünme alışkanlığı kazandıracak, araştırma ve yazışma yoluyla iletişim kurmayı teşvik edecek biçimde yeniden düzenlenmelidir. Bunun yanı sıra Örgün ve Yaygın Mesleki Eğitim Programları arasında yatay ve dikey geçişler sağlanmalıdır¹⁰⁷.

Ayrıca programlar geniş tabanlı alan eğitimi ile başlayıp öğrenciyi uzmanlaşmaya doğru götürmelidir. Mesleki eğitim programlarının hazırlanmasının da aşağıdaki noktalarında göz önünde bulundurulması faydalı olacaktır. Bunlar;

- Eğitimin hedefleri tespit edilmeli ve ihtiyaçlar doğrultusunda programlar oluşturulmalı ve verimlilik artışı sağlanmalıdır,
- İhracatı geliştirici, piyasa ekonomisinin istediği insan gücü yetiştirebilecek eğitim programları uygulanmalıdır,
- Orta öğretimle yüksek öğretim arasında program bütünlüğü sağlanmalıdır,
- Meslek eğitim programları alan ve dal eğitimine yönelik olmalıdır,
- Orta öğretimde kazanılan bilgi ve beceriler yüksek öğretimde değerlendirilmelidir,
- Meslek standartları, test ve sertifikasyon sistemi oluşturulmalıdır,
- Mesleki eğitim standartları hazırlanmalı ve uygulanması sağlanmalıdır,
- Program modeli, uygulama, değerlendirme ve belgelendirme bakımından Avrupa birliği üyesi ülkelerle entegrasyon sağlanmalıdır¹⁰⁸.

¹⁰⁷ M.E.B., Mesleki ve ..., s.3.

¹⁰⁸ M.E.B., Mesleki ve ..., s.4.

Eğitim programlarının hazırlanıp uygulanması hayati önem taşıyan konulardır ve ilgili tarafların katılımı ile gerçekleşmesi gerekmektedir.

Ayrıca mesleki eğitim programlarının uygulanmasında kamu sektörü eğitim kapasitelerinin daha etkin kullanılması faydalı olacaktır. Mesleki eğitim programlarının daha çok yararlanabilmesini sağlamak için bu programların daha esnek bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Çünkü genişleme kapasitesi sınırlı olan programlar için kapasite ve ekipmanları iyi olan fakat eksik kapasiteyle çalışan diğer programlardan yararlanabilir. Örneğin, çıraklık eğitim merkezi yeterli olmayan veya merkez bulunmayan yerlerde, çıraklara atölyede pratik eğitim vermek için akşamları ve hafta sonları meslek liselerinin imkanlarından yararlanılmalıdır.

2000'li yılların işgücünü oluşturacak insan, yeni işlere uyum sağlayabilecek bir biçimde yani çok yönlü olarak yetiştirilebilmelidir. Bu bağlamda meslek programlarında örgün, yaygın, ve çıraklık eğitim sistemlerini bütünleştirici bir yapılanmaya gidilmelidir. Bununla birlikte alt yapının ortak kullanılabilmesi için "meslek eğitimi merkezi" uygulamasına geçmek yararlı olacaktır. Bu merkezler özellikle alt yapısı yeterli olmayan işyerlerinin yeterli düzeyde veremedikleri pratik meslek eğitimini verebilen yerlerdir.

2. Teşkilat Yapısı Bakımından

Çıraklık eğitiminin devlet tarafından yerine geliştirilmesi gereken hizmetleri, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü sorumluluğunda yürütülmektedir. Bu genel müdürlük daha önce iki genel müdürlük şeklinde hizmetlerini yürütürken 1984 yılında birleştirilmiştir. 3308 sayılı kanunda amaçlanan mesleki eğitim ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun da belirtilen yaygın eğitim hizmetlerini yürütülebilmesi için kurulmuş olan ancak iş yükü sebebiyle amaçlanan eğitimleri vermekte güçlük çeken "Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü" Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü olmak üzere iki ayrı genel müdürlük şeklinde yeniden teşkilatlandırılması faydalı olacaktır¹⁰⁹. Bunun yanında Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Teknik Öğretim Merkez ve Taşra Teşkilatının daha fonksiyonel bir teşkilat yapısına kavuşturulmasına ihtiyaç vardır.

Okul, çevre, bölge ve ülke genelinde mesleki eğitim kurullarının oluşturulması, mesleki eğitim ihtiyaçlarının tespiti ve karşılanması bakımından bu kurulların görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca yaygın eğitim merkezlerinin yerinden yönetilmesi ve yerelleştirilmesi konusunda çalışmalar yapılmasına ihtiyaç vardır.

¹⁰⁹ M.E.B., Mesleki ve..., s.5.

Mesleki Teknik Eğitim yükünün devlet-işveren-işçi kesimlerince paylaşılması gerekmektedir. Bugün ülkemizde çok çeşitli kamu ve kurum ve kuruluşlarca koordinesiz olarak kısa uzun süreli meslek eğitim (meslek kursları, uyum ve geliştirme kursları, beceri kazandırma kursları vb.) yapılmaktadır. Bu husus büyük kaynak israfına ve çeşitli problemlere neden olmaktadır. Bu nedenle kamu ve özel kurum ve kuruluşları kısa ve uzun süreli mesleki eğitim yaparken Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılmalıdır.

Ayrıca Esnaf ve sanatkarlar kesimine 507 sayılı kanun ile görev olarak verilen mesleki eğitimin, amaçlandığı biçimde yayılabilmesi için eğitimin teşkilatlanması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla ilgili mevzuat gereği oda, birlik, federasyonlar bünyesinde kurulması gereken İşyeri Denetleme ve Danışmanlık Grubu ve Meslek Eğitimi Danışmanlığı Birimleri'nin kurulmasını hızlandırıcı önlemler alınmalıdır¹¹⁰.

Okul ve işletmelerde meslek eğitimi uygulamasının bir sistem bütünlüğü anlayışı ile daha da kurumsallaştırılması gerekmektedir. Ayrıca yeni programların geliştirilmesi ve başta bilgisayar destekli eğitim olmak üzere ve yaygın eğitim kademelerinde ülke çapında düzenlenmesi için Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde üst düzeyde bilimsel bir kurul oluşturulmalıdır¹¹¹.

3. İstihdam Bakımından

Mesleki eğitim, gelecekteki işlerin gerektirdiği niteliklere uygun işgücü yetiştirilmesi ve sayısal olarak hesaplanması amacıyla sektör analizlerinin yapılmasına ihtiyaç duyar.

Geleceğe ilişkin yapılan sektör analizleriyle, iş hayatının talep edeceği işgücü miktar olarak hesaplanır. Mesleki eğitim uygulamaları bu talep miktarına göre düzenlenmelidir. Mesleki eğitimin ekonominin işgücü talepleri dikkate alınarak verilmesi, mesleki eğitim alan öğrencilerin mezuniyetlerinden sonra istihdam edebilmelerini kolaylaştırabilecektir. Ayrıca mesleki teknik eğitim kurumlarının eğitim-insan gücü-istihdam ilişkileri çerçevesinde tarım, sanayi ve hizmet sektörleri ile işbirliği içinde olmaları da sağlanmalıdır.

Mesleki eğitimin yeniden yapılması sürecinde bazı düzenlemelere gidilmelidir. Özellikle diplomaya dayalı istihdam yerine sertifikaya dayalı

¹¹⁰ T.E.S.K., "Eğitim...", s.19.

¹¹¹ BALOĞLU, s.183.

istihdama geçişin sağlanması yeniden yapılanma süreci içine alınmalıdır¹¹². Böylece iş hayatında talebi sınırlı olan ve kısa süreli programlarla kazandırılacak mesleklere ilişkin eğitim programlarının mesleki yaygın eğitim programı kapsamında daha geniş biçimde ele alınması gereklidir.

Bu da hem diplomaya dayalı eğitimin maliyetini azaltacak hem de bireylere daha fazla nitelik kazandıracaktır. Ayrıca sertifikaya dayalı istihdamda meslek kademeleri oluşturabilecektir. Bu yöntemle de her kademedeki görev alacakların nitelik, görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi sağlanabilecektir.

İşgücü-eğitim-istihdam dengesinin kurularak uygulamaya geçirilecek adımların da bir an önce atılması gerekmektedir. Bu dengenin iki boyutu vardır. Birinci boyutta, işgücü mesleki eğitimle yetiştirilerek istihdam edilmesi kolaylaştırılmaktadır. İkinci boyutta ise istihdam edilecek işlerin ihtiyaç duyacağı niteliklerin mesleki eğitime aktarılması ve mesleki eğitiminde bu verilere dayalı olarak işgücüne gerekli nitelikleri vermesidir. İstihdam politikasının çok önemli bir parçasını oluşturan mesleki eğitimi sağlamak ve gerekli düzenlemeleri yapmak kamu otoritesinin temel görevleri arasındadır.

Ülkemizde bir taraftan nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulurken diğer tarafta niteliksiz işgücü fazlalığı görülmektedir¹¹³. Bu nedenle niteliksiz işgücünün ihtiyaç duyulan niteliklere göre eğitilerek istihdam imkanı olan alanlara yönlendirecek projelerin hazırlanması gerekmektedir. Bu konuda işgücü piyasası ve ilgili kurumlar ekonominin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücü ihtiyaçlarını tespit ederek mesleki eğitim kurumlarına bildirmelidir. Mesleki eğitim kurumları da bu verileri dikkate alarak mesleki eğitim programlarını hazırlamalıdır.

Sürekli eğitim ilkesinden hareketle çalışanların işbaşında eğitimlerinin sağlanması mesleki yeterliliklerinin belgelendirilmesi işlemi belirli aralıklarla yapılmalıdır. İşe girdiğinde bireyler işin gerektirdiği bilgi ve tecrübeye tam olarak sahip değillerdir. Genellikle yeni işçi yapılması gereken işlerin ne olduğunu ve nasıl yapılacağını belirli bir dönem iş üzerinde eğitim alarak öğrenir¹¹⁴.

İş üzerindeki eğitimle belirli mesleki yeterlilikleri sağlanan çalışanların bu yeterliliklerinin belgelendirilmesi çalışanlar için olduğu kadar işletmeler içinde önemli bir husustur.

¹¹² M.E.B., **Mesleki ve...**, s.5.

¹¹³ Bu sorun ekonomideki yapısal işsizlikten kaynaklanmaktadır.

¹¹⁴ M. Kemal BİÇERLİ, **Ders Notları**, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1994-1995 Ders yılı

Ülkemizde işsizliği önlemek ve insanlarımızdaki girişimcilik ruhunu geliştirmek amacıyla kendi alanlarında gerekli ve yeterli mesleki eğitim görenleri teşvik edici tedbirlerin alınması gerekmektedir¹¹⁵. Öncelikle belirli bir mesleki yeterliliğe sahip kişilere iş kurmak amacıyla düşük faizli kredilerin verilmesi ve bu imkanın daha geniş bir şekilde sağlanarak yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu girişimcilere gerekli diğer kolaylıkların sağlanması ve teşvik edilmesi istihdama katkıları bakımından da faydalı olacaktır.

Gençlerin meslek eğitimine yönlendirilmesine, ilgi ve yeteneklerine göre meslek seçimlerine yardımcı olacak bir düzenlemeye gidilmelidir. Sanayi bölgelerinde bu görevi yerine getirecek olan birimler ile mesleki kuruluş temsilcileri ve çeşitli uzmanlardan oluşan "Danışma Grupları" oluşturulmaktadır. Gelişmiş bütün ülkelerde olduğu gibi İş ve İşçi bulma Kurumu'nca verilen "Meslek ve istihdam danışmanlığı" hizmeti yaygınlaştırılmadığıdır.

Ülkemizde mesleki eğitim amaçlandığı şekilde sağlıklı ve istihdam şartlarına uygun olarak yürütülmemektedir. Bu durum kaynak israfına neden olmaktadır. Bu nedenle mesleki eğitimin yeniden yapılandırılmasında yukarıda sıraladığımız önerilerin dikkate alınması ülkemiz açısından faydalı olacaktır.

4. Mesleki Eğitim Uluslararası Standartlara Ulaştırılması Bakımından

Eğitim, öğrenim, yönetim ve üretim bakımından mesleki eğitimde nitelik ve niceliğinin yükseltilerek uluslararası standartlara ulaştırılması gerekmektedir. Bunun için öğretmen yetiştirme sisteminin yeniden düzenlenmesi bakımından Milli Eğitim Bakanlığı-Yök işbirliği kısa sürede gerçekleştirmelidir. Mesleki eğitim faaliyetlerinin temel taşı olan öğretmenlerin çağın gerektirdiği niteliklere sahip olabilmeleri konusunda böyle bir işbirliğine ihtiyaç vardır. Bu işbirliği sonucunda hem meslek öğretmenleri, hem de mesleki eğitim öğrencileri çağın gerektirdiği niteliklere sahip olabileceklerdir.

Çalışan öğretmen ve yöneticiler için niteliği artırmayı sağlayacak ihtiyaca uygun hizmet içi programlarının hazırlanması ve geliştirilmesi gereklidir. Hizmet içi eğitim programları her öğretmene kendi dalındaki yeni bilgi ve beceriyi zamanında aktaracak, yeni eğitim teknolojilerden yararlanma

¹¹⁵ M.E.B., Mesleki ve..., s.6.

ve bunları derslerinde kullanabilme kolaylıkları sağlayacak, sürekli olarak kendilerini yenileme imkanı verecek şekilde düzenlenmelidir¹¹⁶.

Şu anda mesleki teknik öğretmenlerin sanayi tecrübesi olmaması nedeniyle işverenlerin çoğu kamu sektörünü yürüttüğü mesleki ve teknik eğitime şüpheyle bakmaktadırlar. Bunun için hizmet içi eğitim programlarıyla bu eksiklikler giderilmelidir. Böylece eğitim hizmetini programlamada ve eğitim vermede ilgili sanayi dalında tecrübe sahibi olmuş uzmanların kullanılmaları ve gönüllülerin çalıştırılmasının sağlanması gerekmektedir. Bunun yanında öğretmenlerin de mevcut sanayinin en ileri uygulamaları konusunda bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır¹¹⁷.

Ayrıca mesleki ve teknik eğitimde yönetim kademelerinin yeniden oluşturulmalı ve bu kademelerde liyakat ve kariyere dayalı eğitim personelinin görevlendirilmelidir.

Eğitimi desteklemek ve üretim yapmak amacıyla kurulan döner sermaye işletmelerinin üretim kapasiteleri artırılarak eğitime finans kaynağı sağlama yoluna gidilmelidir. Döner sermaye işletmeleri hala kendisinden beklenen eğitime maddi destek sağlama işlevini yerine getirememektedir. Döner sermaye işletmelerine yeni bir çehre kazandıracak daha fazla maddi katkı yapacak hale getirecek çabalara öncelik verilmelidir. Mesleki eğitim merkezlerinin döner sermaye işletmelerinin bilanço karlarının çeşitli fon ve kurumlara yatırılacak kısmı, meslek eğitim merkezlerinin geliştirilmesinde kullanılmak üzere yine bu merkezlere bırakılmalıdır.

Eğitim personelinin özlük haklarının birleştirilmesi, birden fazla mesleki okul ve kurum türünün tek yönetim altında kordine edilmesi maliyet yönünden önemli avantajlar sağlayacaktır.

Öte yandan, Milli Eğitim Bakanlığı 1989-1990 öğretim yılında nüfusu az olan ve öğrenci sayısının değişik orta öğretim kurumlarının açılması için yeterli olmadığı yerleşim birimlerinde genel ve mesleki öğretim programlarının tek yönetim altında uygulanacağı çok programlı lise uygulamasını başlatmıştır. Çok programlı liselerin sayısı 1994-1995 öğretim yılında 156'ya ulaşmıştır. Çok programlı lise uygulamasında verimliliği yükseltici tedbirlerin alınmasına ihtiyaç vardır. Çok programlı lisenin temel amaçlarından birisi, orta öğretim çağı gençliğine ilgi ve yetenekleri doğrultusunda genel ve mesleki eğitim program alanlarında eğitim görme imkanını vermektedir. Birey izleyeceği program alanını ilgi ve yetenekleri ile toplumsal talebe uygun

¹¹⁶ BALOĞLU, s.186.

¹¹⁷ D.P.T., *Strateji Analizi ve Aksiyon Planı*, Beşeri Kaynakların ve İstihdamın Geliştirme Sistemleri Politika Dökümanı, Ankara, 1990, s.28.

olarak belirleyebildiği ölçüde, okuldaki ve hayattaki başarısının yüksek olması beklenebilecektir. Bu bakımdan bireyin aldığı eğitim ile meslek seçiminin isabetlik derecesi arasında olumlu ve yüksek bir ilişki olduğu kabul edilmektedir¹¹⁸.

Orta öğretim kademesinde, izlenecek programı belirlemedeki olası yanılgıları en az seviyeye indirmek için bireye ilgi ve yetenekleri ile uyumlu programı seçme imkanının verilmesi gerekir. Milli Eğitim Temel Kanunu, yöneltmeyi temel bir ilke olarak kabul etmiştir. Bu ilkenin, orta öğretim kademesinde gerçekleştirilmesinde çok programlı lise modelinden yararlanılabilir¹¹⁹.

Ülkeden ülkeye önemli farklılıklar gösteren orta öğretim sistemlerini üç ana grup altında incelemek mümkündür;

- ABD, Kanada ve İsveç gibi bazı ülkelerde genel ve mesleki orta öğretim programlarının tek yönetim altında uygulandığı çok programlı okulların orta öğretim sisteminde ağırlıklı bir yeri vardır. Başka bir ifade ile orta öğretim kademesinde öğrencilerin büyük çoğunluğu çok programlı okullarda öğrenim görürler.
- Almanya, Danimarka ve İsviçre gibi diğer bir grup ülkede ise program alanlarına göre oluşturulan genel ve mesleki öğretim kurumları, orta öğretim kademesinde ağırlıklıdır. Almanya'da orta öğretim çağı gençliği, ağırlıklı olarak okul-işletme esasına dayalı ikili öğretim kurumlarına devam etmektedir,
- Bazı ülkelerin orta öğretim sistemleri karma ve çoğulcu bir özelliğe sahiptir. Örneğin İngiltere'de, çok programlı okullar ile geleneksel öğretim kurumları bir arada bulunmaktadır.

Türkiye'de ki sistem genel orta öğretim ağırlıklıdır. Ancak son yıllardaki çabalar mesleki orta öğretime geçişin sağlanması yönündedir. Ayrıca çıraklık sisteminde olduğu gibi ikili öğretim programlarına ağırlık verilmesi yönündeki eğilimlerde artmaktadır. Türkiye'de ki sistem bu yönüyle de sıralamamızda Almanya'nın da bulunduğu grubu daha yakındır.

5. Donatım Bakımından

¹¹⁸ M.E.B., **Çok Programlı Lise Uygulamasının Değerlendirilmesi**, METARGEM Ya. No: 4, Ankara, 1995, s.39.

¹¹⁹ M.E.B., **Çok...**, s.40.

Sanayinin gelişmediği yerlerdeki mesleki eğitim kurumlarının çağdaş teknolojiye uygun makine, teçhizat, araç-gereçlerle donatılmasına öncelik verilmelidir. Bilindiği gibi bu araç ve gereçler, Mesleki ve Teknik Eğitim Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonundan ayrılan kaynaklarla sağlanmaktadır. Bu fonun yetersizliği nedeniyle mahalli imkanlarla ve bağışlarla araç-gereç sağlanması yoluna gidilmelidir.

Diğer taraftan, eğitim ve üretim aracı olarak kullanılan makine ve teçhizat standarda gidilmesi gerektirmektedir. Bu standardizasyon öğrencilere ve öğretmenlere kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca mesleki eğitimin vermek istediği niteliklerde de düzenlilik sağlanmış olacaktır. Bunlara ilave olarak, makine-teçhizat eksikliğinden doğan kalite düşüklüğü de ortadan kalkacaktır¹²⁰. Bu nedenle yapılacak bu yöndeki bir uygulama ile bu konudaki eksikler giderilecektir. Bu uygulama kapsamında, kamu ve özel sektör işyerlerinin modern makine ve teçhizatlarını öğrencilerinin eğitimlerine açmaları sağlanmalıdır. Çünkü mesleki ve teknik eğitim veren okulların finansman kaynaklarındaki sıkıntı nedeniyle modern makine ve teçhizatlarla gerekli eğitimi vermekte güçlük çektikleri bir gerçektir.

Mesleki eğitim veren kurumların, çağın gereği olan bilgisayar ve bununla ilgili araçlarla donatılması gereklidir. Günümüzde bilgisayar çoğu işletme ve işlerde kullanılmaktadır. İleride bu tür işlerde istihdam edilecek öğrencilerin bu eğitimlerini mesleki eğitim kurumlarında alması en uygun yoldur. Böylelikle hem bilgisayar destekli eğitim, hem de işler için gerekli bilgisayar bilgisi bu kurumlarda verilmiş olacaktır.

Devlet desteği alınarak ya da alınmadan yapılan küçük sanayi siteleri ile mal ve hizmet üretilen diğer toplu işyerlerinde çıraklık eğitime uygun yeterli bina ve tesis bulunmaktadır. Buralarda çıraklık eğitimi merkezlerinin kurulması yerinde olacaktır. Bu merkezlerin planlanmasında ve kurulmasında Mili Eğitim Bakanlığı ile meslek kuruluşları arasında işbirliği yapılmasını sağlayacak gerekli düzenlemelere ihtiyaç vardır.

III-MESLEKİ EĞİTİMDE AVRUPA TOPLULUĞU'NA UYUM SAĞLAMAYA İLİŞKİN YAPILANMA ÇALIŞMALARI

1. Mevzuat Çalışmaları

Mesleki ve teknik eğitimin geleneksel rolü, endüstrinin ihtiyaç duyduğu yeterli sayıdaki nitelikli işgücünü yetiştirmektedir. Ancak teknolojik ve sosyal

¹²⁰ M.E.B., Mesleki ve..., s.7.

gelişmeler, küreselleşme süreci, bireylerin ve toplumun değişen dünya görüşleri doğrultusunda yeni ihtiyaç ve beklentileri, mesleki ve teknik eğitimin bugün ve yakın gelecekteki endüstriyel, sosyal ve ekonomik oluşumlara cevap verecek şekilde yeniden yapılanmasını gerektirmektedir.

Bu süreçte sadece milli sınırlar içindeki oluşum ve ekonomik yönelmeler değil, aynı zamanda uluslararası kurum ve kuruluşlar arası ilişkilerde dikkate alınmalıdır¹²¹.

Ayrıca küreselleşme olgusu malların, paranın, hizmetlerin ve işgücünün hareketliliğini sağlamaktadır. Bu hareketlilik uluslararası anlaşmalarla belirlenen esaslara uygun hareket edilmesiyle gerçekleşmektedir. Bu nedenle, mesleki eğitim alanındaki organizasyon ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla uluslararası kuruluşlar oluşturulmuştur. ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı) ve ITU (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği) bunlar arasındadır¹²².

Avrupa Birliği Ülkelerindeki mesleki eğitim uygulamaları incelediğinde, mesleki eğitim sanayi temsilcilerinin de katılımı ile yöresel ihtiyaçlar göz önünde tutularak değişikliklerin yapıldığı görülmektedir¹²³. Bu gelişmelere uyum sağlamak için de, toplulukta uygulanmakta olan Comett II programı örnek alınarak üniversite ve işletmeler arasında özellikle ileri teknoloji alanında eğitim sağlanması hususunda işbirliği yapılmasını öngören yasal tedbirlere yer verilmiştir.

Ayrıca Hollanda Maastricht'de düzenlenen Avrupa Topluluğu Ülkeleri Hükümet Başkanlığı Zirvesi'nde imzalanan Maastricht anlaşmasının 127. maddesi ile;

- Özellikle Mesleki eğitim ve yeniden öğretim yoluyla endüstriyel değişmelere uyum sağlamayı kolaylaştırmak,
- Mesleki entegrasyon ve iş piyasasına yeniden uyumu kolaylaştırmak için mesleki eğitimi sürekli geliştirmek,
- Eğitimcilerin ve eğitilenlerin ve özellikle gençlerin hareketliliğini teşvik etme ve mesleki eğitime girişini kolaylaştırmak,
- Eğitim kuruluşları ile eğitimle ilgili firmalar arasında işbirliğini teşvik etmek,

¹²¹ M.E.B., **Mesleki...**, s.6.

¹²² M.E.B., **Mesleki ve...**, s.8.

¹²³ M.E.B., **Mesleki ve...**, s.9.

- Üye ülkelerin eğitim sistemlerinde ortak olan konularla ilgili deneyim ve bilgi değişimlerini geliştirmek,

Şeklinde temel prensipleri belirlenen ve 1 Ocak 1995 31 Aralık 1999 dönemini kapsayacak olan "Leonardo Vinci" programı, üye ülkeler tarafından imzalanmıştır. Bu program mesleki eğitimde ülkeler arası birlik ve standardı sağlamaya yönelik hızlı bir değişim yapmak amacıyla hazırlanmıştır¹²⁴. Söz konusu Birliğe katılma çabasında olan ülkemizde bu programı uygulama yükümlülüğü altındadır.

Ülkemizde özellikle Avrupa Topluluğu'nun mesleki eğitim niteliklerine ilişkin 85/368/EEC sayılı konsey kararına uyum sağlanabilmesi bakımından, iç hukuktaki iş tanımları ve bunlara uygun mesleki eğitim niteliklerinin belirlenmesini öngören hükümlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun içinde ulusal sınıflandırma kodları, meslek ünvanları ve bunların gerektirdiği mesleki eğitim nitelikleri, mesleki eğitimden sorumlu kurum ve kuruluşlar, mesleki eğitime belgeleyen diploma, sertifika vs. vermeye veya bunların geçerliliğini tasdiğe yetkili kuruluşlar gibi bilgileri içeren tablolar hazırlanması hususunda yeni hükümlerin getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca tıbbi ve paramedikal meslekleri düzenleyen topluluk mevzuatının ayrıntılı olarak incelenerek söz konusu mesleklere ilişkin olarak mevzuatımızda gerekli değişikliklerin yapılması veya yeni mevzuat geliştirilmesi de önemlidir¹²⁵.

Sonuç olarak ülkemiz mesleki eğitim mevzuatının, katılma sürecinde olduğumuz Avrupa Birliği'nin mesleki eğitimle ilgili mevzuatına uyumlaştırılması gerekmektedir. Bu yapılmadığı takdirde mal ve hizmet üretiminde görev alan nitelikli işgücünün uluslararası geçerliliğinde ciddi sorunlar doğabilecektir.

2. Program Çalışmaları

Çağın gerekleri ve ülkenin ihtiyaçları dikkate alınarak Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim alanında ihtiyaç duyulan eğitim programları hazırlanması ve geliştirme çalışmalarına önem verilmelidir.

Özellikle bu programlar hazırlanırken Avrupa Birliği mesleki eğitim programları göz önüne alınmalıdır. Yine programların hazırlanışın da mesleki ve teknik eğitimde örgün eğitim ile yaygın eğitim arasında uygun bir işbölümü

¹²⁴ M.E.B., *Mesleki ve...*, s.8.

¹²⁵ D.P.T., *Entegrasyon...*, s.196.

yapılması gerekliliği de dikkate alınmalıdır. Nitekim yaygın ve örgün eğitim kurumları ve meslek dalları arasında geçiše imkan sağlayan daha nitelikli, esnek ve bireysel öğrenmeye dönük modüler öğretim programları ile bilgisayar destekli eğitim programları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu programlarla; örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitimin dünya standartlarına yükseltilmesi, meslek standartları ve sertifikasyon sistemi üzerinde yapılan çalışmaların tamamlanması, okul ve iş hayatı arasında işbirliğinin geliştirilmesi, temel bilgi ve beceriler ile yeni teknolojilerin okulda verilmesi, uygulamalarının işyerlerinde yapılması ve hizmet içi eğitime gereken önemin verilmesi sağlanmalıdır.

Mesleki ve teknik eğitimi geliştirmek ve Avrupa Topluluğu standartlarına ulaştırılması amacıyla Mesleki Eğitim Ulusal Komisyonunca iş tanımlarının bir an önce yapılıp ilgili kuruluşlara sunulması gereklidir. İş tanımlarının yapılması programlarının hazırlanmasında da faydalı olacaktır.

Mesleki teknik eğitim alanına yönelik (AR-GE çalışmaları ile) program geliştirme ve öğretmen yetiştirme konularında Milli Eğitim Bakanlığı ile YÖK arasında sağlıklı ve sürekli bir işbirliği sağlanmalıdır. Özellikle üniversitelerin bu konudaki bilgi ve deneyimlerini programlara aktarmak mesleki eğitim çalışmalarına işlerlik kazandıracaktır.

3. Proje Çalışmaları

Mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi, çağdaş teknolojiye göre donatılması, sistemin içinde yer alan öğretmenlerin daha nitelikli hale getirilmesi, istihdam imkanlarının geliştirilmesi ve Avrupa Birliği'ne uyum sağlama amacıyla iç ve dış kaynaklı projelere ihtiyaç vardır. Gerçi yaygın eğitim projesi ve TAMEM gibi bu amaçla hazırlanan bazı projeler bulunmaktadır. Bu projeler hakkında kısaca bilgi verecek olursak;

Yaygın mesleki eğitim projesi; Bu proje tamamlanmış olup, projenin amacı yabancı uzmanların yardımı ile mahalli ve ülke seviyesinde eğitim ihtiyacını belirleme çalışmaları yapmaktır. Bunun için halk eğitim ve çıraklık eğitim merkezlerinin atölyeleri gerekli teçhizatlarla donatılmaya çalışılmış, meslek dersi öğretmenlerine hizmet içi eğitim çalışmaları ve yurt dışında kurs imkanı sağlanmıştır¹²⁶.

¹²⁶ M.E.B., Mesleki ve..., s.9.

Türk-Alman Mesleki Eğitim Projesi (TAMEM); Son zamanlarda başta Almanya olmak üzere pek çok Avrupa ülkesi ve dünya ülkesinin kalkınma modeli olan meslek eğitiminin bir model olarak geliştirilmesi fikri araştırılmaktadır.

TAMEM Projesi; Milli Eğitim Bakanlığı ile Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonları ve Batı Berlin Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Kurumu (BGZ) arasında imzalanan bir protokole dayalı olarak yürütülmektedir. Projeye dayalı olarak yapılan uygulamada, 3308 sayılı kanun hükümlerine göre çırak öğrenci niteliği taşıyan gençler çıraklık Eğitim Merkezlerinde haftada gördükleri 8-10 saatlik teorik eğitimi dışında, Türk-Alman İşbirliği Kurumu (BGZ) sorumluluğunda pratik eğitim görmektedirler. Meslek kuruluşlarınca kullanıma açılan atölyelerin donatım makine ve araçları BGZ kurumunca sağlanmaktadır. Bu uygulama ile öğrencilere işyerinde edinemedikleri bilgi ve beceriler aktarılmaya çalışılmaktadır. Almanya'da meslek kuruluşlarınca yerine getirilen bu eğitim faaliyetlerine "işletmeler üstü eğitim" adı verilmektedir. Projede görevli öğretmenlerin ücretleri yine bu kurumca karşılanmaktadır¹²⁷.

Bu projelerin hepsinde de BGZ kurumunun ortakları, ya bir Ticaret ve Sanayi Odası ya bir Esnaf Sanatkar Odası veya Birliği yada bir küçük sanayi sitesi kooperatifi yer almaktadır. Bu atölyelerde çevredeki işyerlerinden gönderilen çıraklar haftanın iki günü pratik ve teorik eğitime tabi tutulmaktadır. Projelerdeki eğitim personeli ise mesleğe ve işletmeye ilişkin sorunlarda işyerlerine bireysel düzeyde danışmanlık hizmeti vermekte, düzenli iş yeri ziyaretlerinde bulunmakta ve çevre işletmelerdeki nitelikli işgücü ve ustalar için özel uzmanlık kursları düzenlenmektedir. Tüm bu eğitim faaliyetleri ücretsizdir. Türk Alman Mesleki Eğitim Projesi ile Almanya'nın mesleki eğitim ile ilgili bilgi birikiminden faydalanmak amaçlanmıştır¹²⁸.

Milli Eğitimi Geliştirme Projesi (METGE); Bireysel düzeyde kadın işgücünü istihdama hazırlama projesidir ve halen pilot uygulama olarak sürdürülmektedir. Proje tamamlandığında yerel ihtiyaçlara uygun modüller yapıda, çağdaş eğitim teknolojisine uyan, Avrupa Topluluğu ülkelerindeki meslek standartları seviyesinde eğitime ulaşılması mümkün olabilecektir¹²⁹.

Tam Gün Tam Yıl Projesi; Bu proje ülkemizin imkanları dikkate alınarak hazırlanmış bir projedir. Proje ile mesleki ve teknik öğretim kurumlarına ait mevcut kaynaklarla herkesi mesleki eğitimden faydalandırmak amaçlanmıştır.

¹²⁷ M.E.B., Çıraklık..., s.282.

¹²⁸ M.E.B., Çıraklık..., s.283.

¹²⁹ M.E.B., Mesleki ve..., s.10.

Bu amaca ulaşabilmek için döner sermaye faaliyetlerini artırmaya ve fiziki imkanlardan tam kapasite ile yararlanmaya ihtiyaç vardır.

Mesleki Eğitim Pilot Projesi; bu proje tamamladığında teknik eğitimde kaliteyi yükseltme hedefi sağlanacaktır. Bu projenin amaçlarını; Kaynakların etkin kullanımını sağlamak, yerel ihtiyaçlara uygun geniş tabanlı eğitim programları geliştirmek ve uygulamak, işgücünün problem çözme, karar verme, sorumluluk alma, sorumluluğu paylaşma ve iletişim kurma yeteneklerine sahip ve istihdam ihtiyaçlarına uygun olarak yetiştirmek şeklinde sıralamak mümkündür.

Mesleki Eğitim ve Teknoloji Merkezi Projesi (METEM); Bu proje ile Ankara Ostim Sanayi Sitesinde TESK ile işbirliği içerisinde mesleki eğitim ve teknoloji merkezi kurulması hedeflenmiştir. METEM çırakların ilk meslek eğitimini almalarının yanı sıra kalfa ve ustaların da meslekte ilerlemelerine hizmet edebilmeyi amaçlamaktadır. Proje, aynı zamanda teknolojik alanda ölçme ve kalite kontrol dahil olmak üzere danışma ve servis birimlerini de içerecektir. Bu proje ile Alman sanayinin bir kuruluşu olan Köln'deki Alman Ekonomisi Enstitüsü nezdinde kurulan koordinasyon merkezi, Türkiye'deki eğitim merkezinin işe yarar makinelerle donatılması ve Türk eğitim personelinin Almanya'da yetiştirilmesi konusunda koordinatör rolü üstlenmiştir¹³⁰.

4. Araştırma-Geliştirme Çalışmaları

Mesleki eğitimin çağın gerekleri ile iş hayatının taleplerine cevap verecek şekilde düzenlenmesi , eğitim ve istihdam dengesinin oluşturulması amacıyla METARGEM tarafından bazı araştırmalar yapılmaktadır.

Yapılan bu çalışmaların hedefi mesleki eğitimi Avrupa Birliği ile bütünleştirmek ve gelişmiş ülkeler düzeyine çıkarmaktır. Mesleki eğitimin AR-GE çabaları ile doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki türlü ilişkisi mevcuttur. Doğrudan ilişkide araştırma geliştirme çabaları ile elde edilen bilgiler mesleki eğitime aktarılır. Böylece mesleki eğitim, araştırma geliştirme çabaları ile elde edilen üretim tekniklerine, makine, araç-gereçlere adapte olur. Mesleki eğitimdeki bu gelişmeleri onları ileride kullanacak kişilere aktarır. Dolayısıyla mesleki eğitimin araştırma geliştirme çabalarını yakından takip etme zorunluluğu vardır. Dolaylı olarak ise mesleki eğitim kendi içinde yaptığı çalışmalarla araştırma geliştirme faaliyetlerine katkıda bulunur¹³¹. Mesleki

¹³⁰ M.E.B., Çıraklık..., s.283.

¹³¹ M.E.B., Mesleki ve..., s.12.

eğitim ile ilgili atölye ve laboratuvar çalışmalarında elde edilen yeni ürün ve teknikler buna en güzel örnektir. Avrupa Birliği mesleki eğitim seviyesine ulaşabilmek için ölkemizde mesleki eğitime yönelik olarak araştırma geliştirme faaliyetlerine hız verilmeli ve elde edilen sonuçlar mesleki eğitim programlarına yansıtılmalıdır. Bunun içinde Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK)'nın hazırladığı Türkiye Bilim Politikası'ndaki amaçların gerçekleştirilmesi ve mesleki eğitimin de buna paralel olarak düzenlenmesi gerekir¹³².

5. Hizmet içi Eğitim Uygulamaları

Mevcut öğretmen ve yöneticileri geliştirmeye yönelik projeler kapsamında daha etkin ve verimli ihtiyaçlara uygun, beklentileri karşılayacak hizmet içi eğitim projelerine ihtiyaç vardır. Ayrıca ağdaş eğitim teknolojilerinin uygulanması amacına yönelik hizmet içi eğitim uygulamaları Avrupa Birliği standartlarına paralel olarak geliştirilerek sürdürülmelidir¹³³.

İşletmeler alışanların hizmet içi eğitimini sağlamak üzere 3308 Sayılı ıracılık ve Meslek eğitimi Kanunu'nun getirdiği yükümlölüklerinin yanı sıra, kurdukları "Eğitim Merkezleri" ve "Vakıf"lar aracılığıyla mevcut işgücünü eđitmektedirler¹³⁴. Ancak işletmelerin bu çalışmaları ölkemiz için yeterli değildir. Bu nedenle söz konusu çalışmaların Milli Eğitim Bakanlığı ile kordineli olarak yürütölmesi, hizmet içi eğitim standartlarının Avrupa birliği standartlarına yaklaştırılmasında yardımcı olabilecektir.

Ölkemizde Mesleki Yaygın Eğitim ve hizmet içi eğitimin dağınık şekillerde geliştiği görölmektedir. Bu dağınıklığın giderilmesi için koordinasyonun sağlanması büyük önem taşmaktadır. Ölkemizde temel meslek kazandırma işlemi kamunun, hizmet içi eğitimin ise işverenin görevi olduğu kabul edilmektedir. Öte yandan meslek sahibi olmadan örgün eğitim sisteminden ayrılanların çokluğu, işverenin mesleki eğitim için belli bir gayret içine girmemesine neden olmuştur. İşverenlerin sadece kendi işçisine yönelik eğitim faaliyetlerine yönelmeleri bu kesimin eğitime olan katkılarının düşük seviyelerde kalmasına neden olmuştur.

Hizmet içi eğitim esas itibariyle şirket ihtiyaçlarına uygun nitelikteki işgücünün yetiştirilmesi ve ileri meslek eğitimi verilmesidir. Ancak Türkiye'de

¹³² Türkiye Bilim Politikası Hakkında Bkz.: D.P.T., **Bilim...**, s.84.

¹³³ M.E.B., **Mesleki ve...**, s.12.

¹³⁴ T.İ.S.K., **XIX. Olağan...**, s.154.

eğitimin sistemli hale gelmemiş olması hizmet-içi eğitimden beklenen etkinliğin sağlanamamasına neden olmuştur. Avrupa Birliđi'nde olduğu gibi hizmet içi eğitim programları verimliliği artırıcı bir araç olarak ele alınmalı ve bu tūr eğitimin ücret-terfi sistemi ile ilişkilendirilmesine yōnelik çalışmaların öncelikli olarak başlatılması gerekmektedir.

SONUÇ

Mesleki eğitim toplumun etkinliğini ve verimini artıran, kalkınma çabasının gerçekleşmesi için gerekli nitelik ve nicelikte elemanların yetişmesini sağlayan etkili bir araç olarak tanımlanabilir. Mesleki eğitimini içeriği, veriliş şekli ve kapsadığı kitle, ülkenin bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçları ile yakından ilgilidir.

Gelişmiş ülkeler işgücü eğitimini ciddi şekilde ele almış ve bu alanda kapsamlı programlar geliştirmişlerdir. Nitekim batılı ülkelerin çoğu hızla değişen ve gelişen teknoloji karşısında eğitime ve özellikle mesleki eğitime birinci önceliği vererek bu konuda ciddi adımlar atmışlardır.

Ülkemizde ise mesleki eğitim XII.yüzyılda Ahilikte başlamıştır. Ahilik, bu konuda yararlı ekonomik ve sosyal görevleri yerine getirmiştir. Etkinliğin de XVII/ yüzyıla kadar sürdürmüştür. Bu sistem daha sonra kapsam yönünde genişleyerek GEDİK adını almıştır. Bu dönemde çırak ve kalfalıktan yetişip ustalığa geçmeden, başka bir deyimle Gedik sahibi olmadan sanat ve ticaret yapmak mümkün olmamaktaydı. Türk toplumunda XIX.yüzyıla kadar mesleki eğitim, loncaların sorumluluğunda Gedik usulü ile sürdürülmüştür.

Cumhuriyetle birlikte mesleki eğitimin yapısı yeniden ele alınarak okula dayalı sisteme geçilmiştir. 1977 yılında 2089 Sayılı Çırak Kalfa ve Ustalık Kanunu çıkarılarak eğitimi Milli Eğitim Bakanlığının sorumluluğuna verilmiştir. 1986 yılında çıkarılan 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile de mesleki ve teknik eğitim sistemimizin de köklü bir değişme ve gelişme gerçekleştirilmiştir.

1992 yılında çıkarılan 3797 Sayılı, Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilatı kanununda Mesleki eğitim ; Erkek Teknik, Kız Teknik, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlükleri ile Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü olmak üzere dört ana birimde toplanmıştır.

Türk Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemi, Örgün, Yaygın Çıraklık Eğitimi şeklinde yapılanmıştır. Örgün meslek eğitim okul ve işletmelerde verilen meslek eğitimidir. Yaygın eğitim faaliyetleri sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeyi bireysel değişim ve gelişimi esas alacak biçimde tüm eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasını içermektedir. Çıraklık eğitimi çalışan gençliğe okul-işyeri işbirliğine dayalı , bir mesleği gerektirdiği mesleki yeterliliklerin kazandırılmasını amaçlayan düzenli bir mesleki eğitimidir. Çıraklık eğitiminin teorik kısmı okulda verilirken pratik kısmı işletmelerde verilmektedir.

Ülkemizde mesleki eğitimin önündeki en büyük engel hızlı nüfus artışıdır. D.P.T. verilere göre Türkiye nüfusu 2000 yılına kadar %2'ler düzeyinde artacağı tahmin edilmektedir. Hızlı nüfus artışı nedeniyle nüfusumuz %17'si eğitime ihtiyaç duyan gençlerden oluşmaktadır.

Diğer taraftan sahip olduğumuz genç nüfusumuz kalkınma çabası içindeki ülkemiz açısından stratejik bir önem taşımaktadır. Çünkü Avrupa düşük nüfus artış hızı nedeniyle hızla yaşlanırken Türkiye nüfusunun büyük bir çoğunluğu gençlerden oluşmaktadır. Bu genç nüfus yapısının iler ki yıllarda da devam edeceği beklenmektedir. Ülkemiz bu genç nüfus yapısıyla uluslararası rekabette önemli avantajlar sağlayabilme şansına sahiptir. Ancak buradaki önemli koşul bu genç nüfusun teknolojik gelişmeler dikkate alınarak nitelikli hale getirilmesidir. Bu bağlamda her geçen gün hızlanan ve çoğalan yeni teknolojileri yakalama yanında bunları kullanabilecek teknik elemanları da yetiştirmek kalkınmamızda itici güç haline gelecektir.

Ülkemizde hızlı nüfus artışı okullaşmayı ve eğitimin niteliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer bir deyişle her yıl eğitim sisteminin yükünü ağırlaştırmaktadır. Bu konuda özellikle ülkemizdeki mesleki teknik eğitim ihtiyacını belirlemekte yarar bulunmaktadır. 1994-1995 öğretim yılında bu ihtiyaç yaklaşık 3 milyondur . Bu rakamın 2000 yılında 4.5 milyona ulaşacağı düşünüldüğünde mesleki eğitime ne kadar ağırlık verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Yine ülkemizde küçük yerleşme birimleri yanında kentlere yönelik yoğun gücün devam etmesi de mesleki eğitimde dar boğazlara neden olmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizdeki genel eğitim düzeyinin düşüklüğü, okullaşma oranındaki dengesiz dağılım mesleki eğitimin karşılaştığı güçlükler arasında yer almaktadır.

Öte yandan Türkiye'nin istihdam ve işsizlik problemleri mesleki eğitimi sürekli gündemde tutmaktadır. 1994 yılında işsizlik %10.5'lere yükselmiş ve özellikle kentlerdeki eğitilmiş gençler arasındaki işsizlik % 30'lara ulaşmış durumdadır. Ülkemiz bir yandan işgücü fazlası ve işsizlik diğer yandan ise

vasıflı işgücü açığı ile karşı karşıyadır. Bütün bu olumsuzlukları azaltmanın yolu ise etkin bir mesleki eğitim sisteminden geçmektedir.

Yine ülkemizde verimlilik artışının istenilen düzeylere ulaştırılması günümüzde ve gelecekte önemli bir sorun teşkil etmektedir. İnsan emeği verimliliği doğrudan etkileyen ve en önemli unsurlardan birisidir. Bir verimlilik türü olan işgücü verimliliğini artırmanın en etkin yolu işgücünün iyi şekilde eğitilmesinden geçmektedir. İşgücü verimliliğinin önemi son yıllarda daha belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Halbuki günümüzde işgücü verimliliği öylesine bir önem kazanmıştır ki , özel bir ayırım yapılmadığı sürece verimliliği ile işgücü verimliliği aynı anlamda kullanılmaktadır.

Buraya kadar belirtilenler ışığında mesleki eğitimin hem nitelik hem de nicelik olarak hızla geliştirilmesi gereği bulunduğundan söz etmek yanlış olmayacaktır. Bu konuda özellikle devlet, iş veren ve işçi kesimlerinin birlikte sorumluluk almasını ve bu kesimler arasında sürekli ve verimli işbirliği oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Mesleki eğitim sistemleri toplumun ihtiyaç duyan tür kesimleri kapsama amacı güder. Bu kapsamda, ülkemizdeki mesleki eğitim çalışmalarının yeterli olduğunu ifade etmek oldukça güçtür. Çünkü ülkemizde mesleki eğitimin yürütmesi devlet çabaları ile sınırlı kalmaktadır. Mesleki eğitim ile ilgili kuruluşlar olan üniversiteler, sendikalar ise bu konudaki katkıları yetersizdir. Oysa batılı ülkelerde mesleki eğitimin gelişimine bakıldığında bir takım kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Nitekim Almanya ve A.B.D 'de mesleki eğitim ağırlıklı olarak sendikalarca yürütülmüştür. İngiltere ve İskandinav ülkelerinde işgücü eğitimi genellikle sendika dışı kuruluşlarca yerine getirilmiştir. Ülkemizde de söz konusu kuruluşların mesleki eğitimin gelişimine önemli katkıları olmuştur ve bu katkıların daha da artması devletin yükünü hafifletme açısından yararlı olacaktır.

Bunun için de özel kesimin eğitime özendirilmesi ve özel eğitim kurumlarının teşvikine yeni bir anlayışla yaklaşılması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle özel okullardan mesleki eğitim kursları verenlere vergi muafiyetleri ve eğitim araçlarının gümrüksüz ithali gibi olanakların sağlanması da faydalı olacaktır.

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal sorunlarının çözümünde etkili bir eğitim sistemi oluşturulması gereğine karşın ihtiyaçları karşılayacak yeterli finansman kaynağı bulunmamaktadır. Mesleki eğitimin finansmanı mevcut sorunların temel nedenlerinden birisi olduğu gibi öngörülen hedeflerin gerçekleşme olanaklarını da sınırlayan bir faktördür. Toplumumuzun eğitim ihtiyacının karşılanmasında temel yaklaşım mevcut kaynakların etkin bir

şekilde kullanılması olmalıdır. Ancak bu yaklaşım, finansal sorunları aşmada tek başına yeterli olmayacaktır.

Bunun yanında kamu eğitim bütçesinin en üst düzeye yükseltilmesi ve eğitim bütçesinden mesleki eğitime ayrılan paylarında artırılması gerekmektedir. Ayrıca mesleki eğitim faaliyetlerinin finansmanına ekonomik güçlerine göre eğitimden yararlananların katılımı da sağlanmalıdır.

Mesleki eğitimde finansman sorununu azaltmak amacıyla da 3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitimi Kanununda belirtilen Çıraklık ve Mesleki teknik Eğitim fonunun gelirleri artırılmalıdır. Bu fon gelirleri genel bütçe içerisinde çıkarılmalı ve gelirlerinin tamamı kamu da belirtilen yerlerde kullanılmalıdır. Ayrıca Küçük ve Orta ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı gelirlerinin en az %5'inin mesleki eğitimi geliştirmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine aktarılması da faydalı olacaktır.

Mesleki eğitim programlarının çağın gerekleri ve ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanması ve geliştirilmesi de önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Ayrıca mesleki eğitim programlarının istihdama yönelik olarak hazırlanması mesleki eğitime ayrılan kaynakların boşa gitme riskini ortadan kaldıracaktır. Bununla beraber mesleki eğitim programlarının iş hayatı talepleri dikkate alınarak hazırlanması istihdama olumlu katkı sağlayacaktır. Ancak ülkemizdeki görünüm henüz bu yönde değildir. Mesleki eğitimin yeniden yapılandırılması çalışmalarında bu noktanın da göz önünde bulundurulması yararlı olacaktır.

Ülkemizde üzerinde durulması gereken önemli bir konuda meslek standartları ile uluslararası düzeyde geçerli olan belgelendirme sisteminin oluşturulmasıdır. Çünkü işgücümüz dış piyasalarda kabul görme şansı uluslararası düzeyde mesleki niteliğe sahip olması ve belgelendirilmesi ile mümkündür.

Bu konuda özellikle Avrupa Birliğine görme hazırlıkları içerisinde olduğumuz göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bakımdan mesleki eğitime yönelik program, uygulama, değerlendirme ve belgelendirme çalışmalarında Avrupa Birliğine üye ülkelerle entegrasyonun sağlanması faaliyetlerine öncelik verilmelidir.

Bununla beraber özetlemek gerekirse ülkemizde mesleki eğitimin etkinliğinin artırılması ve beklenen fonksiyonlarını tam olarak yerine getirebilmesi için yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç vardır.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- BALOĞLU Zekai : **Türkiye’de Eğitim**, Sorunlar ve Değişimi Yapısal Uyum Önerileri, TÜSİAD, ?, 1990.
- BERBEROĞLU Necat : **Çalışma Ekonomisi**, Eskişehir, 1995.
- BİÇERLİ M. Kemal : **Ders Notları**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1995.
- C.D.G. : **Meslek Eğitimi**, (Çev. Cevap VURAL), Almanya Federal Cumhuriyeti’nde İkili Meslek Eğitim Sistemi, Carl Duisberg Gesellschaft e.V., B.2, Köln, 1991.
- ÇELİK Vehbi -
KUNÇ Şeref : **“Mesleki ve Teknik Eğitimin Finansmanı”**,
MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM
SEMPOZYUMU-I, F.Ü., T.E.F., Elazığ,
1995.
- ÇİĞDEM Turan : **“3308 Sayılı Yasanın Getirdikleri ve Tatbikattaki Eksiklikler”**, İşgücünün Eğitim, Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, M.P.M. Ya: No. 362, Ankara, 1988.
- D.P.T. : **Bilim ve Teknoloji**, Özel İhtisas Komisyonu

Raporu, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
Ankara, 1994.

D.P.T. : **Hukuki ve Kurumsal Düzenlemeler (1996-2000),**
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
Ankara, 1995.

D.P.T. : **İnsangücü, Özel İhtisas Komisyonu Raporu,**
Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,
Ankara, 1995.

D.P.T. : **Strateji Analizi ve Aksiyon Planı, Beşeri**
Kaynakları ve İstihdamı Geliştirme Sistemleri
Politika Dökümanı, Ankara, 1990.

D.P.T. : **Türkiye ve Avrupa Entegrasyonu, Yedinci Beş**
Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu
Raporu, Ankara, 1995.

EŞMELİOĞLU İbrahim -
BAYAZIT Sancar : **İşletmelerde Çıraklı ve Meslek Eğitimi**
: **Uygulamaları, Ankara, 1990.**

FULTON.O-GORDON A.
WILLIAMS G. : **Higher Education in Manpower Planing, ILO,**
Genova, 1982.

GÜVEN Ercan : **İş Hukuku Dersleri, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve**
İdari Bilimler Fakültesi, Eskişehir, 1991

GÜVEN Ercan -
AYDIN Ufuk : **İş Hukuku Dersleri, Anadolu Üniversitesi**
Ya. No. 897, Eskişehir, 1995.

HAN Ergül : **Kalkınma Planlaması, B.4, Eskişehir,**
1995.

DÜLGER İlhan : **Mesleki Yaygın Eğitim ve Türkiye, M.E.B.,**
Ankara, 1989.

- KARLUK S. Rıdvan : **Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişim-Yapısal Değişim, B.3, İstanbul, 1995.**
- OĞUZMAN M. Kemal : **Türk Borçlar Kanunu'na Göre ve İş Mevzuatına Göre Hizmet "İş" Akdinin Feshi, İstanbul, 1955.**
- ORHAN Mustafa : **"3308 Sayılı Kanun Üzerine Görüşler", Teknolojik Gelişmeler Karşısında İşgücünün Eğitim, Uyum ve İstihdam Sorunları Sempozyumu, M.P.M. Ya. No. 362, Ankara.**
- ÖZKAN Zeki : **"İşyerine Dayalı Meslek Eğitiminde İşletmelerüstü Eğitimin Yeri ve Meksa Vakfı Projeleri", MEKSA HABER BÜLTENİ, S.5, Ankara, 1996.**
- Petrol-İş : **1993-1994 Petrol-İş Yıllığı, İstanbul, 1995.**
- PLUMBRIDGE William, H. G. : **Mesleki Yeterliğe Dayalı Meslek Standartları, Test ve Belgelendirme Sistemi İle İlgili Bir Teklif, (Çev. Necla HALILOĞLU), KOSGEB, Ankara, 1989.**
- SEVGİ Ahmet : **Federal Almanya'da Mesleki Eğitim Sistemi, İnceleme Raporu, Ankara, 1992.**
- T.E.S.K. : **Eğitim, 2. T.E.S.K. ŞURASI, Ankara, 1994.**
- T.E.S.K. : **T.E.S.K. III'ncü Hizmet İçi Eğitim Semineri,**

- T.E.S.K. : **T.E.S.K. III'ncü Hizmet İçi Eğitim Semineri,**
"Seminer Tutanakları", Ankara, 1996.
- T.İ.S.K. : **XIX. Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu,**
Ankara, 1995.
- T.İ.S.K. : **Türkiye'de Mesleki Eğitim, ?, 1991.**
- T.İ.S.K. : **Türkiye'deki Mesleki Eğitim, Ankara, 1992.**
- UŞAN M. Fatih : **Çıraklık Sözleşmesi, Konya, 1994.**
- KUTAL Metin : **"Modern Bir İş Bulma Fonksiyonu Olarak
Mesleki ve Teknik Eğitim", Hizmet Etkinleştirme
Semineri, İ.İ.B.K., Ankara, 1992.**
- M.E.B. : **3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu
ve İlgili Yönetmelikler, Ankara, 1992.**
- M.E.B. : **Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Mevcut Durum ve
Gelişmeler, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel
Müdürlüğü, ?, 1994.**
- M.E.B. : **Çok Programlı Lise Uygulamasının
Değerlendirilmesi, METARGEM Ya. No.4,
Ankara, 1995.**
- M.E.B. : **Elektrik Ark Kaynakçılığı Araştırması,
METARGEM, Ya. No.5, Ankara, 1996.**
- M.E.B. : **Endüstriyel Teknik Öğretim Okul ve
Kurumlarının 1995-1996 Öğretim Yılı Bilgi
Dökümanı, Erkek Teknik Öğretim Genel
Müdürlüğü, Ankara, 1995.**

- M.E.B. : **Milli Eğitim İle İlgili Bilgiler**, Ankara, 1996.
- M.E.B. : **Mesleki ve Teknik Eğitim ve Kalite**, METARGEM, Ankara, 1995.
- M.E.B. : **Mesleki ve Teknik Eğitim de Mevcut Durum**, METARGEM, Ankara, 1995.
- M.E.B. : **Mesleki ve Teknik Eğitimde Yeniden Yapılanma**, METARGEM, Ankara, 1995.
- M.E.B. : **Kalkınma Planlarında Eğitim Politikaları**, METARGEM, Ankara, 1995.
- M.E.B. : **Meslek Standartları ve Belgelendirme Sistemiyle Öncelikli Mesleklerin Belirlenmesi**, METARGEM, Ankara, 1995.
- M.E.B. : **Sanayide Eğitim Uygulamaları**, METARGEM, Ankara 1995.
- M.E.B. : **Teknik Eğitim Fakültelerini İzleme Araştırması**, METARGEM, Ya. No.6, Ankara, 1996.
- M.E.B. : **Ticaret Meslek Lisesi ve Anadolu Sekreterlik Meslek Lisesi Mezunlarının İzleme Araştırması**, METARGEM, Ya. No.3, Ankara, 1995.
- M.E.B. : **Toplumun Eğitim İhtiyacının Sürekli Karşılanması**, 15. Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1996.

M.E.B. : **Türkiye'nin Mesleki ve Teknik Eğitim İhtiyacı**,
METARGEM, Ankara, 1995.

M.E.B. : **1988 Yılında Hizmet İçi Eğitim Faaliyetleri**,
Hizmet İçi Eğitim Dairesi Başkanlığı, Milli Eğitim
Basımevi, Ankara, 1989.

VERSPoor M. Adrian : **Improving Primary Education in Developing
Countries**, Published for the World Bank, Oxford
University Press, Washington, 1991.